

Nordlandshallen – en del av
idrettsanleggshistorien og
velferdsstatens utvikling

Masteroppgave i historie Hi 320S
Sveinung Meyer Svendsen
Kandidatnr. 8
Vårsemesteret 2011

Forord

Nå som arbeidet med masteroppgaven er ferdig, er det en rekke personer jeg ønsker å takke for deres bidrag til oppgaven.

Først og fremst vil jeg takke min veileder, førsteamanuensis Wilhelm Karlsen, for konstruktive tilbakemeldinger og innspill underveis i prosessen. Det har vært en lærerik prosess med stort faglig utbytte.

Videre vil jeg rette en takk til Stig Fossum, Ole Petter Jørgensen og Steinar Skogstad for at de stilte opp på intervju. Ved hjelp av dem fikk jeg svar der de skriftlige kildene kom til kort. En ekstra takk rettes til Stig Fossum for hans utlån av avisutklipp.

Jeg ønsker også å takke mamma for hennes innsats med korrekturlesingen.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke samboer Helga for tålmodighet med meg i denne arbeidskrevende prosessen med å skrive masteroppgaven.

Bodø, mai 2011

Sveinung Meyer Svendsen

Del 1. Oppgavens mål

1. Innledning	5
1.1 Tema og problemstilling	5
1.2 Om metode og teori	6
1.3 Avgrensninger	6
1.4 Tidligere litteratur og forskning om Nordlandshallen og idrettsanleggshistorie	8
1.5 Teori	9
1.6 Metode	10
1.7 Kilder	12
1.8 Begrepsavklaringer	15
1.9 Oppgavens struktur	15

Del 2. Det historiske bakteppet

2. Idrettsanleggenes historie i Norge	17
2.1 Innledning	17
2.2 Del 1: Anleggsutviklingen	17
<i>Om idrettsbevegelsens fremvekst og behovet for anlegg</i>	<i>17</i>
<i>Anleggssituasjonen i Norge før krigen</i>	<i>18</i>
<i>Anleggssituasjonen i Norge etter krigen</i>	<i>20</i>
<i>Bakgrunnen for at andre verdenskrig markerer et skille når det gjelder det offentlige engasjement i anleggsutbyggingen</i>	<i>22</i>
<i>En utvikling i retning av spesialiserte idrettsanlegg og splittelse innen idretten</i>	<i>23</i>
<i>Norges Idrettsforbund: Ett forbund – to kulturer</i>	<i>24</i>
<i>Fotballanleggenes utvikling</i>	<i>26</i>
2.3 Del 2: Idrettspolitikken	27
<i>Hvordan spillemidlene fordeles</i>	<i>27</i>
<i>Bakgrunnen for STUIs opprettelse og dets dominerende stilling i anleggspolitikken</i>	<i>28</i>
<i>Anleggsstøtte: Et distriktspolitisk virkemiddel</i>	<i>31</i>
<i>Skiftende motiver gjennom tidene for statens finansiering av idretten og idrettsanlegg</i>	<i>32</i>
2.4 Avslutning	36
3. Idrettsanleggenes historie i Bodø før Nordlandshallen	37
3.1 Innledning	37
3.2 Del 1: Idrettsanleggenes historie i Bodø	37
<i>1905-1963: Flerbruksanleggenes glansperiode</i>	<i>37</i>
<i>1964-1980: En utvikling i retning av spesialisering</i>	<i>39</i>
3.3 Del 2: Bodøs idrettsanleggsutvikling i et nasjonalt perspektiv	41
<i>Sentrale aktører i idrettsanleggsprosessene</i>	<i>41</i>
<i>Sentrale trekk ved idrettsanleggene</i>	<i>43</i>
3.4 Avslutning	44

Del 3. Nordlandshallen

4. Faseinndeling av prosessen med å realisere Nordlandshallen	46
4.1 Innledning	46
4.2 Et oversiktsbilde: Faseinndeling av prosessen med å realisere Nordlandshallen	46
<i>Prolog</i>	<i>46</i>
<i>Første fase: En myk start (januar 1983 – sommeren 1987)</i>	<i>47</i>
<i>Andre fase: Fra krise til krise (høsten 1987 – våren 1991)</i>	<i>48</i>
<i>Tredje fase: Roen senker seg (april 1991 – september 1991)</i>	<i>51</i>
<i>Epilog</i>	<i>51</i>
4.3 Avslutning	52
5. Ulike aktørers betydning for selve realiseringen av Nordlandshallen	54
5.1 Innledning	54

5.2 Del 1: Ulike aktørers betydning for realiseringen av Nordlandshallen.....	55
<i>Nordlandshallen A/S</i>	55
Generalforsamlingen	55
Hallstyret	55
<i>Private aktører</i>	58
Bodø-idretten.....	58
Næringslivet	60
Konsulentfirmaene	65
Entreprenørene	66
<i>Offentlige aktører</i>	67
Nordland fylkeskommune	67
Bodø kommune	68
Forsvaret.....	75
Kultur- og vitenskapsdepartementet.....	75
<i>Andre viktige enkeltaktører</i>	76
Stig Fossum	76
5.3 Del 2: Mine funn sammenlignet med tidligere undersøkelser	77
<i>Mine funn</i>	77
<i>Mine funn sammenlignet med tidligere undersøkelser</i>	79
5.4 Avslutning	80
6. Kampen om den idrettslige tilpasningen i Nordlandshallen - fra flerbruk til spesialisering	82
6.1 Innledning.....	82
6.2 Del 1: Ulike aktørers roller i kampen om den idrettslige tilpasningen	83
<i>Nordlandshallen: Flerbrukshall eller fotballhall?</i>	83
<i>Nordlandshallen A/S</i>	84
Hallstyret	84
<i>Offentlige aktører</i>	89
Bodø kommune	89
Nordland fylkeskommune	92
Forsvaret.....	93
<i>Private aktører</i>	93
Næringslivet	93
Norges Fotballforbund	94
Bodø-idretten.....	95
Nordland Idrettskrets.....	99
<i>Andre viktige enkeltaktører</i>	100
Stig Fossum	100
Ole Petter Jørgensen.....	101
6.3 Del 2: Den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen belyst gjennom statsvitenskapelig teori	104
<i>Den avgjørende faktor bak valg av gulvdekke i Nordlandshallen</i>	104
<i>Kampen om den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen i lys av governance-perspektivet</i>	106
6.4 Del 3: Mine funn sammenlignet med tidligere undersøkelser	107
<i>Mine funn</i>	107
<i>Mine funn sammenlignet med tidligere undersøkelser</i>	109
6.5 Avslutning	110
Del 4. Avslutning	
7. Konklusjon.....	112

7.1 Innledning.....	112
7.2 Strukturenes betydning for prosessen med å realisere Nordlandshallen.....	112
7.3 De mest sentrale aktørene i prosessen med å realisere Nordlandshallen	114
<i>De mest sentrale aktørene for selve realiseringen av hallen</i>	<i>114</i>
<i>De mest sentrale aktørene bak den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen.....</i>	<i>115</i>
<i>Konklusjon: De mest sentrale aktørene i prosessen med å realisere Nordlandshallen.</i>	<i>116</i>
7.4 Nordlandshallen og idrettsanleggshistorien: Historien om velferdsstatens fremvekst	117
Kilder og litteratur	119
Bøker og artikler.....	119
Tidsskrifter	121
Doktorgradsavhandlinger og hovedoppgaver	121
Rapporter og stortingsmeldinger	122
Aviser	122
Arkivmateriale.....	122
Upublisert materiale	123
Internettsider.....	123
Intervjuobjekter	124
Andre muntlige kilder	124

Del 1. Oppgavens mål

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Da Nordlandshallen i Bodø sto ferdig i september 1991 var den landets første idrettshall som oppfylte kravene til internasjonale mål for fotball: Hallen var med andre ord en pioner i nasjonal sammenheng. Som oppgavens innledende ord tilsier, handler denne oppgaven om realiseringen av Nordlandshallen og dens forbindelse til den øvrige idrettsanleggshistorien.

Med en sluttsum på 77 millioner kroner var Nordlandshallen en stor investering i en by med knapt 40.000 innbyggere. Derfor var det kanskje ikke overraskende at det oppstod en rekke utfordringer og diskusjoner både når det gjaldt de finansieringsmessige sidene ved prosjektet og den idrettslige tilpasningen av hallen. Det hele utviklet seg til en kraftig politisk drakamp hvor det ikke var gitt at hallen til slutt ble fullført. Men det ble den. Med grunnlag i disse forhold er oppgavens problemstilling som følger:

Hvilke aktører var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen?

Jeg skal finne svar på dette spørsmålet ved å vurdere ulike aktørers betydning på to områder i prosessen.¹ For det første aktørenes betydning for selve realiseringen av hallen med fokus på finansieringen. For det andre hvilken betydning de hadde for den idrettslige tilpasningen av hallen.² Disse to områdene har jeg valgt fordi de representerer grunnleggende spørsmål i en prosess med å realisere et idrettsanlegg. De er således velegnede arenaer for å identifisere sentrale aktører i en idrettsanleggsprosess.³

Som dette tilsier har oppgaven et aktørfokus. Men aktører handler ikke helt uavhengig av strukturene.⁴ Derfor vil jeg i tillegg undersøke om det fins trekk ved idrettsanleggshistorien i Norge og lokalt i Bodø som kan bidra til å forklare prosessen med å realisere

¹ Med begrepet prosessen mener jeg arbeidet med å realisere Nordlandshallen og tilhørende spørsmål fra planleggingsstadiet til hallen stod ferdig.

² Med idrettslig tilpasning mener jeg hvilke idretter det blir tilrettelagt for i et idrettsanlegg.

³ Med idrettsanleggsprosess mener jeg arbeidet med å realisere et idrettsanlegg.

⁴ Kjelstadli 1999:35

Nordlandshallen; både med hensyn til involverte aktører og den idrettslige tilpasningen av hallen. Videre er det slik at utviklingen på idrettsanleggsfeltet påvirkes av den generelle samfunnsutviklingen. Denne forbindelsen vil jeg søke å belyse gjennom oppgaven. For eksempel vil det være lite fruktbart å se på idrettsanleggshistorien uten å se den i sammenheng med velferdsstatens fremvekst.

1.2 Om metode og teori

Å ha et avklart forhold til metode og teori med tilhørende momenter står sentralt i en masteroppgave. Kanskje først og fremst for å vise i hvilken grad forfatteren har en gjennomtenkt og grundig plan for arbeidet. I tillegg blir det lettere for andre som ønsker å studere samme emne å vite akkurat hva jeg har undersøkt i denne oppgaven og ikke minst hvordan jeg har gått frem i arbeidet.⁵ Disse årsakene ligger til grunn for at jeg i resten av kapitlet skal gjøre rede for hvordan jeg forholder meg til nettopp metode og teori med tilhørende momenter.

1.3 Avgrensninger

Hittil har jeg lagt fram oppgavens tema og problemstilling. Jeg vil her presisere og begrunne oppgavens fokus ytterligere. Momenter som tema og tidsdimensjonen står sentralt i så måte.

Av flere årsaker er det viktig å ha klart for seg oppgavens avgrensninger. Det ene handler om masteroppgavens begrensninger med hensyn til størrelse; det er ikke rom for å undersøke alt, man må foreta enkelte valg. I motsatt fall kan oppgaven ende opp som et studium av ”alt og ingenting”. Et tilhørende poeng er at avgrensningen gjør det helt klart hva man skal undersøke for å få besvart den overordnede problemstillingen. Slik kan man lettere holde rett fokus i arbeidet med oppgaven. Dermed kan arbeid som er både unødvendig og tidkrevende unngås. På grunnlag av de nevnte årsakene mener jeg at resultatet av en grundig avgrensning trolig vil bli at oppgaven inneholder både en bedre og mer presis besvarelse.

De valgene jeg har tatt i forbindelse med oppgavens avgrensninger har sin bakgrunn i flere forhold. Hvilke kilder som er tilgjengelige for å besvare problemstillingen, i tillegg til

⁵ Kjelstadli 1999:47

oppgavens omfang, er sentrale premissleverandører. Min egen interesse for tematikken har naturligvis også påvirket valgene som er gjort.

At jeg har valgt å skrive en masteroppgave hvor Nordlandshallen står i sentrum er ikke tilfeldig. For det første var jeg vårsemesteret 2010 i praksis hos Arkiv i Nordland i forbindelse med emnet Historikeren i samfunnet. Der fikk jeg i oppgave å ordne arkivet etter Nordlandshallen A/S. Underveis i arbeidet utviklet jeg stadig større interesse for prosessen rundt realiseringen av Nordlandshallen. Den andre årsaken til at jeg har valgt å skrive om Nordlandshallen er at dette prosjektet er ubehandlet av historikere fram til nå. Forhåpentligvis kan vårt fagfelt gjennom denne oppgaven bidra med noe ny forståelse av prosessen med å realisere hallen. Sist, men ikke minst, er Nordlandshallen og dens forbindelse til den øvrige idrettsanleggshistorien viktig å belyse fordi emnet henger sammen med den generelle samfunnsutviklingen.

Med tanke på oppgavens tematiske fokus er det et forhold jeg ønsker å utdype. Jeg har altså valgt å undersøke to områder for å finne fram til hvilke aktører som var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen: Selve realiseringen av hallen med fokus på finansieringen i tillegg til den idrettslige tilpasningen av hallen. Det valget har jeg gjort fordi dette representerer helt grunnleggende spørsmål når man skal realisere et idrettsanlegg: Det må finansieres for å kunne realiseres, og det må tilpasses én eller flere idretter. Dette leder i sin tur til spørsmålene om hvem som skal stå for finansieringen, og hvem som skal avgjøre hvilken eller hvilke idretter anlegget skal huse. Når jeg har besvart disse to spørsmålene kan jeg dermed konkludere med hvilke aktører som var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen.

Den tidsmessige avgrensningen er noe forskjellig i oppgavens ulike deler.

Idrettsanleggshistorien i Norge finner jeg naturlig å innlede i tiden rundt da de første idrettsanleggene dukket opp i landet. På samme vis velger jeg å la idrettsanleggshistorien i Bodø begynne i tidsrommet hvor det første idrettsanlegget ble etablert i byen.

Idrettsanleggshistorien i Norge følger jeg fram til 1990-tallet først og fremst fordi STUI, en sentral premissleverandør for idrettsanleggsfeltet i Norge, gjennomgikk store endringer fram til begynnelsen av dette tiåret.⁶ Idrettsanleggshistorien i Bodø følger jeg fram til rett før den

⁶ STUI er en forkortelse for Statens ungdoms- og idrettskontor.

reelle prosessen med å realisere Nordlandshallen tok til. Det vil si fram til inngangen av 1980-årene.

Når det gjelder Nordlandshallen, som jo er oppgavens sentrale studieobjekt, er det perioden 1983-1991 som står i fokus. Dette har sammenheng med at initiativet som førte frem til realiseringen av hallen ble tatt i 1983, og at hallen stod ferdig i 1991. At det ble tatt et forgjeves initiativ til idrettshall i Bodø på 1970-tallet, en slags forløper til Nordlandshallen, vil bli nevnt i den grad det er relevant for å belyse prosessen med å realisere Nordlandshallen.

1.4 Tidligere litteratur og forskning om Nordlandshallen og idrettsanleggshistorie

Ut fra mine undersøkelser har ikke prosessen med å realisere Nordlandshallen vært behandlet av historikere tidligere. Dekningen av emnet begrenser seg til journalistene Børre Arntzen og Arne Finne sin bok *Suksess som bestilt* og Rolv Lyngstads doktoravhandling i statsvitenskap *Den kommunale tenkemåte. Ein case- studie av makt og innverknad i ein norsk kommune - belyst gjennom ein prioriteringskonflikt mellom tre kommunale utbyggingsprosjekt*. Ingen av de to verkene har Nordlandshallen som hovedtema. En helhetlig vurdering av hvilke aktører som var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen blir ikke gjenstand for diskusjon i de to verkene, utover at de begge mener at næringslivet spilte en avgjørende rolle.

Suksess som bestilt handler først og fremst om Bodø/Glimts vei fra bunnlag til topplag, og Nordlandshallen omtales der som en viktig faktor i forbindelse med klubbens suksess. Hallen er ikke bokens hovedfokus, og dette fører jo også til at prosjektet ikke blir gjenstand for noen omfattende vurdering.

Rolv Lyngstad fokuserer i sin avhandling på hvorfor Bodø kommune prioriterte å realisere blant annet Nordlandshallen i stedet for andre prosjekter. Det er beslutningsprosessen i bystyret og forhold som hadde innvirkning på denne som er i hovedfokus hos han. Det vil si at Lyngstad i stor grad vurderer de andre aktørene som var involvert i prosjektet ut fra i hvilken grad de påvirket bystyret til å stemme for eller i mot hallen. I motsetning til Lyngstads ”bystyreperspektiv” har jeg i denne oppgaven fokus på hvilke aktører som i det store og hele var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen.

Om Nordlandshallen ikke har vært behandlet av historikere, så har idrettsanleggshistorie mer generelt fått noe mer oppmerksomhet. Matti Goksøyr (red.) *Kropp, kultur og tippekamp. Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946-1996* viser blant annet hvordan den norske stat gikk fra å være en tilnærmet fraværende aktør på idrettsanleggsfeltet før andre verdenskrig til å bli en høyst sentral aktør i løpet av etterkrigstiden.

Det er ikke skrevet noen idrettshistorie eller idrettsanleggshistorie for Bodøs vedkommende. Imidlertid foreligger det flere bøker som tar for seg historien til ulike idrettslag i byen, og her fremkommer det en del opplysninger om den lokale idrettsanleggssituasjonen. Håkon Evjenth (red.) *Bodø & Omegns Idrætsforening. Femtiårsskrift 1894-1944* er blant dem. Boken gir et interessant innblikk i Bodøs tidlige idretts- og idrettsanleggshistorie.

I en erkjennelse av at idrettens rolle i samfunnet har vært et til dels forsømt forskningsfelt finansierte Norges forskningsråds program *Idrett, samfunn og frivillig organisering* i perioden 1998-2007 forskning rundt emnet. Idrettsanlegg og idrettspolitikken var blant programmets temaområder. Kolbjørn Rafoss, idrettshistoriker og førsteamann ved Høgskolen i Finnmark, deltok i programmet. Et av resultatene var utgivelsen av boken *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*. Sammen med Jan Ove Tangen, professor i sosiologi ved Høgskolen i Telemark, fungerte Rafoss som redaktør for utgivelsen. Boken tar for seg ulike sider ved idrettsanlegg, blant annet hvem som har makt i planleggingen av anleggene og idrettsanleggenes historie i Norge.

Når det gjelder forskning på idrettsanlegg har Høgskolen i Telemark spilt en sentral rolle på dette feltet. Institusjonen har fungert som nav i et forskernettverk med tilknytning til blant annet Høgskolen i Finnmark og Norsk institutt for by- og regionsforskning.⁷ Fagområder som historie, statsvitenskap og sosiologi har bidratt i dette tverrfaglige arbeidet.

1.5 Teori

Idrettsanleggshistorien kjennetegnes ved at offentlige og private aktører har deltatt i et samspill preget av både samarbeid og konflikt. I realiteten dreier det seg derfor om et studium

⁷ Rafoss og Tangen 2009c:5

av politiske prosesser.⁸ Nordlandshallen er intet unntak i så måte. Dette er bakgrunnen for at jeg har forankret oppgavens teoretiske dimensjon i statsvitenskapen. Jeg vil benytte meg av en statsvitenskapelig innfallsvinkel til maktbegrepet for å underbygge argumentasjonen min med hensyn til hva som gav aktører innflytelse når det gjaldt den idrettslige tilpasningen av hallen. Jeg mener videre at governance-perspektivet kan være en interessant innfallsvinkel til å studere prosessen med å realisere Nordlandshallen. Governance-perspektivet er fruktbart i denne sammenheng fordi det viser hvordan politiske prosesser preges av et samspill mellom offentlige og private aktører.⁹ Jeg har av to årsaker likevel valgt å nedtone bruken av dette perspektivet. For det første er det ikke nødvendig å benytte governance-perspektivet for å besvare oppgavens problemstilling på en tilfredsstillende måte. For det andre handler det om oppgavens rammer: På grunn av det begrensede antall sider som står til rådighet har jeg nedprioritert en governance-analyse. Videre er det slik at skulle jeg tatt i bruk perspektivet i stor grad, ville jeg sannsynligvis vært nødt til å benytte meg av intervjuer mer enn jeg har valgt å gjøre. Årsaken til dette er at governance-perspektivet betoner betydningen av uformelle nettverk.¹⁰ Slike nettverk genererer sannsynligvis få skriftlige kilder. Muntlige kilder vil være desto viktigere for å belyse de faktiske hendelser. Jeg skal trekke inn governance-perspektivet i kapittel 6 som tar for seg de ulike aktørenes betydning for den idrettslige tilpasningen av hallen. Dette for å vise hvordan perspektivet kan brukes til å forstå prosessen. Totalt sett mener jeg at det statsvitenskapelige bidraget vil være en styrke med hensyn til å kaste lys over problemstillingen.

1.6 Metode

Før jeg går mer konkret inn på metoden ønsker jeg her å gjøre rede for mitt syn på aktør-struktur-problematikken. Hvordan jeg som historiker ser på forholdet aktør-struktur er nemlig et metodologisk spørsmål som har betydning for fokuset i oppgaven.¹¹ Derfor ønsker jeg å utdype dette. Når jeg i problemstillingen eksplisitt spør etter aktører, impliserer det at oppgaven har et aktørfokus. Det er korrekt og har sin bakgrunn i to forhold. For det første mener jeg at aktører er avgjørende for utfallet av historiske prosesser. For det andre er masteroppgavens begrensede størrelse av betydning. Skulle jeg ha gjort rede for forholdet

⁸ Østerud 2007:209-210

⁹ Nenseth 2009:168-169

¹⁰ Bergsgard, Nødland og Seippel 2009:152

¹¹ Kjellstadli 1999:35

mellom aktør-struktur i sin fulle bredde, ville sideantallet som er til rådighet ikke vært tilstrekkelig. Selv om jeg vektlegger aktørenes betydning i historien, vil ikke det si at jeg mener at de handler helt uavhengig av samfunnet rundt dem (strukturene); aktørene har et handlingsrom av en viss størrelse som gir både muligheter og begrensninger.¹² Den historiske utviklingen på idrettsanleggsfeltet utgjør en slik struktur. Dette er bakgrunnen for at jeg i oppgaven også skal se på den historiske idrettsanleggsutviklingen nasjonalt og lokalt i Bodø. Slik kan jeg, som tidligere nevnt, finne ut i hvilken grad den historiske utviklingen på området la føringer for prosessen med å realisere Nordlandshallen.

Når det gjelder strukturenes betydning, er det også slik at utviklingen på idrettsanleggsfeltet er påvirket av den generelle samfunnsutviklingen. Jeg vil derfor vise til trekk ved samfunnsutviklingen som kan ha påvirket utviklingen på idrettsanleggsfeltet i tilfeller hvor jeg finner det relevant. Forholdet mellom idrettsanleggsfeltet og velferdsstatens fremvekst er, som nevnt, et eksempel. Det skal også sies at aktørenes handlinger heller ikke er upåvirket av samfunnsutviklingen. I tilfeller hvor jeg mener at handlingene kan forstås bedre i lys av trekk ved samfunnsutviklingen, vil dette bli trukket inn.

Med metode tenker jeg her først og fremst på den praktiske framgangsmåten i arbeidet med å besvare problemstillingen: Det er snakk om valg av forskningsopplegg.¹³ Ved valg av metode har jeg tatt utgangspunkt i hva som har vært formålstjenlig for å besvare problemstillingen på best mulig vis.

Denne oppgaven dreier seg hovedsakelig om å vurdere hvilke aktører som var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen. Dette er årsaken til at jeg har valgt case-studium som metode: *”... casestudier er særlig egnet der en ønsker en helhetlig og dyptgående forståelse av et fenomen”*.¹⁴ Case-studier er ikke uten videre uproblematiske. En ulempe ved et slikt forskningsopplegg som går i dybden, er at det blir vanskelig å generalisere funnene.¹⁵ Det er med andre ord sannsynlig at resultatene man kommer frem til vil ha liten relevans utover den aktuelle casen. Generaliseringsproblemet blir imidlertid lite aktuelt for min del, fordi jeg har ambisjoner om å plassere casen inn i samfunnsutviklingen; ikke å generalisere

¹² Kjelstadli 1999:35

¹³ Kjelstadli 1999:47

¹⁴ Rafoss 2006:22. For mange mellomrom i originaltekst rettet opp (forf.anm.).

¹⁵ Kjelstadli 1999:129

funnene. Et annet moment å være klar over ved case-studium er at det i denne metoden ligger en iboende fare for at forskeren søker å få bekreftet sine forutinntatte meninger.¹⁶ Dette kan for eksempel gi seg utslag i at kilder som ikke stemmer overens med forskerens syn blir ignorert, mens kilder som bekrefter synet blir tatt i bruk. Jeg har vært bevisst på denne problematikken underveis i arbeidet med oppgaven. Så langt som mulig har jeg altså forsøkt å tilnærme meg problemstillingen med et ”åpent sinn”.

Innenfor rammene av case-studiet har jeg i tillegg tatt i bruk komparasjon som metode i studiet av Nordlandshallen. Ved å sammenligne mine funn med tidligere forskning blir det tydelig om gamle oppfatninger må revideres eller om de styrkes av resultatene som fremkommer her.

Jeg har også benyttet sammenligning som metode for å få fram eventuelle likheter og ulikheter mellom utviklingen på idrettsanleggfeltet nasjonalt og lokalt i Bodø. På denne måten er det lettere å vurdere om det var lokale faktorer eller nasjonale faktorer i idrettsanleggshistorien som hadde størst innvirkning på prosessen med å realisere Nordlandshallen, eventuelt begge deler. Én fordel med komparasjon som er relevant i mitt tilfelle, er altså at man lettere finner det særegne.¹⁷ Komparasjon er i likhet med andre metoder ikke uten ulemper. Ved valg av et stort antall studieobjekter blir det gjerne rom for å undersøke færre egenskaper ved disse. Dermed risikerer man blant annet å ikke få med seg ulikheter mellom studieobjektene.¹⁸ For min del undersøker jeg her et lite antall studieobjekter, slik at denne problematikken ikke er spesielt relevant i mitt tilfelle.

1.7 Kilder

Jeg har benyttet meg av en rekke teknikker og dertil hørende litteratur og kilder i arbeidet med oppgaven. Kombinasjonen av arkivgransking, bruk av avisutklipp, litteraturstudier og en begrenset bruk av internett og intervjuer med aktører som var sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen, har vist seg fruktbar. Kapitlene om idrettsanleggshistorien i Norge og Bodø er i all vesentlighet basert på litteratur. Kapitlene som omhandler prosessen rundt Nordlandshallen er delvis basert på litteratur, men først og fremst ligger en rekke ulike kilder

¹⁶ Rafoss 2006:22

¹⁷ Karlsen 2008:36

¹⁸ Kjelstadli 1999:129

til grunn for fremstillingen. Hovedmålsettingen med å kombinere litteraturen og de ulike kildene var å få et mest mulig helhetlig bilde av prosessen, for derigjennom å kunne besvare problemstillingen på en grundig måte. Kildene er da også valgt ut med bakgrunn i deres evne til å belyse oppgavens problemstilling.¹⁹ De ulike kildene har også den egenskapen at de utfyller hverandre; det blir færre ”hull” i historien. Forhåpentligvis fører dette til en mer korrekt fremstilling av de faktiske begivenheter. Rent kildekritisk er det et poeng at opplysninger kan verifiseres ved å kryssjekke mellom ulike kilder og litteratur.²⁰

Litteraturen som ligger til grunn for fremstillingen av idrettsanleggshistorien nasjonalt og i Bodø omfatter flere ulike verk. De tidligere nevnte bøkene *Kropp, kultur og tippekamp*, *Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946-1996* og *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk* har vært mest sentral i utarbeidelsen av idrettsanleggshistorien i Norge. Idrettsanleggshistorien i Bodø er i stor grad basert på bøker som omhandler lokale idrettslag i Bodø.

Selv om verken boken *Suksess som bestilt* eller Rolv Lyngstads doktoravhandling har Nordlandshallen som hovedtema, har de likevel vært nyttige til finne opplysninger om prosessen. Rent kildekritisk er det ikke gunstig at *Suksess som bestilt* mangler kildehenvisninger. Forklaringen på dette er sannsynligvis den at forfatterne er journalister, og at de ikke møter de samme kravene til åpenhet omkring sine kilder som for eksempel historikere. Ingen av de tre personene jeg har intervjuet i forbindelse med oppgaven, som alle blir omtalt i boken, har gitt uttrykk for at boken inneholder faktafeil når jeg har nevnt den. Dette mener jeg styrker bokens pålitelighet som kilde.

Arkivene etter Nordlandshallen A/S, som befinner seg hos Arkiv i Nordland og arkivet relatert til Nordlandshallens spillemiddelsøknad, som befinner seg hos Nordland Fylkeskommune, har vært verdifulle kilder for oppgaven. Blant annet har jeg funnet to interessante brev i arkivene med opplysninger som er relevante i forhold til problemstillingen. Å ha tilgang til slike samtidige førstehåndskilder har vært både spennende og nyttig i arbeidet.

¹⁹ Kjelstadli 1999:169

²⁰ Kjelstadli 1999:180

En spesielt viktig styrke ved disse kildene, er at jeg som historiker ikke baserer meg på andres (feil-) slutninger. Det blir da opp til meg selv å se sammenhenger og forklare dem.²¹

Jeg var så heldig å få låne Stig Fossums private samling av avisutklipp fra de to tidligere Bodø-avisene Nordlands Framtid (NF) og Nordlandsposten (NP). Avisutklippene har Bodø-politikken som tema og dekker perioden 1982-1991. Gjennom avisene har jeg fått god innsikt i den lokale prosessen med å realisere Nordlandshallen. For eksempel var både finansieringss spørsmålet og den idrettslige tilpasningen av hallen gjengangere i avisene. Med tanke på aviser og kildekritikk kan det være vikarierende motiver hos aktørene som kommer fram i media. Hva som egentlig ligger til grunn for et syn kan være noe ganske annet enn det som fremkommer i avisene. Blant annet av denne årsak må informasjonen i avisene leses med et visst kritisk blikk i likhet med andre kilder.

Jeg har funnet fram til enkelte opplysninger og kilder via internett. På Kulturdepartementets nettside www.idrettsanlegg.no har jeg for eksempel funnet data om ulike idrettsanlegg i Bodø. Stortingsmeldinger er en annen kilde jeg har sporet opp på internett. Å få tilgang til relevante dokumenter ved hjelp av PC er arbeidsbesparende på flere måter. For det første kan man sitte hjemme og få tilgang til informasjonen. For det andre kan man i mange tilfeller søke etter enkeltord i et dokument eller på en nettside, og på denne måten finner man fram til ordet med tilhørende opplysninger uten å måtte lese gjennom all informasjonen. Faren ved denne sistnevnte lettvinte løsningen er at man kan gå glipp av relevant informasjon. På den annen side er det ikke noe nytt at historikere i større eller mindre grad må være selektiv i forhold til kildene. Spesielt for nyere perioder hvor kildetilfanget er så stort, må man foreta valg med hensyn til hvilke kilder man velger å studere og hvor grundig dette skal gjøres. Om problemstillingen ikke er ny, har den altså fått fornyet aktualitet som en følge av både PCer og internett.

De tre intervjuene jeg har gjennomført var med personer som hadde ulike roller i prosessen med å realisere Nordlandshallen. Felles for dem alle, og årsaken til at jeg valgte å intervju dem, var at de på ulikt vis innehadde sentrale roller i prosessen. De tre var Stig Fossum (sentral Arbeiderpartipolitiker), Steinar Skogstad (sentral byråkrat) og Ole Petter Jørgensen (sentral næringslivsaktør). Underveis i prosessen ble Fossum og Jørgensen i tillegg med i

²¹ Kjelstadli 1999:173-174

Bodø/Glimts styre, og på den måten også en del av idretten. I tillegg til de tre nevnte, ønsket jeg å intervju Dagfinn Røsberg (politiker og sentral innen idretten). Hans rolle i prosessen var meget interessant, som spesielt kapittel 6 vitner om. Dessverre hadde ikke Røsberg anledning til å stille opp på intervju. Intervjuer er en meget interessant måte å få innblikk i en prosess; å få snakke med tidsvitner er et privilegium forunt historikere som jobber med høyst moderne historie. Det er ikke alt som blir notert ned i skriftlige kilder, og intervjuer kan i slike tilfeller bidra med utfyllende opplysninger.²² Samtidig skal man være kritisk til opplysninger som fremkommer i intervjuer for eksempel med tanke på potensiell feilerindring.²³ Uten at man skal helle over til det paranoide, er det jo også greit å tenke på hvilken agenda som ligger bak opplysningene intervjuobjektene gir.

1.8 Begrepsavklaringer

Det kan være greit å avklare hva jeg legger i enkelte begreper som går igjen i oppgaven. Jeg forholder meg til følgende definisjon av anleggspolitikk: *”Anleggspolitikken handler om finansiering og fordeling av midler til bygging og spredning av anlegg i samfunnet”*.²⁴ For å unngå misforståelser vil jeg tilføye at det er snakk om *idrettsanlegg* i denne sammenheng. Med anlegg og idrettsanlegg mener jeg *”... arenaer som er bearbeidet med tanke på idrett eller beslektet fysisk aktivitet”*.²⁵

1.9 Oppgavens struktur

Oppgavens struktur er valgt ut med bakgrunn i de ulike kapitlenes rolle i oppgaven. Som en utilsiktet bieffekt av dette inndelingsprinsippet kommer kapitlene i oppgavens del to og tre i kronologisk rekkefølge basert på startår. I tillegg medfører inndelingen at oppgaven beveger seg fra et overordnet fokus (nasjonal historie) til gradvis lavere nivåer (lokal historie, prosjektet Nordlandshallen). I alt består oppgaven av fire deler med til sammen syv kapitler.

Del én består av dette innledningskapitlet. Her blir det gjort rede for målet med oppgaven og hvordan jeg skal gå fram for å besvare problemstillingen. Del to inneholder kapitlene om

²² Kjelstadli 1999:193

²³ Kjelstadli 1999:196

²⁴ Rafoss 2009a:29

²⁵ Goksøyr (red.) 1996:67

idrettsanleggshistorien i Norge og idrettsanleggshistorien i Bodø. Med andre ord dreier det seg om det historiske bakteppet. I del tre er det Nordlandshallen som er i fokus. Først med et kapittel hvor jeg gir en oversikt over prosessen med å realisere Nordlandshallen. I kapitlet etterpå vurderer jeg ulike aktørers betydning for selve realiseringen av hallen med fokus på finansieringen. Dernest kommer kapitlet hvor jeg vurderer forskjellige aktørers betydning for den idrettslige tilpasningen av hallen. Basert på resultatene fra oppgavens del to og tre, vil del fire bestå av et avslutningskapittel hvor jeg konkluderer med hvilke aktører som var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen. I tillegg vil jeg her si noe om hvilken betydning jeg mener idrettsanleggshistorien hadde for prosessen med å realisere Nordlandshallen: Det er snakk om strukturenes rolle i forhold til aktørene. Avslutningsvis vil jeg relatere idrettsanleggshistorien, og herunder Nordlandshallen, til den øvrige samfunnsutviklingen.

Del 2. Det historiske bakteppet

2. Idrettsanleggenes historie i Norge

2.1 Innledning

Målet med dette kapitlet er å gi en oversikt over utviklingen på idrettsanleggsfeltet i Norge fra slutten av 1800-tallet og fram til 1990-årene. Ved hjelp av kapitlet skal jeg i oppgavens avslutningskapittel kunne si noe om hvilke føringer den historiske utviklingen på idrettsanleggsfeltet nasjonalt la for prosessen med å realisere Nordlandshallen.

I kapitlet har jeg fokus på både de involverte aktørene og selve anleggene. Den ene aktøren, Statens ungdoms- og idrettskontor (STUI), blir spesielt grundig behandlet fordi kontoret fikk en meget sentral rolle på idrettsanleggsfeltet. At fotballanleggene på samme måte blir viet ekstra oppmerksomhet har sammenheng med at fotballens behov og ønsker stod sentralt i debatten om den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen.²⁶

Kapitlet kan grovt sett deles inn i to deler. I del 1 ser jeg spesielt på anleggsutviklingen. Del 2 handler om idrettspolitikken.

2.2 Del 1: Anleggsutviklingen

Om idrettsbevegelsens fremvekst og behovet for anlegg

I løpet av 1900-tallet økte tiden folk disponerte til fritid markant. Økende velstand gav økende fritid.²⁷ Dette har blant annet sammenheng med overgangen fra naturalhusholdning til lønnsarbeid, i tillegg til at arbeidernes kår gradvis ble forbedret. I løpet av 1900-tallet ble normalarbeidsdagen trinnvis redusert. Hva skulle man så fylle denne fritiden med? Idrett ble svaret for stadig flere. Fritiden var rett og slett en forutsetning for at folk kunne bruke tid på idrett.²⁸

²⁶ Med fotballanlegg mener jeg baner spesielt laget for fotballspilling.

²⁷ Bjørklund, Drivenes og Gerrard 1994:298

²⁸ St. meld. nr. 41. 1991-1992:20

Helt siden slutten av 1960-tallet har idretten vært Norges største bevegelse hvis man måler i antall medlemskap (Norges Idrettsforbund).²⁹ I 1992 hadde Norges Idrettsforbund (NIF) 1,6 millioner medlemskap.³⁰ I 1965 var antall medlemskap 430 000.³¹ Det har altså vært en formidabel vekst. Økende rekruttering av kvinner og barn sees på som hovedårsaken til dette.³² Mer fritid var ikke den eneste grunnen til den voksende oppslutningen om idretten. Idretten måtte også utøves på egnede steder. I Statens ungdoms- og idrettskontor (STUI) mente de for eksempel at å bygge idrettsanlegg var en forutsetning for å få folk til å utøve idrett.³³ Den storstilte idrettsanleggsutbyggingen var således en forutsetning for at nye medlemmer kunne strømme til NIF.³⁴ Kombinasjonen av økende fritid i befolkningen og en aktiv utbygging av idrettsanlegg gav til sammen grobunn for en akselererende rekruttering til idretten.

Anleggssituasjonen i Norge før krigen

Behovet for spesielt tilrettelagte arenaer/stadioner er et av kjennetegnene ved den moderne idretten.³⁵ De første idrettsanleggene i Norge ble bygget på slutten av 1800-tallet, og dette kan knyttes til fremveksten av den organiserte idretten.³⁶ Idretter som rekrutterte utøvere fra de høyere sosiale lag var lenge gunstigst stilt med tanke på tilgang til større anlegg, i og med at utøverne hadde tilgang til midler for å få bygget disse.³⁷ For mer ”folkelige” idretter var situasjonen verre. Her var det snakk om folk uten nevneverdig tilgang på midler, og anleggsforholdene gjenspeilte delvis dette.³⁸ Idrettsbevegelsen var også i stor grad en ikke-kommersiell bevegelse på denne tiden, og dermed var inntektene få.³⁹ Det var likevel ikke helt umulig for også de ”folkelige” idrettene å få bygget anlegg. Det skjedde gjerne ved at velstående borgere gikk sammen i såkalte idrettsplasskomiteer og kjøpte en tomt som de gav

²⁹ St. meld. nr. 41. 1991-1992:20

³⁰ St. meld. nr. 41. 1991-1992:20

³¹ St. meld. nr. 41. 1991-1992:43

³² Goksøyr (red.) 1996:286

³³ Goksøyr (red.) 1996:75

³⁴ Goksøyr (red.) 1996:287

³⁵ Rafoss 2009a:29

³⁶ Sundberg rapporten 2003:35

³⁷ Goksøyr (red.) 1996:67

³⁸ Goksøyr (red.) 1996:67. Det er ikke nevnt hvilke idretter som rekrutterte utøvere fra hvilke sosiale lag.

³⁹ Goksøyr (red.) 1996:67

til kommunen på bestemte betingelser.⁴⁰ Dermed var deler av idretten prisgitt veldedighet fra de øvre samfunnslag. Dette kan verken ha gitt forutsigbarhet eller noen helhetlig vurdering av hvor det var størst behov for ressursene. Det hele må ha vært nokså tilfeldig. Kommunale idrettsplassutvalg avløste etter hvert idrettsplasskomiteene, hvorav Oslo fikk sitt i 1911.⁴¹

Kombinasjonen av fremveksten av idretter og økningen av antall aktive idrettsutøvere var grunnleggende faktorer for å få i gang en anleggsutbygging av et visst omfang.⁴² I denne forbindelse er det et sentralt poeng at idretten i Norge utviklet seg til en massebevegelse i løpet av mellomkrigstiden. Dette har, som nevnt ovenfor, i stor grad sammenheng med utviklingen av fritid. De to forbundene Norges Landsforbund for Idræt og Arbeidernes Idrettsforbund hadde til sammen 300 000 medlemmer da krigen kom til Norge i april 1940. Av disse igjen hadde fotball 100 000 aktive som var organisert.⁴³ Men anleggssituasjonen ble ikke i første omgang bedre av at idretten ble en folkebevegelse. Frem til andre verdenskrig var ikke utbyggingstakten spesielt høy. Anleggsdekningen var generelt sett dårlig i Norge i mellomkrigstiden, og i Nord-Norge i særdeleshet. I denne landsdelen var bare 116 idrettsplasser tilgjengelige for Arbeidernes Idrettsforbund og Norges Landsforbund for Idræt i 1938.⁴⁴ Men det var bedre tider i sikte. Stortinget viste i løpet av mellomkrigstiden en voksende interesse for å involvere seg i større grad når det gjaldt finansieringen av anleggsutbyggingen. Dette har nok blant annet sammenheng med at idrett hadde blitt såpass utbredt i befolkningen, i tillegg til arbeideridrettsbevegelsens arbeid for å få staten til å ta ansvar for feltet. 1917 var det første året Stortinget bevilget penger særskilt til idrettsanleggsformål.⁴⁵ Selv om summen var liten (4000 kroner), så var symbolverdien desto større.⁴⁶ Dette markerte nemlig noe stort: Statens inntreden i anleggsbyggingen. Likevel var de offentlige bevilgningene til idrettsanlegg totalt sett beskjedne, og de fleste idrettsanlegg var derfor i privat eie før krigen.⁴⁷ Bare 70 idrettsplasser hadde kommunalt eierskap i 1938.⁴⁸

⁴⁰ Goksøyr (red.) 1996:67

⁴¹ Goksøyr (red.) 1996:67

⁴² Rafoss 2006:13

⁴³ Rafoss 2006:13

⁴⁴ Rafoss 2009a:39

⁴⁵ Goksøyr (red.) 1996:68

⁴⁶ Goksøyr (red.) 1996:68

⁴⁷ Goksøyr (red.) 1996:69

⁴⁸ Rafoss 2009b:112

Anleggssituasjonen i Norge etter krigen

Andre verdenskrig markerer et viktig tidsskille når det gjelder det offentlige engasjement i anleggsutbyggingen. For det var gjennom opprettelsen av Statens ungdoms- og idrettskontor (STUI) i 1946 at offentlige myndigheter for alvor engasjerte seg i anleggsutbyggingen.⁴⁹ Ved at STUI fikk i oppgave å forvalte deler av overskuddet fra Norsk Tipping, de såkalte tippemidlene, ble staten "... *den viktigste bidragsyter til utvikling av idrettsanlegg*".⁵⁰ Dette har resultert i at det store flertall av idrettsanlegg bygget etter krigen har blitt delfinansiert ved hjelp av spillemidler. Norsk Tippings overskudd ble første gang fordelt i 1947.⁵¹ Idretten har til sammen mottatt 24 milliarder kroner i spillemidler i tidsrommet 1948-2005, og idrettsanlegg har blitt begunstiget med over halvparten av disse midlene.⁵² I hovedregelen har det vært slik at spillemidlene ikke skulle fullfinansiere idrettsanlegg, men kombineres med andre finansieringskilder som for eksempel kommunale tilskudd, eller egeninnsats fra idrettslagene.⁵³ Som en generell regel har tippemidlene kunnet utgjøre maksimalt 1/3 av den totale anleggskostnaden, opp til et visst tak.⁵⁴

Det er den såkalte tippenøkkelen som fastsetter hvordan spillemidlene skal fordeles til ulike samfunnsnyttige formål, og historisk sett har dette i all hovedsak dreid seg om idrett, forskning og kultur. I årenes løp har Stortinget gradvis endret tippenøkkelen til idrettens fordel (økende andel av spillemidlene). Dette, kombinert med en økende omsetning for Norsk Tippings vedkommende, sees på som viktige årsaker til den nærmest eksplosive økningen i antall anlegg.⁵⁵ Rett etter krigen var det mellom 2000 og 3500 idrettsanlegg i Norge, alt ettersom hva man legger i begrepet.⁵⁶ I dag har antall idrettsanlegg passert 50 000.⁵⁷

⁴⁹ Dets opprinnelige navn var Statens idrettskontor. I 1950 skiftet kontoret navn til Statens ungdoms- og idrettskontor. Kilde: Goksøyr (red.) 1996:30.

⁵⁰ Rafoss 2009a:29. Begrepet tippemidler har tradisjonelt betydd midler (overskuddet) fra fotballtippingen, mens begrepet spillemidler favner videre og omfatter i dag midler (overskuddet) fra alle spill i regi av Norsk Tipping. Kilde: <http://www.spillemidlene.no/> Hentet 2.12.2010.

⁵¹ Rafoss og Tangen 2009a:21

⁵² Rafoss 2009b:113

⁵³ Goksøyr (red.) 1996:84

⁵⁴ Goksøyr (red.) 1996:96

⁵⁵ Breivik og Rafoss 2009:53

⁵⁶ Goksøyr (red.) 1996:71

Idrettsanleggsfloraen er relativt stor, og inkluderer for eksempel fotballanlegg, flerbrukshaller, ishaller, hoppbakker og svømmehaller.

Utbyggingen av idrettsanlegg i Norge hadde sin glanstid i perioden 1970-1990. Dette var en periode preget av mange nybygg: ”I perioden 1967-1987 ble det bygd et nytt anlegg hver dag (Ingebretsen 1988, s. 22)”.⁵⁸ Spesielt fotballanlegg ble høyt prioritert i årene mellom 1970 og 1990, noe som resulterte i at det ble bygget 100 fotballanlegg årlig i gjennomsnitt.⁵⁹

Som for idrettsanlegg generelt, gikk utbyggingstakten markant ned for både flerbrukshaller og fotballanlegg fra rundt 1990. Det er en rekke mulige årsaker til denne lavere aktiviteten på utbyggingssiden. For det første kan det ha sin bakgrunn i at behovet for idrettsanlegg i økende grad har blitt dekket, som følge av flere tiårs utbygging. Men antallet søknader om tilskudd til bygging av anlegg vitner om at også andre faktorer er vesentlige i denne forbindelse. Det er et faktum at statens prioriteringer har endret seg slik at en mindre del av spillemidlene enn tidligere har gått til nybygg, mens rehabilitering av eldre anlegg har fått høyere prioritet. Dette kombinert med et sterkt økende kostnadsnivå, knyttet til både selve byggingen av anlegg og tomtepriser i pressområder, samt en kommuneøkonomi under press, har ført til nedgangen i antall nybygg.⁶⁰

Også andre årsaker enn de som ble nevnt i forrige avsnitt kan ha ført til denne utviklingen. For eksempel vedtok Stortinget i 1990 at idrettsanleggene til OL på Lillehammer i 1994 skulle delfinansieres gjennom tippemidler. Bakgrunnen for vedtaket var at Stortinget mente at idretten ville moderere seg med tanke på krav til anleggenes standard, og dermed kostnad, når idretten selv måtte bidra med penger til utbyggingen.⁶¹ Det var i tidsrommet 1990-1995 at tippemidler skulle benyttes til finansieringen av anleggene.⁶² OL på Lillehammer mottok til sammen rundt 304 millioner kroner (beregnet til 1998-verdi) av tippemidlene over en

⁵⁷ Sundbergrapporten 2003:36

⁵⁸ Rafoss 2009a:46

⁵⁹ Rafoss 2009a:47

⁶⁰ Sundbergrapporten 2003:36

⁶¹ Skartveit 1996:90

⁶² Skartveit 1996:90

fireårsperiode.⁶³ Jeg mener at dette momentet også må tas i betraktning når man ser på nedgangen i utbyggingen av idrettsanlegg fra rundt 1990.

En siste og mer grunnleggende faktor som med stor sannsynlighet bidro til nedgangen i utbyggingstakten, var den såkalte jappetidens etterdønninger. Oljeprisen, som jo Norge er svært avhengig av, svingte voldsomt i løpet av 1970- og 80-tallet.⁶⁴ Dette, kombinert med en høy kostnadsvekst, en åpen og dermed sårbar norsk økonomi i tillegg til dereguleringen av kredittmarkedet, bidro til at den norske økonomien ”løp løpsk” i løpet av 1980-tallet.⁶⁵ Aksjemarkedet formelig kokte, blant annet som en følge av aksjespekulanter ”gambling” på børsen. Den norske økonomien vokste fortere enn den kunne tåle, og det gjennomsnittlige rentenivået nådde i 1986/87 13,6 %. Dette var det høyeste nivået som ble registrert i perioden 1820-1999.⁶⁶ Veggen ble nådd i løpet av 1987, og høykonjunktur ble erstattet av lavkonjunktur.⁶⁷ Det er sannsynlig at denne nedturen i den norske økonomien fikk følger for byggeiveren innen idrettsanleggsfeltet.

Bakgrunnen for at andre verdenskrig markerer et skille når det gjelder det offentliges engasjement i anleggsutbyggingen

Andre verdenskrig kan sies å markere et skille i det norske samfunnet, og dette gjelder i høyeste grad idrettsanleggsfeltet. Av flere grunner var andre verdenskrig helt sentral for den økte statlige satsingen på idrettsområdet. For det første hadde krigen bidratt til å svekke de tidligere så kraftige skillelinjene som dominerte norsk politikk store deler av mellomkrigstiden. Det var nå tid for å gjenreise landet i fellesskap, noe som ville kreve hardt arbeid. Idrettens bidrag var å gjøre folk skikket til denne jobben gjennom å forbedre deres, og da spesielt ungdommens, fysiske og åndelige tilstand etter krigsårene. Dette målet stod sentralt for STUI de første årene av kontorets virksomhet. For det andre var det slik at gjennom idrettsstreiken hadde norsk idrett vært et forbilde for motstand mot nazifiseringen av Norge, og dette hadde skapt sympati for idrettens sak i befolkningen. Etter flere år med krig, og i stor grad fravær av et aktivt idrettsliv, var befolkningen også ivrig etter å få med seg

⁶³ St. meld. nr. 14. 1999:42

⁶⁴ Benum 1996:130

⁶⁵ Benum 1996:130

⁶⁶ Holter 2000:1.

⁶⁷ Benum 1996:130

idrett. Enten det dreide seg om egen deltakelse eller som publikum. Alle disse momentene kan forklare hvorfor midler til idretten kunne prioriteres uten større protester, når det tross alt var en rekke mer basale behov som krevde store midler rett etter krigens slutt. Likevel er det samtidig slik at pengene til idretten etter krigen i all vesentlighet har kommet gjennom tippemidlene/spillemidlene, og ikke over statsbudsjettet. En grunn til dette var den nevnte økonomiske situasjonen etter krigen, hvor mange formål hadde stort behov for midler. Som nevnt var det jo idretten, og ikke staten, som hadde ivret for økt statlig engasjement på idrettsfeltet. Pengene til idretten ble rett og slett holdt utenfor statsbudsjettet fordi saken ikke stod øverst på prioriteringslisten.⁶⁸ Men lite visste vel myndighetene om hvor mye idretten ville tjene på dette i det lange løp. Krigen kan slik sees på som den utløsende årsaken til at staten for alvor involverte seg i utbyggingen av idrettsanlegg.

En utvikling i retning av spesialiserte idrettsanlegg og splittelse innen idretten

I tidligere tider, først og fremst i perioden før etterkrigstiden, var det vanlig å bygge såkalte idrettsplasser. Disse inneholdt for eksempel en fotballbane i midten med rundløpsfelt rundt. Om vinteren kunne anlegget brukes til skøytesport. Som en hovedregel var det med andre ord lenge slik at en rekke ulike idretter fikk plass innenfor rammene av ett og samme anlegg.

Imidlertid har det foregått en utvikling i retning av flere spesialiserte idrettsanlegg. Man bygger med andre ord i større grad enn tidligere egne anlegg for enkeltidretter, i stedet for å lage flerbruksanlegg hvor mange ulike idretter kan drives.⁶⁹ Dette, kombinert med det faktum at pengesekken til idrettsformål tross alt ikke er utømmelig, er en oppskrift på interessekonflikter og konflikter. Det er jo også dette som har skjedd i Norge.⁷⁰ Interessekonfliktene har igjen bidratt til at skillelinjene mellom ulike idretter har blitt kraftigere i anleggsprosesser.⁷¹

At antall idretter har vokst gjør ikke saken stort bedre. I takt med utviklingen av samfunnet for øvrig, har også idretten gjennomgått en differensiering, spesialisering og profesjonalisering. Stadig nye idretter har fått fotfeste i det norske idrettslandskapet. Fra 23 særforbund i 1946

⁶⁸ Goksøyr (red.) 1996:17-19, 69-70, 73. Kilde til alle fakta i dette avsnittet.

⁶⁹ Rafoss 2006:26

⁷⁰ Rafoss og Tangen 2009a:20

⁷¹ Rafoss 2006:84

hadde man nådd over 50 i løpet av 2000-tallet.⁷² De tekniske kravene til anleggene har i tillegg gradvis økt fram mot vår tid, kanskje særlig som en følge av den nevnte spesialiseringen og profesjonaliseringen.⁷³ Anleggsmassen har, som et resultat av de organiserte idrettenes krav, gradvis blitt mer spesialisert.⁷⁴

Det er nok en rekke årsaksfaktorer bak splittelsen i idretten. Jeg skal her peke på to momenter. Det første er relativt åpenbart, og ble nevnt tidligere: Det er ikke nok ressurser tilgjengelig i forhold til etterspørselen, og dette skaper konkurranse mellom et stadig økende antall idretter. Det er også et annet poeng, som kan forsterke effekten av det forrige poenget. Det er grunn til å spørre seg om dagens samfunn er mer opptatt av individualistiske verdier enn hva tilfellet var i de første tiårene etter krigen.⁷⁵ I så fall kan 1980-tallets jappetid stå som et symbol på denne mentaliteten. Med det mener jeg at de individualistiske verdiene har styrket seg på fellesskapets bekostning. Dette gjenspeiler seg igjen i splittelsen i idretten og de spesialiserte anleggenes utvikling. Mens idretten tidligere sto mer samlet, går nå utviklingen i retning av fragmentering. De to momentene kan sammen ha bidratt til denne "alles kamp mot alle" som vi ser tendenser til i dag.

Norges Idrettsforbund: Ett forbund – to kulturer

I forbindelse med splittelsen innen idretten er det interessant at det innenfor NIF fins to ulike kulturer. Bakgrunnen for dette er at da forbundet ble opprettet i 1946, var det gjennom en sammenslåing av de to rivalene Arbeidernes Idrettsforbund (AIF) og Norges Landsforbund for Idræt.⁷⁶

Centralforeningen for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug ble etablert i 1861, og var med det den første sentrale idrettsorganisasjonen i Norge.⁷⁷ I 1890-årene ble de første særforbundene opprettet i Norge.⁷⁸ Disse slo seg sammen med Centralforeningen i 1910, og

⁷² Rafoss og Tangen 2009a:20

⁷³ Rommetvedt 2002:31

⁷⁴ Goksøyr (red.) 1996:119

⁷⁵ Furre 2000:152

⁷⁶ Rafoss og Tangen 2009a:22-23

⁷⁷ Goksøyr (red.) 1996:17

⁷⁸ <http://www.snl.no/Centralforeningen> Hentet 5.5.2011.

den nye organisasjonen fikk navnet Norges Riksforbund for Idræt.⁷⁹ Etter en omorganisering, ble denne erstattet av Norges Landsforbund for Idræt i 1919.⁸⁰ Landsforbundet var en borgerlig organisasjon, og som et motstykke til denne ble AIF etablert i 1924 for å være den framvoksende arbeiderklassens organisasjon.⁸¹ Det ideologiske skillet mellom dem var ikke den beste grobunn for samarbeid. Mangelen på idrettsanlegg var også en faktor som bidro til rivaliseringen dem i mellom.⁸² En ting var de imidlertid enige om. Begge mente at ulike særidretter medførte et behov for ulike typer idrettsanlegg.⁸³

Poenget er at sammenslåingen av AIF og Landsforbundet førte til at det innenfor NIF eksisterer to ulike kulturer som kan komme i konflikt med hverandre. NIF kan beskrives som ”... en organisasjon med to organisasjonsmodeller”.⁸⁴ Det er nemlig slik at NIF består av 54 særforbund og 19 idrettskretser (en for hvert fylke).⁸⁵ Mens særforbundene jobber for særidrettene jobber idrettskretsene for alle idrettene. Det vil si at innenfor idrettssektoren representerer særforbundene særinteresser, mens idrettskretsene representerer idretten som helhet.⁸⁶ Dette er bakgrunnen for begrepene NIF-linjen og særforbundslinjen (SF-linjen).⁸⁷ De to linjene har ansvar for ulike deler av NIFs virksomhet, men i enkelte tilfeller kan det oppstå motstridende interesser dem i mellom. Hvilke anleggstyper som skal prioriteres utbygd er et slikt tilfelle. NIF-linjen skal ha et helhetlig syn på utbyggingen. SF-linjen kan på den andre siden sees på som særinteressenes talerør. De mindre og ressursvake idrettene har mest å tjene på å støtte NIF-linjen, mens de store og ressurssterke idrettene kan tjene mer på å støtte SF-linjen.⁸⁸ Interessesmotsetningene dette medfører kan bidra til konflikter innen idretten.

⁷⁹ <http://www.snl.no/Centralforeningen> Hentet 5.5.2011.

⁸⁰ <http://www.snl.no/Centralforeningen> Hentet 5.5.2011.

⁸¹ Goksøyr (red.) 1996:17

⁸² Goksøyr (red.) 1996:67

⁸³ Rafoss 2009a:41

⁸⁴ Rafoss og Tangen 2009a:22

⁸⁵ <http://www.idrett.no/omnif/Sider/organisering.aspx> Hentet 5.5.2011

⁸⁶ Rafoss og Tangen 2009a:23-24

⁸⁷ Rafoss og Tangen 2009a:22

⁸⁸ Rafoss og Tangen 2009a:24

Det er spillemidlene til organisasjon og aktivitet som er avgjørende for hvem som har makten i forholdet mellom idrettskretsene og særforbundene.⁸⁹ Fotball er en av de store og ressurssterke idrettene, og Norges Fotballforbund (NFF) er dens særforbund. Fotballforbundet står sterkt i forholdet til NIF. Hovedårsaken til dette er nettopp det at NFF er svært lite avhengig av å få finansiert sin organisasjon og aktivitet ved hjelp av midler fra NIF. I 1999 kom for eksempel ikke mer enn en halv prosent av Fotballforbundets inntekter fra Idrettsforbundet.⁹⁰

Fotball er kanskje den idretten som har sterkest posisjon i samfunnet. Dette har sammenheng med at fotball står i en gunstig ressursmessig situasjon, både med hensyn til penger, medlemmer, talspersoner, mediefokus og generell interesse i befolkningen.⁹¹ Disse faktorene kan bidra til å forklare hvorfor fotballens ønsker står sterkt i anleggsprosesser.⁹² Dette kan naturlig nok gå utover andre idretters ønsker, og igjen føre til konflikter som tidligere nevnt.

Fotballanleggenes utvikling

Som nevnt var fotballanlegg lenge en høyt prioritert anleggstype. Veksten i antall registrerte fotballbaner, som for øvrig er den mest utbredte anleggstypen, illustrerer dette godt. Mens det i 1945 var registrert kun 570 fotballanlegg, hadde 4329 fotballanlegg og 2847 balløkker mottatt spillemidler i årene frem til 2001.⁹³ Det har dermed vært en kvantitativ økning i antall anlegg. Men også kvalitativt har fotballanleggene gjennomgått en rivende utvikling.

Fotball som idrett ble introdusert i Norge i 1885.⁹⁴ Man tok da i bruk de områdene som var tilgjengelig til bruk som fotballbaner. I praksis var dette ymse, slik som jorder, parker og skolegårder.⁹⁵ Mellom 1900 og 1920 ble det vanligere med baner spesielt laget for fotballspilling, det som i denne oppgaven omtales som fotballanlegg.⁹⁶ Grus var et utbredt banedekke på denne tiden. Fra 1917 begynte man å ta i bruk gress som banedekke; blant annet

⁸⁹ Rafoss 2006:85

⁹⁰ Rafoss 2006:85

⁹¹ Bergsgard, Nødland og Seippel 2009:153; Rafoss og Tangen 2009b:195

⁹² Rafoss og Tangen 2009b:195

⁹³ Rafoss 2009a:46-47

⁹⁴ Rafoss 2009b:106

⁹⁵ Rafoss 2009b:106-107

⁹⁶ Rafoss 2009b:108

som en konsekvens av internasjonale krav.⁹⁷ Grus og gress var i årtier de selvsagte valgene når det gjaldt banedekke. Fra 1980 og 1990 har det derimot vært en nedgang i byggingen av gressbaner og grusbaner respektive.⁹⁸ Dette kan sees i sammenheng med utviklingen av kunstgress. Den første norske fotballbanen som fikk kunstgressdekke, var Harstad stadion i 1977.⁹⁹ Men det var først fra rundt 1990 at veksten i kunstgressbaner skjøt fart.¹⁰⁰ Trenden er at kunstgress gradvis erstatter de to eldre dekketypene.

To store fordeler med kunstgressbaner i forhold til naturgressbaner, er at de på grunn av dekkets slitestyrke både kan utsettes for hyppigere bruk og utvider sesongen. Dette gir igjen flere brukstimer å fordele på brukerne. Brukstiden for kunstgressbaner har blitt beregnet til å være mellom 720 og 1500 timer, mot naturgressbaners ca. 200 timer i løpet av sesongen.¹⁰¹ Grusbaner kommer også gunstig ut når det gjelder brukstimer, men kunstgressbaner kommer generelt sett bedre ut enn grusbaner når det gjelder støvproblematikk og løpende vedlikeholdsbehov.¹⁰² Dette forklarer hvorfor kunstgress blir stadig mer utbredt.

Overbygge kunstgressbaner, altså fotballhaller, er det foreløpig siste trinnet i utviklingen. Det var NFF som presset på for utbyggingen av disse fra slutten av 1980-tallet. Bakgrunnen var NFFs ønske om å legge til rette for at fotball kunne utøves som helårsidrett.¹⁰³

2.3 Del 2: Idrettspolitikken

Hvordan spillemidlene fordeles

Som tidligere nevnt bestemmer Stortinget tippenøkkelen. Men en høyst sentral del av anleggspolitikken, nemlig hvilke kriterier som skal ligge til grunn for fordeling av stønad til anlegg, er et område hvor den folkevalgte forsamlingen har valgt å stille seg på sidelinjen.¹⁰⁴

⁹⁷ Rafoss 2009b:109

⁹⁸ Rafoss 2009b:114

⁹⁹ http://www.harstad-idrettslag.no/harstad_stadion/stadion/harstad_med_norges_foerste_kunstgressbane__1
Hentet 4.4.2011

¹⁰⁰ Rafoss 2009b:114

¹⁰¹ Nenseth, Schmidt og Skogheim 2006:85; Sundbergrapporten 2003:37

¹⁰² Nenseth, Schmidt og Skogheim 2006:85

¹⁰³ Rafoss 2009b:115

¹⁰⁴ Rafoss og Tangen 2009a:21

Dette domenet er overlatt til Kultur- og kirkedepartementet. Det er dermed departementet som utarbeider prosedyrene og fordelingsreglene som gjelder for ulike typer anlegg, og dette gjøres ut fra overordnede politiske mål. Selve ansvaret for godkjenning av søknader til idrettsanlegg ble flyttet fra departementet til fylkeskommunene i 1987. Etter behandling sender fylkeskommunene de godkjente søknadene inn til departementet, og får på bakgrunn av dette tildelt midler til anlegg. Gjennom sitt ansvar for fordelingen av de statlige midlene til anlegg, er det hevet over enhver tvil at idrettsavdelingen i departementet, og tidligere STUI, *”... har hatt en dominerende stilling i anleggspolitikken”*.¹⁰⁵

Bakgrunnen for STUIs opprettelse og dets dominerende stilling i anleggspolitikken

I det følgende skal jeg se på hvorfor STUI ble opprettet, og hvordan kontoret kunne få en så dominerende stilling på idrettsfeltet at det kunne ta del i selve utformingen av anleggspolitikken.

I idrettens etterkrigsprogram, som i stor grad ble utarbeidet av AIF i løpet av krigsårene, var det et forslag om å opprette et eget idrettsdirektorat.¹⁰⁶ Selv om etterkrigsprogrammet i store trekk ble forkastet etter krigen, levde likevel ideen om en form for idrettskontor videre.

Norges Idrettsforbunds interimstyre fremmet saken overfor Sosialdepartementet gjennom et brev datert 28. juli 1945, og vant gehør for saken.¹⁰⁷ Det var altså NIF som tok initiativ til opprettelsen av STUI. Men det er også interessant at STUIs arbeidsoppgaver i stor grad var et resultat av NIFs forslag i det nevnte brevet.¹⁰⁸ Man kan si at det var gamle AIF-ideer om økt statlig engasjement på idrettssiden som fikk gjennomslag ved opprettelsen av STUI.¹⁰⁹

Gjennomslaget kom rett etter krigen fordi idretten på dette tidspunktet befant seg i en sterk posisjon vis a vis staten, og derfor fikk gehør for sine ønsker.¹¹⁰ Det var altså ikke de politiske myndighetene som først og fremst ivret for å gjøre idrettsfeltet mer om til et statlig

¹⁰⁵ Rafoss og Tangen 2009a:22

¹⁰⁶ Goksøyr (red.) 1996:20

¹⁰⁷ Goksøyr (red.) 1996:23

¹⁰⁸ Goksøyr (red.) 1996:23-24

¹⁰⁹ Goksøyr (red.) 1996:24

¹¹⁰ Goksøyr (red.) 1996:25

ansvarsområde, men deler av idrettsbevegelsen selv.¹¹¹ Det var neppe tilfeldig at AIF ivret for å få utvidet den statlige finansieringen av idrettsanlegg, med tanke på at AIF-lag hadde dårligst tilgang til idrettsanlegg.¹¹²

Rolf Hofmo var STUIs første leder og hadde sin bakgrunn fra Arbeidernes Idrettsforbund. Hofmo hadde lenge vært engasjert i idrettsanleggsfeltet. Han ble for eksempel i 1938 valgt som leder til AIFs idrettsplasskomité.¹¹³ Det var sånn sett ikke unaturlig at Hofmo ble STUIs første leder. Hofmo ledet STUI fram til sin død i 1966.¹¹⁴

STUIs oppgave fra starten av var å ha det statlige ansvaret for idrettssaker, fordele statlige midler til idrettsformål (både tippemidler og eventuelle andre midler), i tillegg til å ta seg av den statlige kontakten med NIF.¹¹⁵ Utover dette hadde Hofmo store muligheter til å påvirke kontorets arbeid, og dette var også noe han i stor grad gjorde.¹¹⁶ Han hadde nemlig store visjoner for idrettsanleggsfeltet. Hofmo og STUIs hovedmål med anleggsutbyggingen var å: *”... sikre at ungdom uansett geografisk tilhørighet skulle ha den samme mulighet til å drive idrett”*.¹¹⁷ Dette skulle igjen *”... medføre mindre sykdom, større arbeidsglede og forhøyelse av leve- og arbeidssalderen ...”*.¹¹⁸ STUIs mål var å bruke idretten som et middel til å fremme folkehelsen, i tillegg til at befolkningen skulle oppdras til å verdsette arbeid.¹¹⁹ I denne forbindelse var hovedargumentet for å satse midler på idrett og idrettsanlegg i tiden rett etter krigen, at det ville være en satsing på menneskelige ressurser og vise seg regningssvarende i lengden.¹²⁰ Tankegangen kan sies å være preget av troen på at staten kunne, og burde, forme innbyggerne. Dette har blitt kalt plantenkning.¹²¹ Befolkningens åndelige og fysiske tilstand skulle nå nye høyder ved hjelp av idretten, noe som ville være gunstig for landet som helhet. Sånn sett var idretten helt klart mer et middel enn et mål i seg selv. Hofmo hadde bakgrunn

¹¹¹ Goksøy (red.) 1996:24

¹¹² Rafoss 2009a:36.

¹¹³ Rafoss 2009a:39.

¹¹⁴ Goksøy (red.) 1996:30

¹¹⁵ Goksøy (red.) 1996:16

¹¹⁶ Goksøy (red.) 1996:16

¹¹⁷ Goksøy (red.) 1996:287

¹¹⁸ Goksøy (red.) 1996:288

¹¹⁹ Goksøy (red.) 1996:73

¹²⁰ Goksøy (red.) 1996:74-75

¹²¹ Goksøy (red.) 1996:74

fra Arbeidernes Idrettsforbund, og det samme hadde de fleste av medarbeiderne hans.¹²² At STUI hadde fokus på det brede lag av befolkningen, framstår i lys av dette som naturlig.

Hofmos rolle som ikke bare en iverksetter av, men også i stor grad utformer av idrettspolitikken, skaffet ham en rekke uvenner både blant opposisjonspolitikere og etter hvert i NIF.¹²³ NIF ville gjerne ha pengene staten gav, men ville selv bestemme hva disse skulle brukes til.¹²⁴ Hofmo og STUI ønsket på den andre siden å styre prioriteringene selv, og spesielt kanalisere midlene inn mot anleggsbygging.¹²⁵ Det var altså snakk om en grunnleggende interessemotsetning mellom offentlige myndigheter og den frivillige sektor (NIF).

Konflikten mellom STUI og NIF var bakgrunnen for opprettelsen av Statens idrettsråd i 1957.¹²⁶ I idrettsrådet satt representanter for både det offentlige og NIF, og rådet hadde mandat til å sette til side STUIs avgjørelser. Dette mandatet ble imidlertid sjeldent tatt i bruk, slik at STUI i praksis i stor grad fortsatte å beholde sin tidligere makt.¹²⁷

Gjennom 1970-tallets kulturmeldinger ble ansvarsfordelingen mellom staten og den frivillige sektor på idrettsfeltet (idrettsbevegelsen) klart uttrykt. Staten sitt ansvar, i stor grad gjennom STUI, var å legge til rette de fysiske omgivelsene (bygge anlegg) slik at alle skulle få mulighet til å drive med idrett.¹²⁸ Den frivillige sektors, i stor grad NIF, ansvar var å stå for aktivitetene i anleggene.¹²⁹

Organisatorisk ble det endringer for STUI i løpet av 1980-tallet. Først ble STUI en egen seksjon i Kultur- og undervisningsdepartementet i 1982, og deretter i 1984 en avdeling under Kultur- og vitenskapsdepartementet.¹³⁰ Under Kultur- og vitenskapsdepartementets årvåkne

¹²² Goksøyr (red.) 1996:11

¹²³ Goksøyr (red.) 1996:285-286

¹²⁴ Goksøyr (red.) 1996:286

¹²⁵ Goksøyr (red.) 1996:286

¹²⁶ Goksøyr (red.) 1996:48

¹²⁷ Goksøyr (red.) 1996:30

¹²⁸ Goksøyr (red.) 1996:33

¹²⁹ Bergsgard, Nødland og Seippel 2009:128

¹³⁰ STUI endret samtidig navn til Ungdoms- og idrettsavdelingen.

blikk ble STUIs tidligere så framtrædende rolle når det gjaldt utformingen av idrettspolitikken i høy grad fjernet. Departementet ønsket å gjøre STUI om til en avdeling på lik linje med andre departementsavdelinger, noe som også ble resultatet i løpet av 1980-årene. Kontorets tidligere så selvstendige rolle var dermed borte, og samtidig dets direkte innflytelse over idrettspolitikken. Det var departementet som overtok STUIs tidligere makt. Ved overgangen til 1991 ble ungdomssakene flyttet vekk, og idrettsavdelingen (tidligere STUI) stod igjen med kun idrettssakene.¹³¹

Ut fra denne gjennomgangen konkluderer jeg med at det i grove trekk var (arbeider-) idrettsbevegelsen som ønsket å involvere staten mer i idretten, og ikke staten som ønsket å involvere seg mer i idretten. Dette bidrar til å forklare hvorfor STUI fikk så stor frihet som kontoret fikk: Staten hadde rett og slett ingen store visjoner for idrettens rolle i det norske samfunnet på dette tidspunktet. Det var idrettsbevegelsen selv som hadde presset på for å få opprettet kontoret, og idrettsbevegelsen fikk derfor også i stor grad arbeidet med å utforme kontorets oppgaver. At det var tidligere AIF-folk som i all vesentlighet utgjorde bemanningen ved kontoret, var nok i denne sammenheng betryggende for arbeiderpartipolitikkerne som dominerte landet. Dette var nok en av grunnene til at de ikke følte noe sterkt styringsbehov overfor kontoret. STUI fikk dermed en unik sjanse til å meisle ut statens rolle i idretten. Gjennom STUI fikk arbeiderklassedelen av idretten, med Rolf Hofmo i spissen, mulighet til å utvikle og styre den statlige idrettspolitikken. Denne muligheten lot de ikke gå til spille. STUIs arbeid i årene fremover bidro i høyeste grad til at idrettsfeltet utviklet seg til å bli det ”naturlige” ansvarsområdet det i dag er for statlige myndigheter.¹³²

Anleggsstøtte: Et distriktspolitisk virkemiddel

Den statlige støtten til idrettsanlegg har lenge hatt en distriktspolitisk profil. Allerede før krigen så man denne tendensen. Til tross for at lag og foreninger i distriktene hadde dårligere oppslutning enn hva tilfellet var i byene, ble det prioritert høyest å gi midler til anlegg i distriktene.¹³³ Som en konsekvens av dette ble midler til anlegg i storbyene nedprioritert. Men, som tidligere nevnt, var det før krigen begrensede midler som gikk til anleggsutbygging.

¹³¹ Goksøyr (red.) 1996:34-35. Kilde til alle fakta i dette avsnittet.

¹³² Goksøyr (red.) 1996:25

¹³³ Rafoss 2009a:40

Dermed var for eksempel banene i Nord-Norge til utpå 1960-tallet av en svært dårlig standard.¹³⁴

Fordelingen av anleggsmidler ble ikke mindre distriktsvennlig etter krigen. Ut fra en målsetting om at alle landets innbyggere, uavhengig av bosted, skulle ha likeverdige muligheter til å bruke idrettsanlegg, ble midler overført fra sentrum til periferi. STUI, sammen med lokal idrettsbevegelse rundt i landet, var høyst sentrale forkjempere for denne fordelingsprofilen. Spesielt i årene 1946-1966, da STUI var under Rolf Hofmos ledelse, var dette tydelig. For eksempel mottok Finnmark 674 750 kroner i statlig støtte fram til 1952, mens Oslo og Bergen i samme tidsrom bare fikk 14 000 kroner totalt. Denne distriktsvennlige fordelingsprofilen førte til at fylker med få innbyggere (Finnmark, Troms og Nord-Trøndelag) i tidsrommet 1949-1995 fikk landets største prosentvise vekst i antall anlegg. For å vurdere anleggsdekningen er det vanlig å se på antall innbyggere pr. anlegg. Antall idrettshaller i Finnmark pr. 10 000 innbyggere er nesten dobbelt så høyt som landsgjennomsnittet. Når det gjelder anleggsdekningen mer generelt, har Finnmark landets beste målt i forhold til folketallet. I denne sammenheng er det verdt å nevne at kriterier som geografiske avstander og klimaforskjeller også kan trekkes inn i vurderingen av anleggsdekning. Men uavhengig av hvilke metoder man bruker for å vurdere anleggsdekningen, er resultatet av den distriktsvennlige anleggspolitikken at det for brukerne generelt er ”... *lettere å få tilgang til idrettsanlegg på mindre steder*”.¹³⁵

Skiftende motiver gjennom tidene for statens finansiering av idretten og idrettsanlegg

Etter å ha sett på hvordan behovet for idrettsanlegg vokste fram, og at staten gradvis tok større ansvar for utbyggingen, er det interessant å se nærmere på *hvorfor* staten påtok seg denne oppgaven. Som tidligere nevnt var det idrettsbevegelsen gjennom AIF og senere NIF som presset på for å få større statlig engasjement i anleggsutbyggingen. Jeg har også vist at andre verdenskrig fungerte som en katalysator for økt statlig engasjement på området. Krigen var slik den direkte foranledningen for at staten gav etter for presset fra idrettsbevegelsen. Men staten hadde også motiver både før og etter den tid for å engasjere seg på idrettsfeltet. For

¹³⁴ Rafoss 2009a:47

¹³⁵ Rafoss og Tangen 2009a:18-19. Kilde til alle fakta i dette avsnittet.

etterkrigstidens vedkommende skal vi se på sammenhengen mellom STUIs mål og de øvrige sentrale myndighetenes mål, i og med at disse henger sammen og er begge sentrale for å forstå satsingen på idrettsanlegg.

Helt siden 1863, med noen få spesielle unntak, har Stortinget årlig bevilget midler til den sentrale idrettsorganisasjonen i tillegg til at denne har hatt forbindelse med et fagdepartement.¹³⁶ Men motivene for støtten til idretten, og idrettsanlegg, har variert over tid.

I begynnelsen ble det framhevet at idrettsaktivitet hadde militær betydning. Dette var bakgrunnen for at Forsvarsdepartementet hadde ansvar for idrettssakene fram til 1929.¹³⁷ Fra dette året fikk Sosialdepartementet ansvaret for idrettssakene. Årsaken til dette var at fokus på idrettens betydning for folkehelsen hadde erstattet det tidligere militære målet. Etter krigen var fortsatt hensynet til folkehelsen en viktig begrunnelse for den statlige idrettssatsingen. STUI frontet som nevnt dette sterkt. Fokuset på folkehelsen har sannsynligvis sammenheng med utviklingen av velferdsstaten, fordi staten ble mer opptatt av folks helsetilstand. Dette var ikke unaturlig, blant annet fordi staten i større grad enn tidligere påtok seg et ansvar for befolkningens helse gjennom ulike ordninger (sykepenges, trygder osv.). For å si det enkelt (og litt kynisk kanskje): Jo friskere befolkning, jo billigere for staten.

Velferdsstaten impliserte ikke bare et økt fokus på folkehelsen. Arbeiderpartiet satte sitt tydelige stempel på samfunnsutviklingen ved hjelp av partiets flertall på Stortinget fra 1945 til 1961. Blant annet hadde partiet sosial utjevning og utbygging av distriktene som to av sine viktigste mål.¹³⁸ Distriktpolitikken overfor Nord-Norge mellom 1945 og 1970-tallet var motivert ut fra tankegangen om at vekst og utjevning skulle integrere landsdelen bedre i nasjonen.¹³⁹ Modernisering av landsdelen ble sett på som nøkkelen til dette.¹⁴⁰ For myndighetene var modernisering i stor grad synonymt med industrialisering. En grunn til dette var at myndighetene mente at industrialisering var en forutsetning for velferdsstatens utvikling.¹⁴¹ Det var snakk om en statlig styrt utviklingspolitikk for vekst, hvor plandokument

¹³⁶ St. meld. nr. 41. 1991-1992:20

¹³⁷ St. meld. nr. 41. 1991-1992:21

¹³⁸ Furre 2000:149

¹³⁹ Dahl Bratrein og Niemi 1994:198

¹⁴⁰ Dahl Bratrein og Niemi 1994:198-199

¹⁴¹ Jaklin 2004:350

etter plandokument prøvde å "få skikk" på Nord-Norge.¹⁴² Moderniseringsfilosofien gjennomsyret for eksempel tankegangen bak gjenreisningen av Finnmark og Nord-Troms etter tyskernes nedbrenning, Nord-Norge-planen (1951-1960), Distriktenes utbyggingsfond (1960) og Landsdelsplanen for Nord-Norge (1972).¹⁴³ Idrettsanleggsutbyggingen i distriktene kan i et utvidet perspektiv sees på som en del av dette moderniseringsprosjektet.

Distriktpolitikken skulle ikke bare skape økonomisk vekst i Nord-Norge, men i tillegg sikre at alle fikk (relativt sett) like muligheter uavhengig av bosted. Overføring av midler fra sentrum til periferi var metoden som ble brukt for å oppnå målsettingen. Utbyggingen av idrettsanlegg i distriktene var med andre ord helt i tråd med dette utjevningsprosjektets ånd. Dermed passet STUI og Hofmos planer og mål godt inn i den dominerende tankegang. Sammenfallet i målsettinger var jo ikke så merkelig all den tid både STUI og de sentrale politiske myndighetene i praksis var en del av arbeiderbevegelsen og det samme "regimet". Hadde STUIs målsettinger eller praksis avveket i forhold til de sentrale politiske myndigheters ønsker, så ville nok dette ha blitt korrigert.

Det må tilføyes at resultatet av moderniseringspolitikken ikke bare var suksessfylt, i alle fall sett med myndighetenes øyne. På 1970-tallet hang Nord-Norge i økonomisk henseende fortsatt noe etter resten av landet.¹⁴⁴ Og fra storbyenes synsvinkel kan man si at STUIs distriktpolitiske fokus hadde gått ut over dem.

Korporative ordninger var spesielt utbredt i Norge i tiden etter krigen og fram mot 1980-tallet. Forbindelsene som utviklet seg mellom den organiserte idretten (NIF) og staten kan karakteriseres som korporativistiske. Med dette menes det at forholdet dem i mellom ble tett gjennom institusjonaliserte og formaliserte samarbeidsordninger.¹⁴⁵ Hofmos kombinasjon i en periode som STUI-leder, nestleder i NIF og nestleder i Norsk Tippings styre, personifiserer denne tette relasjonen.¹⁴⁶ Opprettelsen av Statens idrettsråd i 1957 kan sees på som den endelige formalisering av den korporative ordningen.¹⁴⁷ En effekt av korporative ordninger er

¹⁴² Dahl Bratrein og Niemi 1994:198

¹⁴³ Dahl Bratrein og Niemi 1994:200-201

¹⁴⁴ Dahl Bratrein og Niemi 1994:204

¹⁴⁵ Rommetvedt 2002:23

¹⁴⁶ Rommetvedt 2002:26

¹⁴⁷ Rommetvedt 2002:26

at de kan sørge for å dempe spenningen mellom deltakerne.¹⁴⁸ Nedleggelsen av Statens idrettsråd i 1988, etter initiativ fra NIF, kan sees på som et uttrykk for at idrettsrådet hadde bidratt til nettopp dette.¹⁴⁹

Hofmos trippelrolle kan i første omgang ha bidratt til å knytte idretten og staten tettere sammen. Den formaliserte korporative ordningen i tidsrommet 1957-1988 bidro sannsynligvis til å befeste statens engasjement på idrettssiden ytterligere.

Etter å ha vært innom både Kommunal- og arbeidsdepartementet og Kirke- og undervisningsdepartementet, kom idrettssakene i 1981 under Kultur- og vitenskapsdepartementet. Dette har sannsynligvis sammenheng med det utvidede kulturbegrepet. Det utvidede kulturbegrepet fikk fotfeste i løpet av 1970-årene, og innebar at også idrett og ungdomsarbeid ble regnet som en del av kulturen.¹⁵⁰ Dette var på den ene siden en naturlig følge av en utviklingsprosess hvor idretten i større grad ble sett på som et mål i seg selv, mer enn bare en aktivitet som skulle ha samfunnsmessig nytteverdi. Selve opplevelsen man får ved utøvelsen av idrett kom mer i fokus.¹⁵¹ På den andre siden kan det utvidede kulturbegrepet sees i forbindelse med myndighetenes ønske om å få vekk skillet mellom såkalt finkultur og mer folkelige former for kultur.¹⁵² Her skulle opera og fotball gå hånd i hånd. Dette kan igjen sees i sammenheng med det nasjonale integrasjonsprosjektet, som handler om myndighetenes ønske om å integrere befolkningen i et nasjonalt fellesskap.¹⁵³ Det å skape en felles kultur for befolkningen blir da en sentral brikke for å oppnå dette. På denne tiden, hvor et nasjonalt fellesskap jo allerede var etablert, kan det hele sees mer på som et ”vedlikeholdstiltak” i så måte.

Ut fra dette mener jeg at statens engasjement på idrettsområdet i et historisk perspektiv hovedsakelig har vært motivert ut fra konkrete nyttehensyn som for eksempel forsvar og folkehelse.

¹⁴⁸ Goksøyr (red.) 1996:254

¹⁴⁹ Rommetvedt 2002:26

¹⁵⁰ Benum 1996:245

¹⁵¹ St. meld. nr. 41. 1991-1992:112

¹⁵² Benum 1996:56

¹⁵³ Sejersted 2005:111

2.4 Avslutning

I løpet av kapitlet har jeg gitt en oversikt over utviklingen på idrettsanleggsfeltet i Norge fra slutten av 1800-tallet og fram til 1990-årene. Jeg vil her trekke fram de mest sentrale funnene.

Når det gjelder aktørene har utviklingen gått i retning av stadig større offentlig ansvar for idrettsanleggsutbyggingen. I begynnelsen var det bare private aktører som reiste idrettsanlegg. Deretter involverte kommunale myndigheter seg, og til sist kom staten inn i bildet. Etter andre verdenskrig, med opprettelsen av Norsk Tipping og STUI, ble staten den dominerende aktøren på idrettsanleggsfeltet. Da i et samarbeid med kommunale myndigheter og private aktører (for eksempel idrettslag).

At staten tok ansvar for idrettsanleggsfeltet var i stor grad arbeideridrettsbevegelsens fortjeneste. Dette var igjen bare ett av mange samfunnsområder hvor arbeiderklassen strebet etter å få det offentlige til å involvere seg i større grad. Utviklingen på idrettsanleggsfeltet må i høyeste grad sees på som en del av velferdsstatens fremvekst. At distriktene ble spesielt tilgodesett med anlegg var ikke unaturlig i dette perspektivet.

Når det gjelder selve idrettsanleggene har det vært en eventyrlig utvikling. Antall anlegg har mangedoblet seg i perioden etter andre verdenskrig. Likevel er ikke alt ved utviklingen positivt. Kombinasjonen av stadig nye idretter og en utvikling i retning av spesialiserte idrettsanlegg har vist seg å være en kime til konflikt. Prosesser med å realisere idrettsanlegg har som en konsekvens blitt mer konfliktfylte.

3. Idrettsanleggenes historie i Bodø før Nordlandshallen

3.1 Innledning

Dette kapitlet handler om idrettsanleggenes historie i Bodø før realiseringen av Nordlandshallen. Gjennom kapitlet skal jeg gjøre rede for utviklingen på idrettsanleggsfeltet lokalt i Bodø. Jeg ønsker også å finne ut i hvilken grad utviklingen i Bodø avviker fra den nasjonale utviklingen jeg presenterte i forrige kapittel. Sammen med kapittel 2 skal dette kapitlet danne grunnlag for at jeg i avslutningskapitlet skal kunne vurdere i hvilken grad idrettsanleggshistorien som struktur kan bidra til å forklare prosessen med å realisere Nordlandshallen. Da både med hensyn til involverte aktører og den idrettslige tilpasningen av hallen.

I kapitlets første del skal jeg gjøre rede for hovedtrekkene i utviklingen på idrettsanleggsfeltet i Bodø. I kapitlets andre del skal jeg sammenligne Bodø med det generelle bildet av utviklingen på idrettsanleggsfeltet i Norge. Her skal jeg se etter likheter og ulikheter mellom idrettsanleggsutviklingen lokalt og nasjonalt; både i forhold til sentrale aktører og idrettslig utforming av anleggene. Den lokale konteksten blir dermed satt opp i mot den nasjonale konteksten.

Tidsmessig vil jeg følge utviklingen fra tiden rundt da det første idrettsanlegget ble bygget i Bodø og fram til rett før prosessen med å realisere Nordlandshallen. Det vil si fra rundt år 1900 og fram til begynnelsen av 1980-årene. Når det gjelder de ulike idrettsanleggene som blir nevnt i løpet av kapitlet, vil jeg ta for meg et utvalg som jeg finner representativt for å illustrere utviklingen innen feltet i Bodø.

3.2 Del 1: Idrettsanleggenes historie i Bodø

1905-1963: Flerbruksanleggenes glansperiode

I Bodø vokste interessen for idrett gradvis fra rundt århundreskiftet 1900 og framover. Dette gjenspeiler seg i etableringen av idrettslag: Bodø Turnforening 1893 (Bodø & Omegns Idrætsforening (B&OI) fra 1894), Bodø/Glimt (1916), IK Grand (1917). Skyting, ski, skøyter, skihopp og turn var blant byens vanligste idretter rundt det nevnte århundreskifte. Og mellom

1900 og 1920 fikk både friidrett og fotball fotfeste i Bodø.¹⁵⁴ I likhet med nasjonalt har fremveksten av idrettslagene, og det etter hvert voksende antall som engasjerte seg i idretten, nær sammenheng med økende fritid. Fritiden var igjen et resultat av lønnsarbeid og en utvikling i retning av bedre arbeidsvilkår.

Utbygging av idrettsanlegg har, som tidligere nevnt, sammenheng med utviklingen av den organiserte idretten. Derfor var det nok ikke tilfeldig at byens første idrettsanlegg fulgte i kjølvannet av idrettslagenes etablering. Det vokste fram et behov for arenaer hvor man kunne utøve idrett. For eksempel trengte både skøyter, friidrett og fotball plass for trening og for å arrangere konkurranser og/eller kamper.

Vågøyvatnet, som lå i marka et godt stykke utenfor datidens bykjerne, ble tidlig tatt i bruk som en naturlig arena for skøytegang og skøyteløp.¹⁵⁵ I likhet med skøytesporten var fotball i begynnelsen henvist til naturlige arenaer, som for eksempel "løkka". Bodøs første idrettsanlegg var Skøytebanen, som ble anlagt av B&OI en gang i tidsrommet 1905-1908.¹⁵⁶ Den var lokalisert til der dagens sykehus har parkeringsplass.¹⁵⁷ Skøyteløp, friidrett og fotball fant sin plass innenfor dette anleggets rammer.¹⁵⁸ Ut fra dette konstaterer jeg at Skøytebanen ble Bodøs første idrettsplass (fellesarena for flere idretter). Bodø/Glimt og B&OI eide etter hvert denne i fellesskap.¹⁵⁹

Alt i 1920 tok B&OI initiativ til et nytt idrettsanlegg i Bodø.¹⁶⁰ En mulig årsak til dette kan ha vært banens fuktige og leirholdige dekke. På grunn av dette var den mindre egnet til fotballspilling.¹⁶¹ Det er da nærliggende å tro at friidretten også hadde problemer med anleggets dekke. Kommunen involverte seg i prosessen med å realisere et nytt anlegg, blant annet ved å gi tomt til formålet. Resultatet ble til slutt at Bodø stadion åpnet i 1937.¹⁶²

¹⁵⁴ Evjenth 1944:15,18; Pettersen 1992:3; Lundestad:9

¹⁵⁵ Evjenth 1944:12,13, 94

¹⁵⁶ Evjenth 1944:15, 16, 37, 93

¹⁵⁷ Pettersen 1992:10; Lundestad:10

¹⁵⁸ Evjenth 1944:36,37, 93-95; Lundestad:10

¹⁵⁹ Hjelbak, Mathisen og Petterson 1946:20

¹⁶⁰ Lundestad:15

¹⁶¹ Evjenth 1944:18

¹⁶² Evjenth 1944:22; Grand I.K. 1967:14

Anlegget var lokalisert til dagens Østbyen, der Bodø Boligbyggelags Stadionparken i dag ligger. I motsetning til Skøytebanen var Bodø stadion kommunalt eid.¹⁶³ Dermed er anlegget å regne for en milepæl i idrettsanleggenes historie i Bodø: Kommunale myndigheter gikk for alvor inn i idrettsanleggenes sfære. Bodø stadion fikk grusdekke og rommet skøyte løp, friidrett og fotball.¹⁶⁴ Dermed overtok den Skøytebanens gamle rolle som byens hovedidrettsplass.

Parallelt med byveksten i etterkrigstiden ble det i løpet av 1950- og 60-tallet bygget en rekke bydelsbaner i Bodø. Av disse kan for eksempel nevnes Rønvik grusbane, Stordalsbanen, Bodin leir grusbane og Tverlandet idrettsplass grusbane. Alle de nevnte banene mottok spillemidler som del av finansieringen.¹⁶⁵ Med det markerte de noe nytt på idrettsanleggsfeltet i Bodø: Sentrale myndigheter involverte seg i finansieringen av anleggene. Framveksten av bydelsbanene hadde altså sammenheng med befolkningsvekst og tilhørende utbygging av byen; med nye bydeler fulgte det med behov for ulike typer infrastruktur, deriblant idrettsanlegg.

1964-1980: En utvikling i retning av spesialisering

Med nye tider kommer nye krav. Bodøs første gressbane for fotball, gjerne kalt Skolegress, var lokalisert til Skoleidrettsplassen ved Bankgata og klar til bruk i 1964.¹⁶⁶ Banen var kommunalt eid.¹⁶⁷ Hovedgrunnen til at banen fikk gressdekke, var forøvrig at NFF krevde dette til cupkamper.¹⁶⁸ Et særforbund fikk slik påvirket anleggsutviklingen lokalt i Bodø. Kravet har for øvrig sammenheng med at lag fra Nord-Norge fikk lov til å delta i Norgesmesterskapet i fotball fra 1963.¹⁶⁹ Bodø/Glimt var da en selvskreven kandidat.

¹⁶³ Hjelbak, Mathisen og Petterson 1946:40

¹⁶⁴ Evjenth 1944:22, 55; Grand I.K. 1967:25; Pettersen 1992:12, 18

¹⁶⁵ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/kampanjer/idrettsanlegg.html?id=487436> velg først "Søk etter anlegg", fyll så inn det aktuelle anleggets navn i feltet "Del av navn:". Trykk deretter "Søk". Se treff. Hentet 2.3.2011

¹⁶⁶ Lundestad, muntlig meddelelse 6.1.2011

¹⁶⁷ Skindlo, siste side (sidetall mangler)

¹⁶⁸ Skindlo:6

¹⁶⁹ <http://www.glimt.no/wips/1808158982/> Hentet 10.5.11

”Ballen” rullet så videre i anleggsutviklingen. Den kommunalt eide Aspmyra stadion ble realisert i 1966 og fikk i likhet med Skolegress gressdekke.¹⁷⁰ For første gang ble byens hovedidrettsanlegg ikke tilrettelagt for skøyteøp. Dette nye idrettsanlegget var nemlig tilrettelagt kun for fotball og friidrett, mens skøyteøp måtte nøye seg med Bodø stadion. Med Aspmyra stadion ser jeg dermed et tidlig tegn til spesialisering på idrettsanleggsfeltet i Bodø. Det var minst to årsaker til at Aspmyra stadion ble realisert. For det første kan Bodø/Glimts prestasjoner i løpet av 1960-tallet sees på som en del av forklaringen på hvorfor Bodø kommune realiserte både Aspmyra stadion og Skolegress.¹⁷¹ For det andre foreslo IK Grand å realisere Aspmyra stadion som nytt konkurranseidrettsanlegg. For liten kapasitet på Bodø stadion synes å være bakgrunnen for dette forslaget.¹⁷² Nok en gang ser vi altså at idrettslagene i Bodø fungerer som katalysatorer til anleggsprosesser; enten ved prestasjoner som fører til positiv oppmerksomhet i offentligheten, eller ved å ytre sine ønsker og behov.

Anlegg for innendørs trening var neste milepæl i utviklingen. Gymsaler hadde lenge representert en mulighet i så måte, men disse var naturlig nok av beskjedne størrelse. I løpet av 1970-tallet dukket det opp provisoriske haller som Grand-hallen og den såkalte Glimt-bobla (oppblåsbar treningshall). Stordalen flerbrukshall var imidlertid Bodøs første permanente idrettshall da den kom i 1979.¹⁷³ Med sine 44x22 meter er Stordalshallen likevel ingen storhall.¹⁷⁴ Det er uansett ikke til å komme bort fra at Stordalshallen representerte et forbedret tilbud for Bodøs idrettsutøvere. Hallen sørget for tak over hodet og samtidig større tumleplass enn gymsaler og de provisoriske hallene. Hallen var for øvrig kommunalt eid. Hvis vi for et øyeblikk utvider perspektivet litt, så kan det nevnes at i landsdelsammenheng var Bodø langt fra ledende når det gjaldt tempo på idrettshallbyggingen. Pr. 30. oktober 1985 var Stordalshallen fortsatt Bodøs eneste idrettshall, mens Tromsø til sammenligning hadde fem haller på denne tiden.¹⁷⁵

¹⁷⁰ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/kampanjer/idrettsanlegg.html?id=487436> velg først ”Søk etter anlegg”, fyll så inn ”Aspmyra gress” i feltet ”Del av navn:”. Trykk deretter ”Søk”. Se treff. Hentet 9.3.2011.

¹⁷¹ Skindlo, siste side (sidetall mangler)

¹⁷² Grand I.K 1967:31

¹⁷³ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/kampanjer/idrettsanlegg.html?id=487436> velg først ”Søk etter anlegg”, fyll så inn ”stordalen flerbrukshall” i feltet ”Del av navn:”. Trykk deretter ”Søk”. Se treff. Hentet 10.1.2011.

¹⁷⁴ <http://www.bodo.no/wips/1013463767/> Hentet 10.1.2011.

¹⁷⁵ Nordlands Framtid (NF) 30.10.1985

Med realiseringen av det kommunale anlegget Aspmyra kunstgress i 1980, fikk Bodø sin første kunstgressbane.¹⁷⁶ Anlegget var tilrettelagt for kun én idrett, fotball, og er dermed i høyeste grad å regne for et spesialisert anlegg. Med dette fikk byens fotballspillere et kvalitativt bedre tilbud utendørs store deler av sesongen.

3.3 Del 2: Bodøs idrettsanleggsutvikling i et nasjonalt perspektiv

Sentrale aktører i idrettsanleggsprosessene

Fra rundt 1900 ser vi en voksende interesse for idrett i Bodø, noe som dokumenteres gjennom opprettelsen av idrettslag. Dette stemmer rimelig godt overens med utviklingen i landet for øvrig på denne tiden.

Behov for og ønsker om arenaer for å utøve idrett virker kanskje som selvfølgelige årsaker, men forklarer like fullt hvorfor Bodøs idrettslag engasjerte seg i arbeidet med idrettsanlegg. Bodøs idrettsbevegelses kanskje viktigste rolle på idrettsanleggsfeltet lokalt har vært å sette fokus på behovet for nye anlegg og fungere som katalysator for å få i gang prosesser med realisering av anlegg som mål. Idrettsbevegelsen på nasjonalt nivå har også vært aktive pådrivere, blant annet ved å presse på for at sentrale myndigheter skulle ta større ansvar for utbyggingen av idrettsanlegg.

Bodø kommunes inntreden, og etter hvert økende engasjement, på idrettsanleggsfeltet kan forklares i både et nedenfra- og ovenfra-perspektiv. I et nedenfra-perspektiv kan idrettens voksende utbredelse på det lokale plan ha virket oppmuntrende til kommunal satsing på idrettsanlegg. Som nevnt opplevde sentrale myndigheter presset fra den vekstkraftige idrettsbevegelsen. Lokale myndigheter i Bodø var nok også klar over den lokale idrettens ønsker. Men at det var snakk om et press på lik linje med det sentrale myndigheter ble møtt med, er det ikke noen dokumentasjon som tilsier. Likevel skal vi ikke se bort fra at kommunens engasjement på idrettsanleggsfeltet kan ha vært motivert ut fra å tekkes en velgergruppe i stadig vekst. Et annet moment er at det trolig var slik at stadig flere kommunalt

¹⁷⁶ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/kampanjer/idrettsanlegg.html?id=487436> velg først "Søk etter anlegg", fyll så inn "Aspmyra kunstgress" i feltet "Del av navn:". Trykk deretter "Søk". Se treff. Hentet 10.1.2011.

ansatte og politikere selv ble en del av idrettsbevegelsen og derfor hadde egeninteresse av å støtte formålet.

I et ovenfra-perspektiv var det nok slik at etterkrigstidens statlige anleggspolitikk med STUI i spissen virket stimulerende på kommunens interesse for å realisere idrettsanlegg. Det gav for det første økonomiske incentiver til å bygge anlegg: For å få "sin" andel av spillemidlene var Bodø kommune nødt til å bygge idrettsanlegg.¹⁷⁷ For det andre bidro sannsynligvis sentrale myndigheters fokus på betydningen av idrett for folkehelsen til en økt bevissthet om dette lokalt. Både lokale faktorer og sentrale myndigheters politikk forklarer dermed hvorfor Bodø kommune i stadig økende grad ble involvert i idrettsanleggsbyggingen.

På finansieringssiden ser vi i Bodø en utvikling fra det første idrettsanlegget ble realisert på begynnelsen av 1900-tallet og i årene som fulgte. Bodøs første anlegg var det et idrettslag som sto bak. Bodø kommune kom inn i bildet da Bodø stadion ble realisert på 1930-tallet. Og etter andre verdenskrig deltok også STUI ved hjelp av spillemidler i finansieringen av idrettsanlegg i Bodø. STUIs distriktsvennlige fordelingspolitikk ser ut til å ha kommet Bodø til gode. Alle de nevnte bydelsbanene var for eksempel mottakere av spillemidler.

Utbyggingen av disse faller også relativt godt sammen med Rolf Hofmos periode som leder av STUI (1946-1966), noe som kanskje ikke var tilfeldig med tanke på hans solidariske holdning til distriktene. Totalt sett bærer utviklingen i Bodø preg av at offentlige myndigheter, først lokale og deretter sentrale, i økende grad tok ansvar på idrettsanleggsfeltet. Den er dermed en klar parallell til det nasjonale bildet av idrettsanleggsutviklingen som jeg presenterte i kapittel 2. I denne sammenheng er det viktig å ikke glemme forbindelsen til velferdsstatens fremvekst.

Til tross for mange likhetstrekk mellom utviklingen i Bodø og nasjonalt på aktørsiden, er det naturlig nok ikke fullt samsvar. I mellomkrigstiden skilte Bodø kommune seg ut fra det store flertall av landets kommuner ved at Bodø stadion (ferdigstilt 1937) var kommunalt eid. Med tanke på at bare 70 idrettsplasser i Norge hadde kommunalt eierskap i 1938, var Bodø i landssammenheng derfor tidlig ute på dette området.

¹⁷⁷ Bergsgard, Nødland og Seippel 2009:147

Sentrale trekk ved idrettsanleggene

Mens de første idrettsanlegg i Norge kom på slutten av 1800-tallet, fikk Bodø sitt første på begynnelsen av 1900-tallet. Videre var det slik at Norge i mellomkrigstiden kunne vise til en generelt sett dårlig anleggsdekning. Det samme ser ut til å ha vært situasjonen i Bodø. På ingen av de to nevnte områdene ser det med andre ord ut til at Bodø avviker nevneverdig fra den nasjonale utviklingen, verken på en positiv eller negativ måte.

Utviklingen når det gjelder fotballanlegg vitner derimot om relativt store forskjeller mellom Bodø og de nasjonale trendene på feltet. For fotballanleggenes del ser vi på den ene siden en parallell utvikling mellom Bodø og landet forøvrig. Fra å være en idrett som ble bedrevet nærmest hvor som helst, gikk man over til egne baner med grusdekke, deretter gressdekke og til sist kunstgressdekke. Teknologisk sett var dermed utviklingen lik lokalt i Bodø og nasjonalt. På den andre siden blir forskjellene øyensynlige hvis vi tar hensyn til tidsdimensjonen. For det første var det slik at Norges første fotballbane med gressdekke kom i 1917. Det skulle ta ikke mindre enn 47 år før Bodø fikk en slik bane, nemlig Skolegress i 1964. Her hang med andre ord Bodø langt etter i den nasjonale utviklingen. Med kunstgress var derimot situasjonen nærmest snudd opp ned. Byen fikk kunstgressbane allerede i 1980, bare tre år etter at landets første dukket opp i Harstad. Den sannsynligvis viktigste forklaringen på dette er klimarelatert. Gress har kortere vekstsesong i Nord-Norge enn lenger sør i landet, og det var derfor mer attraktivt å holde seg til grus i nord. Kunstgress representerte derimot en stor nyvinning ved at brukssesongen er betraktelig lengre sammenlignet med gress. Slik bidrar klimafaktoren på den ene siden til å forklare hvorfor byen ventet så lenge med å ta i bruk gress, og på den andre siden var så rask med å innføre kunstgress.

En annen faktor som kan bidra til å forklare hvorfor Bodø var tidlig ute med å ta i bruk kunstgress, er Bodø/Glimts cupseier i 1975. Fotball og Bodø/Glimt fikk, som en konsekvens av denne, økt betydning i Bodø. Dette medførte sannsynligvis en mer offensiv holdning til saker som fremmet fotballsporten hos de kommunale myndigheter, noe som kan ha bidratt til den tidlige kunstgresssatsingen.

Et annet tidsmessig avvik mellom Bodø og det generelle bildet av landet, handler om når satsingen på fotballanlegg kom i gang. I Norge generelt var det slik at fotballanlegg ble

spesielt høyt prioritert i årene mellom 1970 og 1990. Med tanke på de mange bydelsbanene som ble realisert i Bodø på 1950-60-tallet ser det ut til at byen kan ha vært tidligere ute enn den nasjonale trenden på dette feltet. En kraftig befolkningsvekst, som igjen førte til utbygging av nye bydeler, kombinert med STUIs distriktpolitikk, er mulige forklaringer på dette.

Når det gjelder den generelle utformingen av anleggene, er det spesielt to ting som peker seg ut. For det første ble det i Bodø, som i landet ellers, tidlig anlagt idrettsplasser som rommet både skøyter, friidrett og fotball. For det andre gikk utviklingen i Bodø, som nasjonalt, etter hvert i retning av en mer spesialisert anleggsmasse. Realiseringen av Aspmyra stadion i 1966 viser denne begynnende tendensen til spesialisering i Bodøs idrettsanleggsbestand, og markerer dermed et brudd i utviklingen lokalt. Skøyter fikk for første gang ingen plass innenfor byens hovedidrettsanlegg. Aspmyra stadion ble dermed et idrettsanlegg for to idretter (friidrett og fotball). Spesialiseringen kan sies å ha blitt tatt et skritt videre med Aspmyra kunstgress i 1980, hvor bare fotball fikk plass. Det var slik et idrettsanlegg for bare én idrett, og representerer spesialisering i sin reneste form. Likevel er ikke utviklingen helt entydig. Stordalen flerbrukshall kom så sent som i 1979, og kan sammenlignes med de gamle idrettsplassene ved at mange idretter fikk plass i ett anlegg. Det var altså ingen ensidig utvikling mot spesialiserte idrettsanlegg i Bodø på begynnelsen av 1980-tallet, selv om det er tendenser som peker i den retningen. Årsakene til spesialiseringen er sannsynligvis de samme i Bodø som for landet som helhet. For det første har idretten gjennomgått en differensiering, spesialisering og profesjonalisering. For det andre har det blitt stilt stadig høyere tekniske krav til anleggene.

3.4 Avslutning

Ut fra gjennomgangen i dette kapitlet, er det klart at det er både likheter og ulikheter mellom utviklingen nasjonalt på idrettsanleggsfeltet og den som foregikk i Bodø før realiseringen av Nordlandshallen. Av aktørmessige likhetstrekk kan nevnes at Bodø følger den nasjonale trenden med at idrettsbevegelsen selv, eller andre private krefter, var hovedansvarlig for realiseringen av anlegg den første tiden. En annen generell utvikling Bodø deler med landet, er at de offentlige myndighetenes engasjement på idrettsanleggsfeltet med årene har vokst: Først lokale myndigheter og deretter sentrale myndigheter. Hovedtrekket er at idrettsanleggene i Bodø har blitt til i et samspill mellom privat (idrettsbevegelsen) og offentlig

(Bodø kommune, etter hvert sentrale myndigheter; STUI) sektor. Dette stemmer overens med den generelle utviklingen i landet.

Når det gjelder utviklingen av selve idrettsanleggene, har jeg funnet både likheter og ulikheter mellom den lokale- og den nasjonale konteksten. Likhetene består først og fremst av at vi finner igjen de samme fenomenene som gjorde seg gjeldende nasjonalt, også i Bodø. Det er først i min vurdering av tempoet på utviklingen at ulikhetene kommer til syne. Faktorer som klimaforskjeller, befolkningsvekst kombinert med STUIs distriktpolitikk og fotballens økte betydning i Bodø etter Bodø/Glimts cupseier i 1975 bidrar til å forklare forskjellene. Samtidig fins det også tempomessige likhetstrekk mellom den lokale- og nasjonale konteksten.

Det viktigste, mest overordnede trekket jeg har funnet når det gjelder den idrettslige utformingen av anleggene i Bodø, er en utvikling hvor trenden i etterkrigstiden går fra flerbruksanlegg til spesialiserte anlegg. Men det er ikke snakk om noen brå overgang; heller en gradvis bevegelse i denne retningen. Før realiseringen av Nordlandshallen konkluderer jeg derfor med følgende status på idrettsanleggssiden i Bodø: Utviklingen gikk i retning av spesialisering, men trenden var ikke 100% ”rettlinjet”.

Del 3. Nordlandshallen

4. Faseinndeling av prosessen med å realisere Nordlandshallen

4.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg gjennom en faseinndeling gjøre rede for prosessen med å realisere Nordlandshallen. Dette gjør jeg for å gi en oversikt over sentrale hendelser underveis i prosessen. De kronologiske ”knaggene” som fremkommer her vil være nyttige for lettere å holde oversikten i kapittel 5, hvor jeg vurderer de involverte aktørenes betydning for selve realiseringen av hallen. Et annet poeng ved å dele prosjektets gang inn i faser, er at jeg finner ut hvorvidt realiseringen av Nordlandshallen bar preg av en rettlinjet utvikling eller ikke.¹⁷⁸ Fasene markerer således tidsrom med kontinuitet i prosessen, mens overgangen dem i mellom markerer brudd.¹⁷⁹

Rent litterært veksler jeg mellom benevnelsene ”hallstyret” og ”styret” for variasjonens skyld. Der ikke annet er nevnt viser de imidlertid til samme enhet: Styret for Nordlandshallen A/S.

Mens de øvrige kapitlene i oppgaven hovedsaklig er bygget opp med en tematisk inndeling, har jeg valgt kronologi som det styrende prinsipp her. Dette fordi det er hensiktsmessig med tanke på faseinndelingen.

4.2 Et oversiktsbilde: Faseinndeling av prosessen med å realisere Nordlandshallen

Prolog

Interessen for å reise en storhall i Bodø var til stede også før Nordlandshall-prosjektet tok form. Planleggingen av en storhall i Nordlands fylkeshovedstad har røtter tilbake til 1974. Bystyret var involvert i saken og i 1979 lå planene klare for en såkalt allaktivitetshall til en pris på ca. 38 millioner kroner.¹⁸⁰ Planene ble skrinlagt. De store kostnadene forbundet med

¹⁷⁸ Kjelstadli 1999:219

¹⁷⁹ Kjelstadli 1999:223

¹⁸⁰ NF 15.10.1986

prosjektet var sannsynligvis en sentral årsak.¹⁸¹ Denne urealiserte hallen kan regnes som en forløper til Nordlandshallen.

Første fase: En myk start (januar 1983 – sommeren 1987)

Denne fasen strekker seg fra januar 1983 til sommeren 1987. Den kan sies å være preget av få kontroverser og et enighetens klima. For eksempel var det lite debatt i avisene blant de ulike politiske partiene om hallen i denne fasen.

Blant en del idrettsledere våknet tanken om en storhall til liv igjen i januar 1983.¹⁸² Dette var bakgrunnen for at selskapet Bodøhallen A/S ble meldt inn i Bodø Handelsregister i februar 1984.¹⁸³ To suksessive arbeidsgrupper, med deltakelse fra både Bodø kommune og Bodøhallen A/S, vurderte hallideen henholdsvis i 1985 og 1986.¹⁸⁴ Konklusjonen fra den første arbeidsgruppen var at prosjektet hadde behov for et stort kommunalt bidrag for å kunne realiseres, og den andre arbeidsgruppen gikk inn for at Bodø kommune, Bodø-idretten og Forsvaret sammen skulle realisere og drifte en storhall.¹⁸⁵

Etter forespørsel fra styret i Bodøhallen A/S, gikk et enstemmig fylkesting 8. oktober 1985 inn for at Nordland fylkeskommune skulle stille med gratis tomt til hallen på Plassmyra i Bodø.¹⁸⁶ Det var fylkeskommunens bidrag til anlegget som fylkesanlegg for idretten. 16. oktober 1986 vedtok bystyret at kommunen skulle bidra til prosjektet med 30 millioner kroner i investeringstilskudd.¹⁸⁷ Av avisene fremgår ikke den beregnede totalkostnaden for prosjektet på dette tidspunkt. Imidlertid var det forutsatt at Forsvaret skulle bidra med 10 millioner kroner, STUI med en ukjent sum tippemidler og idretten med 1,2 millioner kroner i aksjekapital.¹⁸⁸ I tillegg til de 30 millionene i investeringstilskudd, skulle Bodø kommune betale de resterende 1,3 millioner kronene av aksjekapitalen og dermed bli majoritetseier i hallselskapet. Etter initiativ fra ordføreren i oktober 1986 ble det avholdt to møter med

¹⁸¹ NF 15.10.1986

¹⁸² Lyngstad 1997:137. Det er ikke spesifisert nærmere hvem disse var.

¹⁸³ Lyngstad 1997:137

¹⁸⁴ Lyngstad 1997:137, 140

¹⁸⁵ Lyngstad 1997:138, 140

¹⁸⁶ Lyngstad 1997:137-138

¹⁸⁷ NF 17.10.1986

¹⁸⁸ NF 18.11.1986

Forsvaret før årets slutt, og Forsvaret kom etter hvert inn på finansieringssiden.¹⁸⁹ Men bare med ca. halvparten av summen kommunen hadde forutsatt. Dvs. 4,9 millioner kroner. Som en konsekvens av dette ble hallen planlagt med en næringsdel for å kunne fullfinansieres.

Næringslivets støtte kom relativt tidlig fram. For eksempel gjennom Bodø Næringsforums brev til Bodø kommune, datert 23. september 1986. Der støttet Næringsforumet hallprosjektet helhjertet.¹⁹⁰ Bodø Næringsforum var, og er fortsatt, en paraplyorganisasjon for Bodøs næringsliv. Idrettens Kontaktutvalg (IKU), samarbeidsorganet for idretten i Bodø, uttrykte også støtte til Nordlandshallen. Dermed framsto idretten på denne tiden som samlet bak hallen.

Andre fase: Fra krise til krise (høsten 1987 – våren 1991)

Denne andre fasen var både relativt lang og i stor grad problemfylt. Tidsmessig strekker den seg fra høsten 1987 til våren 1991. Mye av hallstyrets arbeid i perioden gikk med til å sikre finansieringen av hallen, holde prosjektkostnadene nede og bestemme seg for hvordan hallen skulle utformes. Alle disse oppgavene bød hver især på formidable utfordringer.

Ikke lenge etter at selskapet Nordlandshallen A/S var opprettet 11. juni 1987, dukket de første problemene opp.¹⁹¹ Det begynte med manglende innbetaling av idrettens del av aksjekapitalen. Ikke før i desember 1987, nesten 3 måneder etter den opprinnelige fristen, betalte idretten inn sin siste del av aksjekapitalen.¹⁹² Dette til tross for at SAS Royal Hotel og Bodø Næringsforum hadde bidratt med 700 000 kroner av idrettens 1,2 millioner kroner i aksjekapital.¹⁹³ Bodø kommune skjøt inn de resterende 1,3 millioner kronene til aksjekapitalen. Totalt var aksjekapitalen dermed på 2,5 millioner kroner.

I store deler av denne fasen var det mer eller mindre strid i bystyret om hallen skulle prioriteres bygget eller ei. Det pågikk også en strid mellom idrettslagene om hallen burde realiseres. Jeg vil gå nærmere inn på disse momentene i kapittel 5.

¹⁸⁹ Lyngstad 1997:142

¹⁹⁰ Lyngstad 1997:141

¹⁹¹ Nordlandshallen A/S erstattet det tidligere Bodøhallen A/S, og hallnavnet ble endret fra Bodøhallen til Nordlandshallen.

¹⁹² Side 4, styremøte 3 i AS-10/111, serie A-L0002; side 1, styremøte 9 i AS-10/111, serie A-L0002

¹⁹³ Lyngstad 1997:146

I juli 1988 opprettet styret den såkalte ”Øksekomiteen”. Dens mål var å kutte prosjektkostnadene vesentlig. Bakgrunnen for å nedsette en slik komité, var at prosjektet lå an til en alvorlig kostnadssprekk. I august var tallenes tale klar: Alle deler av prosjektet lå an til overskridelser. Idrettsdelen av hallen ble for eksempel beregnet til 94 millioner kroner, mot tidligere antatte 50-55 millioner kroner.¹⁹⁴ ”Øksekomiteen” la samtidig fram sine forslag til kostnadskutt. Komiteens arbeid hadde båret frukter. Idrettsdelen var etter store standardreduksjoner nå kommet ned i 65 millioner kroner, og det forelå en plan for å redusere kostnadene til 60 millioner kroner hvis nødvendig.¹⁹⁵ Krisen var avverget.

I mai 1989 oppstod neste krise. Da var det den planlagte næringsdelen, en sentral del av finansieringsplanen, som var i ferd med å bli skrinlagt pga. manglende interesse fra næringslivet.¹⁹⁶ Dette var bakgrunnen for at hallstyret vedtok å skaffe oppdaterte kostnader for den tidligere planlagte Bodøhallen.¹⁹⁷ Å gå tilbake til disse planene ville innebære at flere års arbeid i stor grad hadde vært bortkastet. Dette ble unngått da styret mottok et tilbudsbrief, datert 31. mai 1989, fra entreprenørfirmaet Mur & Betong A/S.¹⁹⁸ Mur & Betong A/S uttrykte interesse for både næringsdelen og resten av hallprosjektet.

15. august 1989 ble styret orientert om et prosjektilbud fra deler av den såkalte 22-gruppen. 22-gruppen var en gruppe lokale næringslivsaktører som opprinnelig hadde gått sammen om å bidra med midler til Bodø/Glimt. Det var altså *deler* av denne gruppen, heretter omtalt som næringslivsgruppen, som ønsket å involvere seg i hallprosjektet. Tilbudet gikk ut på at næringslivsgruppen skulle kausjonere for de nødvendige lån som måtte til for å få realisert Nordlandshallen. Forutsetningen var at hallen ble bygget uten næringsdel og at gulvdekket fikk internasjonale mål for fotball.¹⁹⁹ Dette ville fordyre prosjektet med ca. 15 millioner kroner.²⁰⁰ Lånene var det Sparebanken Nordland som ytte til to arrangementsselskaper (se neste avsnitt). Næringslivsgruppen fungerte som kausjonister. I styremøte 25. oktober 1989

¹⁹⁴ Side 1, styremøte 24 i AS-10/111, serie A-L0002; side 1, styremøte 25 i AS-10/111, serie A-L0002

¹⁹⁵ Side 2, styremøte 25 i AS-10/111, serie A-L0002

¹⁹⁶ Side 3, styremøte 32 i AS-10/111, serie A-L0002

¹⁹⁷ Side 3, styremøte 32 i AS-10/111, serie A-L0002

¹⁹⁸ Side 1, styremøte 33 i AS-10/111, serie A-L0002

¹⁹⁹ Side 2, styremøte 39 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁰⁰ NF 16.8.1989

gikk styret inn for næringslivsgruppens tilbud.²⁰¹ Tilbudet påvirket den idrettslige utformingen av hallen i stor grad. Dermed blusset det opp en strid mellom ulike idretter angående hvilke brukergrupper hallen egentlig skulle tilpasses mest for.

Som en del av næringslivsgruppens finansieringsplan ble det opprettet tre selskaper som alle var tilknyttet hallen på ulikt vis. Bodø Arrangement A/S sin rolle var å arrangere messer i hallen. Selskapet var tilknyttet Bodø Næringsforum. Fotball Arrangement A/S skulle tjene penger på hallen gjennom fotballarrangementer og reklame. Bodø/Glimt var majoritetseier i selskapet. Halldrif A/S skulle drifte hallen og blant annet leve av inntektene fra de to førstnevnte selskapene. Nordlandshallen A/S var majoritetseier i dette selskapet. Det er sannsynlig at driftsselskapet ble opprettet for å skjerme Nordlandshallen A/S ved en eventuell konkurs.²⁰² Da hallen stod ferdig viste det seg jo også at modellen med de tre selskapene ikke var bærekraftig. Inntektene ble for små og i løpet av 1992 gikk de alle overende.²⁰³ De to arrangementsselskapene hadde som nevnt mottatt lån på til sammen 15 millioner kroner fra Sparebanken Nordland. Problemet for banken var at den ikke hadde sikret seg godt nok i forhold til kausjonistene i næringslivsgruppen. Derfor tapte Sparebanken Nordland flere millioner kroner på konkursene.

Etter en rekke kontraktsforhandlingsmøter godkjente styret 19. mars 1990 at Mur og Betong A/S ble tildelt totalentreprise på hallprosjektet.²⁰⁴ I begynnelsen av april kom byggarbeidene i gang. Utfordringenes tid var likevel ikke over. Den siste krise var i emning. 11. februar 1991 ble styret orientert om at Mur og Betong A/S var erklært konkurs.²⁰⁵ Hallen var på dette tidspunktet omtrent halvferdig, og styrets viktigste oppgave i denne situasjonen ble å sikre prosjektets ferdigstillelse. Det ble arbeidet intenst med dette i tiden som fulgte. 21. februar 1991 vedtok bystyret å gi Nordlandshallen A/S 2,5 millioner kroner i kommunal garanti for å sikre realiseringen av Nordlandshallen til tross for en eventuell budsjettsprikk utover prosjektets oppdaterte budsjett på 69 millioner kroner.²⁰⁶ Nordlandsbanken bidro med 5,57

²⁰¹ Side 1, styremøte 43 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁰² Arntzen og Finne 1994:54-55, 110-111 kilde til alle fakta om arrangementsselskapene fram til dette punkt i avsnittet.

²⁰³ Side 1, styremøte 116 i AS-10/111, serie A-L0002; side 1, styremøte 122 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁰⁴ Side 2, styremøte 56 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁰⁵ Side 1, styremøte 76 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁰⁶ Side 2, styremøte 80 i AS-10/111, serie A-L0002

millioner kroner til samme formål. Ferdigstilling av hallen syntes dermed igjen å være innen rekkevidde. Likevel var ikke alt rosenrødt. De ulike idrettene var fortsatt involvert i en heftig debatt angående den idrettslige tilpasningen av hallen. Som om hallstyret ikke hadde nok å slite med, var det også til tider sterke samarbeidsproblemer innad i styret. Og hvem skulle fullføre de resterende byggearbeidene?

At prosjektet gikk fra krise til krise i løpet av denne fasen har sammenheng med flere faktorer. Når det gjelder bystyret lå sannsynligvis en anstrengt kommuneøkonomi til grunn for en hardere prioriteringsdebatt enn tilfellet var i forrige fase. Et annet moment er kommunevalgkampen som ble innledet i løpet av sommeren 1987. Det politiske klimaet ble trolig forverret i denne forbindelse. For øvrig var krisene så forskjellige fra hverandre at ulike andre faktorer også må ha spilt inn.

Tredje fase: Roen senker seg (april 1991 – september 1991)

I styremøte 9. april 1991 ble styret orientert om at kontrakten med Mur og Betong A/S²⁰⁷ erstatter, Selmer Nord A/S, var underskrevet.²⁰⁷ Byggearbeidene kunne gjenopptas. Søndag 22. september 1991 ble Nordlandshallen offisielt åpnet.²⁰⁸

Denne fasen strekker seg fra april 1991 til september 1991. En rekke begivenheter signaliserer overgangen til bedre tider. Bruddet som innleder fasen, og markerer at roen til slutt senket seg over prosjektet, er først og fremst kontraktsinngåelsen med Selmer Nord A/S. Videre var kampen innad i bystyret om hallens skjebne avsluttet etter vedtaket i februar om ekstrabevilgningen på 2,5 millioner kroner. I tillegg var striden mellom idrettene om valg av gulvdekke satt punktum for på den ekstraordinære generalforsamlingen i mars 1991. Vanskelighetene og konfliktlinjene hadde med dette falt til ro.

Epilog

I tråd med flere av hallforkjempernes visjoner har bruken av Nordlandshallen ikke begrenset seg til kun idrettslige aktiviteter. Blant annet har delfinaler i Melodi Grand Prix blitt arrangert

²⁰⁷ Side 2, styremøte 84 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁰⁸ Side 2, styremøte 93 i AS-10/111, serie A-L0002

i hallen flere ganger.²⁰⁹ Når det gjelder besøkstall, er det årlig 250.000 besøkende i Nordlandshallen.²¹⁰ I gjennomsnitt er det dermed ca. 685 besøkende innom hallen daglig. Videre har Nordlandshallen blitt omtalt som den viktigste enkeltfaktoren bak Bodø/Glimts suksess tidlig på 1990-tallet.²¹¹ Slik har toppfotballen også fått nytte godt av hallens tilblivelse. Det er derfor mange grunner til å betrakte hallen som en suksess. Når det gjelder hvilke ringvirkninger hallen har ført med seg for Bodøs del med tanke på tilflytting, turisme osv., så er dette vanskelig å fastslå.²¹² Dette fordi årsakssammenhengene i slike beregninger vanskelig lar seg påvise med høy grad av pålitelighet. At Bodøs befolkning har økt siden hallen ble bygget, er et ubestridt faktum. Hvor mye Nordlandshallen har bidratt til dette er vel mer uvisst.

Til sist må det nevnes at hallen ikke har vært noen ensidig suksess. I årevis etter åpningen var det problemer med inn klimaet pga. støv fra det sandfylte kunstgresset. Videre har håndball hatt sine bruksproblemer i hallen, noe jeg kommer inn på i kapittel 6.

4.3 Avslutning

I løpet av dette kapitlet har jeg faseinndelt prosessen med å realisere Nordlandshallen. Her vil jeg trekke ut noen hovedfunn. Dens forløper, som ikke kom lenger enn til planleggingsstadiet, finner vi på 1970-tallet. Etter noen år i dvale gjenoppstod hallideen i 1983 på idrettens initiativ. Jeg har delt prosjektet inn i tre ulike faser basert på når det var i medgang og motgang. Prosessen bar på ingen måte preg av en rettlinjet utvikling. Den første fasen var harmonisk i den forstand at prosjektet møtte få hindringer. Det samme kan ikke sies om fase to. Den andre fasen var i motsetning til fase én problemfylt og den ene krisen ble avløst av den neste. Nordlandshall-prosjektet overvant imidlertid de tallrike utfordringene som kom i dets vei. I fase tre hadde brikkene falt på plass og roen senket seg over prosjektet. Hallen

²⁰⁹ http://www.bodospektrum.no/?ac_id=268&PHPSESSID=15bcb103c1df7f731cf52c0d9a3ae5a3 Hentet 13.1.2011.

²¹⁰ http://www.bodospektrum.no/?ac_id=268&PHPSESSID=15bcb103c1df7f731cf52c0d9a3ae5a3 Hentet 13.1.2011. Det er ikke spesifisert hvilke kategorier dette innbefatter: utøvere, publikum.

²¹¹ Arntzen og Finne 1994:155

²¹² Ulike former for ringvirkninger var et argument for å realisere hallen blant hallforkjemperne. Se f.eks. kapittel 5, under overskriften "Bodø kommune".

kunne fullføres. Som jeg gjorde rede for i epilogen ble den ferdige hallen på mange måter en suksess.

5. Ulike aktørers betydning for selve realiseringen av Nordlandshallen

5.1 Innledning

I dette kapitlet skal jeg vurdere ulike aktørers betydning for selve realiseringen av Nordlandshallen med fokus på finansieringen. Selv om de finansieringsmessige sidene ved prosjektet står sentralt, vil jeg også gjøre rede for andre typer bidrag. For eksempel i hvilken grad aktørene fungerte som talspersoner for prosjektet. Det er dermed på mange måter snakk om å identifisere aktørene som representerte drivkreftene i forbindelse med realiseringen av Nordlandshallen. I denne sammenheng vil det også være interessant å kartlegge motivene som lå bak de ulike aktørenes støtte til prosjektet.

Jeg ønsker også å sammenligne mine funn med tidligere undersøkelser. Arne Finne og Børre Arntzens bok *Suksess som bestilt* og Rolv Lyngstads doktoravhandling *Den kommunale tenkemåte...* er relevante i så måte. Tidligere konklusjoner vil enten kunne bli forsterket eller svekket som et resultat av sammenligningen.

Tidsmessig avgrenser jeg analysen til perioden 1983-1991. Den tidsmessige avgrensingen samsvarer med fasene jeg presenterte i forrige kapittel.

Som hovedregel behandler jeg aktørene på et overordnet, institusjonelt nivå. Enheter som "Bodø kommune" og "næringslivet" er eksempler på denne vinklingen. Innenfor slike institusjonelle rammer kan så enkeltpersoner eller selskaper bli nevnt. For eksempel ordfører Per Pettersen innenfor "Bodø kommune". I ett tilfelle har jeg likevel valgt å behandle en enkeltperson separat fra hans institusjonelle rammer. Det har jeg gjort i et tilfelle hvor jeg mener at enkeltpersonen har hatt en så spesiell rolle i forbindelse med prosjektet at det er behov for å ta dette grepet.

Når det gjelder hvilken betydning ulike aktører og interesser hadde i forhold til den *idrettslige tilpasningen* av hallen, vil dette bli behandlet i neste kapittel. Det eneste unntaket er næringslivsgruppens betydning for den idrettslige tilpasningen, som vil bli behandlet her fordi det i så sterk grad har sammenheng med realiseringen av hallen.

Med hensyn til kapitlets struktur har jeg valgt en tematisk inndeling. I del 1 blir de forskjellige aktørene behandlet hver for seg. I og med at realiseringen av hallen foregikk gjennom Nordlandshallen A/S, vil jeg begynne med å presentere selskapets generalforsamling og styre. Fordi det var idretten som tok initiativ til hallen (privat aktør), vil jeg så se på de private aktørene. Deretter kommer de offentlige aktørene. Til sist kommer andre viktige enkeltaktører. Innad er rekkefølgen basert på kronologi etter når aktørene ble sentrale i prosjektet. Kapitlets del 2 begynner med en oppsummering av funnene jeg har gjort i del 1. Til sist vil jeg sammenligne mine funn med tidligere undersøkelser.

5.2 Del 1: Ulike aktørers betydning for realiseringen av Nordlandshallen

Nordlandshallen A/S

Generalforsamlingen

Nordlandshallen A/S` ulike eiere utgjorde selskapets generalforsamling. Med en aksjemajoritet på 52% innehadde Bodø kommune den største eierposten, og hadde på bakgrunn av dette i realiteten all makt i dette forumet.²¹³ De øvrige aksjeeierne var byens idrettslag. Spesielt to oppgaver var sentrale for generalforsamlingen. Den første var å vedta rammene for hallstyrets arbeid i Nordlandshallen A/S. Valg av Nordlandshallen A/S` styremedlemmer var den andre sentrale oppgaven. Generalforsamlingen kan på bakgrunn av dette anses som hallstyrets overordnede. Den fungerte også som et forum hvor de ulike eierinteressene kunne fremme sine offisielle holdninger til ulike saker som gjaldt prosjektet.

Generalforsamlingen ser totalt sett ikke ut til å ha gjort noen vesentlige inngrep i prosessen med å realisere Nordlandshallen: Gang på gang ble vedtaksforslagene fra styret bifalt av generalforsamlingen. I tillegg var det jo slik at Bodø kommune satt med makten når alt kom til alt.

Hallstyret

Styret i Nordlandshallen A/S må sees på som en sentral aktør i prosessen med å få realisert Nordlandshallen. En rekke ulike oppgaver lå i styrets hender. For det første hadde styret

²¹³ Side 1 i AS-10/111, serie A-L0001

ansvar for å ta beslutninger underveis på vegne av prosjektet, innenfor visse rammer fastlagt av generalforsamlingen. Styret hadde videre et selvstendig ansvar for selskapets økonomi, noe som er vanlig i A/S-organiseringer. Dette siste kan bidra til å forklare styrets sterke fokus på å holde prosjektkostnadene nede. Men også det å sikre hallens realisering forutsatte at prosjektet holdt seg innenfor et realistisk kostnadsnivå. I tillegg var det styrets ansvar å holde generalforsamlingen orientert om prosjektet.

Styret i Nordlandshallen A/S var likevel ikke det første styret som arbeidet med denne hallsaken. Det var under to ulike selskaper, og to ulike styrer, at Nordlandshallen ble realisert. I det første selskapet, Bodøhallen A/S, var det idretten som dominerte. I etterfølgeren, Nordlandshallen A/S, hadde Bodø kommune overtatt styringen av prosjektet gjennom sitt flertall i styret.

Styret i Bodøhallen A/S hadde det første formelle ansvaret for å planlegge hallen og jobbe for dens realisering. Dette styret drev hallsaken framover i deler av prosjektets første fase inntil Nordlandshallen A/S ble stiftet. Flere viktige milepæler for prosjektet ble sikret gjennom deres arbeid. De to viktigste var tomt fra Nordland fylkeskommune og Bodø kommunes engasjement i hallsaken, hvorav det siste med tiden resulterte i blant annet 30 millioner kroner i støtte til prosjektet.

På sett og vis kan man si at Bodø kommune overtok kontrollen med prosjektet fra idretten gjennom opprettelsen av Nordlandshallen A/S i juni 1987. Kommunen hadde bidratt med over halvparten av aksjekapitalen, mens idretten hadde stått for det resterende. Dette gjenspeilte seg i styrets sammensetning. Det nye styret bestod av fem personer, hvorav Bodø kommune stilte med tre representanter og idretten med to. Gjennom sitt styreflertall kunne dermed Bodø kommune i teorien ta avgjørelser alene vedrørende hallen.

Selv om Bodø kommune hadde flertall i hallstyret, var det ikke slik at alt gikk ”knirkefritt” av den grunn; kommunens representanter var nemlig ikke samkjørte i saker som gjaldt tilpasningen av hallen til ulike idretter. Samarbeidet innad i hallstyret ble som et resultat av dette preget av konflikter i store deler av prosessen. Disse konfliktene hadde som sagt i stor grad sammenheng med den idrettslige utformingen av hallen, og vil derfor bli behandlet nærmere i neste kapittel.

Styrets overordnede mål var å sørge for at hallen ble realisert som forutsatt av generalforsamlingen. For å nå dette målet måtte styret ha kontroll med prosjektets kostnader, noe som var i fokus gjennom hele prosessen. Nedsettelsen av den tidligere nevnte ”Øksekomiteen” var for eksempel et grep styret gjorde for å holde kostnadene nede; og som for øvrig gav resultater. Men mot slutten av prosessen, i forbindelse med Mur & Betong A/S` konkurs, ble prosjektet påført overskridelser på tross av alle anstrengelser fra styrets side. I delen om entreprenørenes rolle i prosessen har jeg redegjort for dette. Prosjektets budsjett ble som en konsekvens av konkursen oppjustert fra 69 millioner kroner til 77 millioner kroner.²¹⁴ Å gardere seg mot slike eventualiteter ville nok vært vanskelig for ethvert styre.

For styret var det ikke bare kostnadskontroll som var viktig for å få realisert hallen. Å skape positiv oppmerksomhet rundt prosjektet gjennom media var også et poeng. Spesielt med tanke på alle krisene prosjektet havnet i, kombinert med at det lenge var planlagt å få næringslivet inn i en egen næringsdel. For mye negativ oppmerksomhet rundt prosjektet kunne skremme vekk potensielle interessenter. På tross av ulike vanskeligheter, framsto derfor hallstyret i offentligheten som optimister på prosjektets vegne. Et eksempel som illustrerer dette er en pressemelding fra 1. februar 1988 hvor styret hevder at ”... *er mulighetene for oppstart av byggingen bedre enn noen gang tidligere*”.²¹⁵ Samtidig som denne pressemeldingen gikk ut hadde styret alvorlige problemer med å få byens næringsliv interessert i den planlagte næringsdelen. Utsiktene var så dystre at styret sendte brev til Aftenposten og Dagens Næringsliv, med nøyaktig samme datering som pressemeldingen, hvor de ba om å få rykke inn annonser for næringsdelen i disse riksdekkende avisene.²¹⁶ På dette stadiet i prosessen mente styret at næringsdelen var en forutsetning for å få hallen realisert. Med dette i bakhodet var det helt klart litt vel optimistiske ord som ble ytret i pressemeldingen angående mulighetene for byggestart. Men for styret gjaldt det å promotere prosjektet som best de kunne, og derfor inntok de denne ”propaganda”-rollen. Innad i styret var ikke optimismen alltid like fremtredende. Byggestart ble det for øvrig ikke før våren 1990.

Selv om arbeidsforholdene innad i styret ikke var de beste, gikk prosessen med å realisere hallen sin gang. Nettopp det faktum at styret ikke gikk i oppløsning, og dermed kunne sørge

²¹⁴ Side 1, styremøte 83 i AS-10/111, serie A-L0002

²¹⁵ Pressemelding 1.2.1988 i AS-10/111, serie E-L0003-0001

²¹⁶ Brev 1.2.1988 Nordlandshallen A/S til Dagens Næringsliv og Aftenposten i AS-10/111, serie E-L0003-0001

for framdrift i prosessen, har trolig styremedlem Trygve Tessem mye av æren for. Han fungerte som en intern fredsmegler.²¹⁷ Styrets rolle i prosessen må alt i alt vurderes til å ha vært viktig. På tross av mye motgang klarte de å få reist hallen: Det var de som styrte prosjektet fram til ferdigstilling. Når det gjelder styrets bidrag til framdriften i prosjektet, er det styreflertallet som bør levnes mest ære for dette. Uten dette flertallet kunne oppgaven blitt atskillig vanskeligere.²¹⁸

Private aktører

Bodø-idretten

Med begrepet idretten mener jeg i dette kapitlet den organiserte idrettsbevegelsen i Bodø. Idretten var engasjert i prosjektet på flere vis. Det var først og fremst idretten som sto bak initiativet tidlig på 1980-tallet for å få en storhall til Bodø.²¹⁹ Idretten fungerte på denne måten som en katalysator for å få prosessen i gang, etter at forrige hallprosjekt på 1970-tallet hadde strandet. Men den positive starten ble relativt raskt erstattet av indre strid og mangel på entusiasme for prosjektet.

Det ene stridsemnet handlet om Nordlandshallen eller mindre bydelshaller skulle stå øverst på prioriteringslisten. Bodø-idretten var rett og slett splittet i synet på hvilke haller som skulle realiseres.²²⁰ Idrettslag utenfor bykjernen fryktet at satsingen på Nordlandshallen, som jo var lokalisert til et sentrumsnært område av byen, ville gå ut over ressursbruken på idrettsanlegg i deres nærmiljø. Ordfører Per Pettersen regnet ikke med at det ville bli tilfellet.²²¹ Ordførerens uttalelser var ikke nok til å få slutt på konflikten. Idrettslagene (Hunstad FK, Instrandens IL og B&OI) som jobbet for realisering av Mørkvedhallen, fryktet at dårligere kommuneøkonomi ville medføre at bydelshallene kom til å bli nedprioritert i forhold til Nordlandshallen.²²² Over flere år raste altså denne prioriteringskonflikten som kan sees på som en sentrum-periferi-konflikt i ett nøtteskall. Så sent som sommeren 1989 uttrykte

²¹⁷ Skogstad, intervju

²¹⁸ Se kapittel 6, under overskriften "Hallstyret" for detaljer.

²¹⁹ NF 15.10.1986

²²⁰ Nordlandsposten (NP) 29.11.1985

²²¹ NF 9.4.1987

²²² NF 3.11.1987; NP 3.11.1987

bydelsidrettslagene sin skepsis til hallen.²²³ De hadde i det lengste håp om å få stanset prosjektet. Alt har en ende, og til slutt døde konflikten ut. Årsakene til dette kan være flere. At Nordlandshall-prosjektet hadde kommet så langt at det ikke lenger var hensiktsmessig å motarbeide er én mulighet. At bydelene var blitt lovet egne haller mot at Nordlandshallen ble realisert først, kan være en annen forklaring.²²⁴

Hvis idrettens bidrag til Nordlandshallen A/S' aksjekapital sees på som en målestokk for deres entusiasme for prosjektet, er det fristende å konkludere med at denne var heller laber. Som gjort rede for i forrige kapittel gikk det månedsvis over den første fastsatte fristen før idrettens andel av aksjekapitalen var betalt. At SAS Royal Hotel og Bodø Næringsforum så seg nødt til å betale 700 000 kroner av idrettens aksjekapital på 1,2 millioner kroner taler heller ikke til idrettens fordel med tanke på engasjement og interesse for hallen. Dette var for øvrig ikke første gangen idretten ikke betalte inn aksjekapital til hallprosjektet innen fastsatt frist. Da et nytt Bodøhallen A/S skulle stiftes 10. desember 1986 manglet idrettens del av aksjekapitalen.²²⁵ Et nytt forsøk ble gjort i mai 1987.²²⁶

Striden om hvilke idretter Nordlandshallen skulle tilrettelegges mest for, skapte steile fronter mellom de ulike idrettene. Denne konflikten kom til uttrykk i spørsmålet om valg av gulvdekke. Uenighetene innad i idretten på dette området kan ikke sies å ha vært til gagn for prosessens fremdrift, heller tvert i mot. At det høye debattnivået ble opprettholdt ved et tilfelle da prosjektet som helhet lå i fare for å bli kassert, medførte kritikk fra ordfører Per Pettersens side.²²⁷ Ikke før hallen var mer enn halvferdig våren 1991 ble det slutt på denne striden i idrettsleiren: Næringslivsgruppens gulvløsning hadde til slutt avfeid all debatt.

Både den delen av Bodø-idretten som støttet Nordlandshall-prosjektet fra begynnelsen og den delen av idretten som var motstandere av prosjektet, var sannsynligvis motivert ut fra et ønske om å fremskaffe bedre treningsforhold for idretten. Problemet deres var rett og slett å bli enige om hvor behovet var størst. Som nevnt ble jo løsningen til slutt at bydelsidrettslagene

²²³ Brev 30.6.1989 Tverlandet IK, Innstrandens IL, Hunstad FK og Nordstrand IL til Bodø bystyre i AS-10/111, serie E-L0001-0003

²²⁴ Fossum, intervju

²²⁵ NF 29.1.1986

²²⁶ NP 2.5.1987

²²⁷ Side 2, ekstraordinær generalforsamling 5.3.1991 i AS-10/111, serie A-L0001

ble lovet bydelshaller mot at Nordlandshallen ble realisert først. Slik fikk begge parter oppfylt sine ønsker.

Idrettens rolle i prosessen må vurderes til å ha vært engasjert, men oftest ikke i positiv forstand. Bevegelsen stod bak konflikter som i ytterste konsekvens kunne stoppet prosjektet, slik som prioriteringskonflikten Nordlandshall versus bydelshaller og striden angående utformingen av hallen. I tillegg viste idretten gang på gang manglende vilje, eventuelt evne, til å betale inn sin del av aksjekapitalen. Bodøs idrettsliv var altså samlet sett ingen pådriver for å få realisert hallen. Til det var idretten for splittet innad. I og med at Nordlandshallen først og fremst skulle være en idrettshall, er det jo et tankekors at idretten langt fra var den største pådriveren for hallen.

Næringslivet

Byens næringsliv var på flere måter aktive pådrivere i prosessen. Utviklingen gikk mot stadig større engasjement fra næringslivet. De bidro med penger, men de stilte også krav. Flere ganger da prosjektet slet økonomisk, var det næringslivets innsats som sørget for den nødvendige fremdrift.

En rekke aktører fra næringslivet var av betydning i prosessen med å realisere Nordlandshallen: Bodø Næringsforum, SAS Royal Hotel (byens største hotell), næringslivsgruppen, Nordlandsbanken og Sparebanken Nordland.

Som nevnt i forrige kapittel uttrykte Bodø Næringsforum sin støtte til prosjektet gjennom et brev til Bodø kommune, datert 23. september 1986. Og det var ikke bare ord å få fra den kanten. Sammen bidro SAS Royal Hotel og Bodø Næringsforum med 700 000 kr til idrettens del av aksjekapitalen. Slik kom prosjektet over den kneika.

Det var ikke bare Nordlandshallen som fikk SAS Royal Hotel sin støtte. Det samme gjaldt, om enn kun verbalt, kulturhuset som var i planleggingsfasen på slutten av 1980-tallet. SAS Royal Hotel sin støtte til kulturhuset var motivert blant annet ut fra et ønske om å gjøre Bodø til en attraktiv kongressby.²²⁸ Støtten til Nordlandshallen må sees i samme lys. Også andre

²²⁸ NP 22.8.1986

enn SAS Royal Hotel hadde kongresser i tankene. Finn Aurdal, daværende leder i Bodø Næringsforum, mente at Bodø hadde stort potensiale som kongressby.²²⁹ Det vi ser er altså at SAS Royal Hotel og Bodø Næringsforum til dels hadde samme motivasjon for å støtte realiseringen av hallen: Begge aktørene uttrykte et ønske om at Bodø skulle bli en attraktiv kongressby. Nordlandshallen ville være en egnet arena for større arrangementer. Om målet ble oppnådd ville det bety ”klingende mynt i kassa” for byens næringsliv. Ikke minst ville hotellbransjen tjene på å losjere kongressdeltakere. Med andre ord bidrar ønsket om å gjøre Bodø til en attraktiv by for kongresser til å forklare de to aktørenes bidrag til Nordlandshallen A/S’ aksjekapital.

Næringslivsgruppen sitt bidrag var av stor betydning for realiseringen av hallen. Ved å garantere for de nødvendige lånene sørget de for at prosjektet ble tilført 15 millioner kroner gjennom sin finansieringsløsning. Dette betydelige bidraget hadde som forutsetning at prosjektets planlagte næringsdel ble kansellert og at hallen ble spesielt tilpasset fotball med internasjonale mål på ballspillflaten og permanent kunstgress. Det var kjøpmann Preben Koch som var initiativtakeren til det hele. Det var han som sommeren 1989 leide selskapet Nord-Con A/S til å utrede hallen som en fotballhall.²³⁰ Denne utredningen lå til grunn for næringslivsgruppens forslag.

I vurderingen av hvilken betydning næringslivsgruppens bidrag hadde for hallens realisering, er det spesielt et poeng som er viktig. Det handler om næringsdelens rolle i prosjektet. Hallstyret mente at næringsdelen var en forutsetning for å få fullfinansiert hallen. Men næringsdelen hadde for hallstyret dessverre vist seg å være nærmest uselgelig til byens næringsliv. De 15 millioner kronene var derfor av stor betydning for hallens realisering av den enkle grunn at de gjorde den uselgelige næringsdelen overflødig. På denne måten bidro næringslivsgruppen sterkt til at hallen ble realisert. Uten næringsdel og uten disse 15 millioner kronene hadde alternativet vært å gå tilbake til de tidligere, og rimeligere, planene for Bodøhallen. Noe hallstyret hadde vurdert på et tidligere tidspunkt pga. den uselgelige næringsdelen.

²²⁹ NP 23.8.1986

²³⁰ Jørgensen, intervju

Flere motiver lå bak næringslivsgruppens bidrag til Nordlandshallen. Næringslivsgruppen var en del av 22-gruppen; en gruppe som hadde satset penger på at Bodø/Glimt skulle lykkes. I motsetning til 1970-tallets suksess, var 1980-tallet blitt en stor nedtur for klubben. 22-gruppens mål var å bidra til at klubben igjen ble et topplag, fordi ”... *Glimt i 1. divisjon kommer til å gi ringvirkninger for hele bysamfunnet*”.²³¹ En Nordlandshall tilrettelagt for fotball ville kunne bidra til at dette målet ble oppnådd ved at Bodø/Glimt fikk betraktelig bedre treningsforhold enn klubben hadde fra før. Otto Koch A/S var en del av 22-gruppen.²³² I tillegg var selskapet med i næringslivsgruppen. Preben Koch uttalte seg på selskapets vegne til media. Koch uttalte at det var hovedsaklig for å forbedre forholdene for fotball i hallen at Otto Koch A/S bidro med midler til prosjektet.²³³ Med 22-gruppens målsetting i mente framstår ønsket om å tilrettelegge hallen best mulig for fotball som en naturlig årsak til næringslivsgruppens bidrag til hallen.

Det var likevel ikke bare for å gi Bodø/Glimt bedre treningsforhold at hallen skulle tilpasses fotball. Internasjonale mål på ballspillflaten hadde strengt tatt ikke vært nødvendig for å gi klubben tilstrekkelig gode treningsforhold; en noe mindre bane ville dugd til dette. Det var nemlig også et viktig poeng for næringslivsgruppen at Nordlandshallen tilfredsstilte de nødvendige kravene for å arrangere fotballkamper på høyeste nivå. Ikke minst hvis Bodø/Glimt klarte å rykke opp til øverste divisjon ville dette være viktig. Toppfotball kan jo som kjent være svært innbringende. At også dette var et motiv for næringslivsgruppens bidrag, underbygges av Kochs fokus på at fotball tiltrakk seg publikum, og at dette igjen gav ringvirkninger.²³⁴ Det er nærliggende å tro at Koch-familiens varehus var i hans tanker. At hallstyret vedtok å øke tribunekapasiteten i det samme møtet hvor det ble vedtatt at hallen skulle tilpasses næringslivsgruppens krav om internasjonale fotballmål, var nok derfor ingen tilfeldighet.²³⁵ Jo, flere publikummere, jo større inntekter. Både direkte til arrangører og indirekte til Bodøs næringsliv ved at et stort antall potensielle kunder ville være samlet i byen.

Det viktigste motivet bak næringslivsgruppens bidrag var relatert til hallens planlagte næringsdel. Det var ikke uten grunn at denne måtte kanselleres hvis hallen skulle få nyte godt

²³¹ Arntzen og Finne 1994:15

²³² Arntzen og Finne 1994:17

²³³ NP 5.10.1989

²³⁴ NP 5.10.1989

²³⁵ Side 2, styremøte 43 i AS-10/111, serie A-L0002

av de 15 millioner kronene. Mot slutten av 1980-tallet kunne det nemlig skimtes flere tegn som tydet på at Stormyra- og Plassmyra-området var i ferd med å utvikle seg til et nytt område for handel. Bystyret åpnet blant annet for mer handelsvirksomhet på Stormyra.²³⁶ Etter mye debatt i bystyret fikk for eksempel den lokale kooperasjonen til slutt etablere dagligvarebutikk i området. Den planlagte næringsdelen i hallen ville tilføre området enda flere handels- og servicetilbud. For de etablerte forretninger i byens sentrum ble dette oppfattet som en trussel. Koch var for eksempel ikke begeistret for tanken om en næringsdel, fordi det ville skape konkurranse for butikkene i sentrum.²³⁷ Dette har med overveiende sannsynlighet sammenheng med at Koch-familien drev, og fortsatt driver, et varehus i Bodø sentrum. I en tid hvor Koch og andre kjøpmenn jobbet for å realisere Glasshuset i bykjernen, var hallens planlagte næringsdel en konkurrent de fint kunne være foruten. At det var nettopp varehuseier Koch som bestilte utredningen styrker denne årsaksforklaringen. Ved å tilføre hallen penger betalte i realiteten næringslivsgruppen for å unngå ”plagsom” konkurranse. I media bagatelliserte imidlertid Koch dette motivet. Med tanke på at denne konkurransefiendtlige holdningen neppe var helt politisk korrekt i et tiår hvor markedskreftene fikk friere tøyler enn tilfellet hadde vært tidligere i etterkrigstiden, var vel ikke dette spesielt overraskende.²³⁸

Bankene var heller ikke ubetydelige aktører i forbindelse med realiseringen av Nordlandshallen. Nordlandsbanken bidro med 2,8 millioner kroner i sponsorstøtte som var øremerket hallens kunstgress.²³⁹ I tillegg gav banken en garanti på 5,57 millioner kroner på bakgrunn av Mur & Betong A/S’ konkurs som hadde fordyret prosjektet med over 8 millioner kroner.²⁴⁰ Denne sistnevnte garantien var nødvendig for å sikre at hallen ble ferdigstilt. Alternativet var en halvferdig hall pga. manglende finansiering, og da var nok valget lett. Som hallens byggelånsbank hadde det resultatet blitt enda dyrere for Nordlandsbanken enn den nevnte garantien.

²³⁶ NF 5.9.1986

²³⁷ NF 12.8.1989

²³⁸ http://www.snl.no/Norge/Norge_etter_1980 Hentet 10.5.2011

²³⁹ Side 2, styremøte 66 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁴⁰ Brev 1.10.1991 Nordlandshallen A/S til Bodø Kommune KKU-avd. i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe

Sparebanken Nordland var i likhet med Nordlandsbanken medlem av 22-gruppen.²⁴¹ Om dette var foranledningen til at banken rotet seg opp i det heller usikre finansieringsopplegget med arrangementsselskapene, er uvisst. Som forklart i kapittel 5 var saken den at Sparebanken Nordland gav tilsagn om lån på til sammen 15 millioner kroner til Bodø Arrangement A/S og Fotball Arrangement A/S som en del av næringslivsgruppens finansieringsplan for hallen. Problemet for Sparebanken Nordland var at den formelt ikke hadde sikret seg godt nok når det gjaldt garantier/sikkerhet for disse lånene.²⁴² Da dette ble klart for banken, fikk den det derfor travelt. I januar 1991 prøvde banken å komme seg unna lånetilsagnet, og dermed slippe å sitte igjen med en eventuell regning hvis arrangementsselskapene skulle gå konkurs.²⁴³ Midt i dette dramaet befant Nordlandsbanken seg. I og med at hallen bare var halvferdig på denne tiden risikerte Nordlandsbanken, som hallens byggelånsbank, å tape mye penger hvis Sparebanken kom seg unna lånetilsagnene til arrangementsfirmaene. Nordlandsbanken tok derfor kontakt med styret i Nordlandshallen A/S og ba dem hjelpe til med å sørge for at Sparebanken Nordland tok ansvar for lånene.²⁴⁴ Resultatet ble til slutt at Sparebanken Nordland tapte mellom 9 og 12 millioner kroner da arrangementsselskapene gikk konkurs.²⁴⁵ Hadde Sparebanken Nordland klart å trekke seg fra lånetilsagnet på 15 millioner kroner, ville dette innebåret at Nordlandshallen ikke lenger hadde vært fullfinansiert. Dét kunne blitt svært alvorlig; både som nevnt for Nordlandsbanken og for om hallen i det hele tatt hadde blitt ferdigstilt.

Både Nordlandsbanken og Sparebanken Nordland bidro altså finansielt til prosessen med å realisere Nordlandshallen. Da finansieringsopplegget rundt arrangementsselskapene etter hvert viste seg å være langt fra ”sikkert som banken”, ble det klart at noen var nødt til å tape store penger. Spørsmålet var bare hvem. Det hele utviklet seg til et spill hvor en av bankene lå an til å tape, og taperen ble til slutt Sparebanken Nordland. Banken hadde stått for det meste av lånene til hallselskapene, og samtidig ikke sikret seg godt nok. Sparebanken Nordland ble på denne måten, om enn ufrivillig, en stor bidragsyter til prosjektet. Det var denne banken som dermed i realiteten måtte betale store deler av næringslivsgruppens bidrag til hallen. I

²⁴¹ Arntzen og Finne 1994:20

²⁴² NF 11.1.1991

²⁴³ NF 11.1.1991

²⁴⁴ Side 2, styremøte 74 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁴⁵ Arntzen og Finne 1994:65

1992 ble Sparebanken Nordland innfusjonert i Sparebanken Nord-Norge.²⁴⁶ Tapet banken hadde i forbindelse med Nordlandshallen, kombinert med konsekvenser av bankkrisen i årene rundt 1990, var trolig medvirkende årsaker til dens skjebne.²⁴⁷

Enkelte mer generelle motiver kan også sies å ha ligget bak næringslivets støtte til hallen. I første rekke er det snakk om ulike økonomiske motiver. Men også andre, mer uselviske motiver, kan skimtes.

Det er klart at om byen ble mer attraktiv gjennom tilbud som for eksempel Nordlandshallen, så ville ikke dette bare tilrekke seg kongressdeltakere, turister og andre besøkende. Antall fastboende kunne også akselerere. Hvis så skjedde, ville det føre til et større markedsgrunnlag for næringslivet, noe som naturlig nok var ønskelig sett fra deres ståsted.

Til sist skal det heller ikke utelukkes at næringslivet også ønsket å bidra på en positiv måte til byen; at det ikke bare var tanken på profitt som var deres motivasjon. Lokalpatriotisme kan for eksempel ha ligget til grunn for deres hallstøtte; at Bodø skulle få et bygg å være stolt av. At hallen ville føre til økt trivselsfaktor for byens befolkning, kan også ha vært et motiv.

Det er klart at næringslivet spilte en sentral rolle i forbindelse med realiseringen av Nordlandshallen. Først og fremst var den finansielle støtten viktig. Ved flere anledninger hvor prosessen stod i fare for å stoppe opp, bidro næringslivet med de nødvendige midler for at prosessen kunne fortsette. Målet om profitt lå sannsynligvis bak deres støtte. Det var neppe tilfeldig. Det mer overordnede motivet, eller kanskje indre drivkraft er et mer passende begrep, bak næringslivets støtte til hallen, var sannsynligvis et ønske om økonomisk vekst. Dette er jo på sett og vis kapitalismens indre logikk, og derfor ikke spesielt overraskende. Like fullt er det et viktig poeng. Også mer ideelle grunner kan ha ligget bak deres hallstøtte, men slike motiver var nok underordnet økonomiske hensyn.

Konsulentfirmaene

²⁴⁶

https://www2.sparebank1.no/portal/4702/3_privat?_nfpb=true&_pageLabel=page_privat_innhold&pId=1233149354628 Hentet 9.5.2011.

²⁴⁷ <http://www.ssb.no/aar2000/art-1999-11-10-01.html> Hentet 9.5.2011.

Bodø kommunes Bygge- og eiendomskontor var tidlig involvert i prosjektet som ansvarlig for prosjekt- og byggeledelse. Etter hvert kom Byggteam Bodø A/S inn som en mer sentral aktør på dette feltet.²⁴⁸ Andre konsulentfirmaer deltok også i forbindelse med realiseringen av hallen. For eksempel bidro Nord-Con A/S med idrettsfaglig rådgivning. Konsulentfirmaene ser totalt sett ikke ut til å ha spilt noen vesentlig rolle som pådrivere for prosjektet. Unntaket er Nord-Con A/S som var en del av næringslivsgruppen.²⁴⁹

Entreprenørene

To forskjellige hovedentreprenører var på ulike tidspunkt involvert i byggingen av Nordlandshallen. Den første hovedentreprenøren, Mur & Betong A/S, representerte i ny og ne et tempomessig problem for prosjektet pga. planleggingsarbeid som trakk ut i tid.²⁵⁰ Dette kan ha vært deler av bakteppet for at hallstyret gav selskapet stramme tidsfrister å forholde seg til.²⁵¹ Et moment som kan nevnes i denne sammenheng, er at det var ønskelig at hallen stod ferdig til Bodøs 175-årsjubileum i 1991. Én mulig forklaring på Mur & Betong A/S' framdriftsproblem kan være selskapets anstrengte økonomi, som endte med konkurs da hallen var halvferdig. I et brev fra Nordlandshallen A/S til Bodø kommune kom det fram at konkursen var grunnen til at prosjektet ble 8,07 millioner kroner dyrere enn planlagt.²⁵² Det var en rekke årsaker til at konkursen påførte prosjektet disse merutgiftene på over 8 millioner kroner. For det første viste det seg at Mur & Betong A/S' hadde underbudsjettet byggekostnadene i sitt anbud.²⁵³ Dette kan de ha gjort bevisst for å sikre seg kontrakten. Bakgrunnen kan blant annet ha vært de vanskelige tidene i byggebransjen på slutten av 1980-tallet; det var om å gjøre å holde "hjulene" i gang. Dette underbygges av Mur & Betong A/S' Jess-Owe Johansen som på en pressekonferanse fortalte at prosjektet hadde stor betydning for byggebransjen i Bodø.²⁵⁴ For det andre er det slik at et bytte av hovedentreprenør midt i et byggeprosjekt påfører den nye hovedentreprenøren en rekke utgifter, blant annet i forbindelse

²⁴⁸ Side 1, styremøte 61 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁴⁹ Arntzen og Finne 1994:58

²⁵⁰ Side 2, styremøte 48 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁵¹ Side 2, styremøte 48 i AS-10/111, serie A-L0002

²⁵² Brev 1.10.1991 Nordlandshallen A/S til Bodø Kommune KKKU-avd. i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 2

²⁵³ NF 19.2 1991

²⁵⁴ NP 5.10.1989

med ny rigg.²⁵⁵ Det var Nordlandsbanken og Bodø kommune som garanterte for de ca. 8 millioner kronene, og dermed sikret at prosjektet kunne ferdigstilles. Uten disse midlene ville hallens videre skjebne vært høyst usikker.

Det var entreprenøren Selmer Nord A/S som ferdigstilte hallen, etter at Mur & Betong A/S' engasjement i prosjektet fikk en brå slutt. Det er ingenting som tyder på at Selmer Nord A/S utgjorde noe forsinkende element for hallens realisering.

Ut fra dette konkluderer jeg med at den ene av entreprenørene skiller seg ut ved sitt bidrag til framdrift i prosessen. Med sitt lave anbud sørget nemlig Mur & Betong A/S for at byggearbeidene kunne starte. På den andre siden gikk selskapet konkurs, og påførte dermed prosjektet store merkostnader. Slik satte de hele prosjektet i fare for i verste fall å bli kansellert.

Offentlige aktører

Nordland fylkeskommune

Nordland fylkeskommune bidro til prosjektet på flere måter. Alt i oktober 1985 vedtok fylkestinget å gi en 55,4 dekar stor tomt til hallen på Plassmyra i Bodø.²⁵⁶ Denne var Nordland fylkeskommunes bidrag til hallen som fylkesanlegg. Verdien av tomten ble i 1990 vurdert til 15,5 millioner kroner.²⁵⁷ I og med at verdivurderingen er oppgitt av Nordlandshallen A/S, burde man kanskje se på summen med en viss edrueighet. Likevel er det ikke tvil om at en såpass sentrumsnær eiendom representerte en stor verdi. Spesielt med tanke på at det på denne tiden eksisterte få ubebygde områder nært bykjernen. Tomtetildelingen representerte det første finansielle bidraget til prosjektet fra offentlige myndigheter, og var derfor en milepæl i prosessen med å realisere hallen. Dette bidro nok også indirekte til prosjektets realisering, ved at Bodø kommune fikk et visst press på seg til også å bidra når fylkeskommunen hadde gjort dette først.

²⁵⁵ Jørgensen, intervju

²⁵⁶ Vedlegg 3 til Revidert UI-søknad Nordlandshallen A/S til Nordland Fylkeskommune, kulturavd. ved idrettskonsulenten, 15.3.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

²⁵⁷ Vedlegg 3 til Revidert UI-søknad Nordlandshallen A/S til Nordland Fylkeskommune, kulturavd. ved idrettskonsulenten, 15.3.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

Nordland fylkeskommune var en sentral aktør når det gjaldt å skaffe hallen spillemidler. For det første godkjente fylkeskommunen søknaden om spillemidler, og for det andre prioriterte de hallen ved selve tildelingen. Inkludert Nord-Norge-tillegg mottok hallen til sammen 8,46 millioner kroner i spillemidler i perioden 1990-1994.²⁵⁸ Både fylkeskommunen og departementet bør levnes ære for at Nordlandshallen mottok over 8 millioner kroner i spillemidler. Likevel var fylkeskommunen helt klart mest sentral av de to, siden de for det første godkjente spillemiddelsøknaden og for det andre prioriterte hallen ved tildelingen av spillemidler.

Nordland fylkeskommunes støtte til Nordlandshallen kan ha sin bakgrunn i Nordlands behov for et anlegg til å arrangere kretsmeesterskap i ulike idretter. Dette underbygges av at tomten til hallen ble gitt som Fylkeskommunens bidrag til prosjektet som fylkesanlegg.

Totalt sett må fylkeskommunen gjennom sine bidrag vurderes til å ha vært en sentral støttespiller til prosjektet og dermed en viktig aktør i prosessen med å realisere Nordlandshallen. Kort sagt kom de tidlig inn i bildet og de sørget for at hallen på sikt mottok verdier for (sannsynligvis) over 20 millioner kroner.

Bodø kommune

Når det gjelder Bodø kommunes rolle som drivkraft i prosessen, er det interessant å se nærmere på kommunens voksende engasjement i saken. Da Bodøhallen A/S ble stiftet i 1984, var ikke Bodø kommune noen del av prosjektet.²⁵⁹ Det var på den tiden idrettens prosjekt. To-tre år senere var imidlertid situasjonen en annen. Kommunen hadde da på flere måter overtatt prosjektet fra idretten. For det første ved sitt finansielle bidrag til hallen og den kommunale kontrollen over Nordlandshallen A/S, det nye hallselskapet. For det andre ved at sentrale personer innen kommuneadministrasjonen og politikken viste et stort engasjement til sakens

²⁵⁸ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/kampanjer/idrettsanlegg.html?id=487436> velg først "Søk etter anlegg", fyll så inn "nordlandshallen klubbhus" i feltet "Del av navn:". Trykk deretter "Søk". Se treff. Gå så tilbake, fyll inn "nordlandshallen kunstgressbane". Trykk deretter "Søk". Se treff. Hentet 7.2.2011; Hunstad 2011

²⁵⁹ NP 22.12.1987

fordel. Bodø kommunes finansielle støtte til Nordlandshall-prosjektet var imidlertid ikke helt uproblematisk innad i bystyret.

Bystyret hadde i oktober 1986 gått enstemmig inn for hallen.²⁶⁰ Kun én bystyrerepresentant uttrykte da frykt for at hallen ville gå ut over andre tiltak.²⁶¹ Underveis i prosessen gikk imidlertid utviklingen i retning av mer motstand mot prosjektet innad i bystyret. Det begynte forsiktig sommeren 1987 da både SV- og RV-politikere gikk ut i lokalavisene og tilkjennega sin motstand mot prosjektet.²⁶² At disse utspillene kom i media nettopp på denne tiden, kan forklares med at det var kommunevalg høsten 1987, og at politikere trolig var ute etter å markere seg i denne forbindelse. Etter hvert skulle hallmotstanderne både bli flere og mer aktive; også etter at valgkampen var over. Forverringen av Bodø kommunes økonomi fra 1987 peker seg ut som en sentral del av forklaringen på dette. I 1985 og 1986 var kommunens driftsresultat positivt.²⁶³ Disse årene var det liten eller ingen debatt i bystyret om hallen. For 1987 viste kommuneregnskapet et driftsunderskudd på 35 millioner kr.²⁶⁴ Kommunen kom dermed i en vanskelig økonomisk situasjon. Da dette ble klart i løpet av våren 1988 gikk diskusjonen høyt og lavt over mulige sparetiltak kommunen kunne iverksette for å få orden på økonomien. Som et kostnadskrevende prosjekt var det uunngåelig at Nordlandshallen kom i søkelyset. At budsjettet for 1988 viste seg å være for ambisiøst, og at nedskjæringer var påkrevd også i relasjon til dette, gjorde ikke situasjonen bedre. Sent annonserte innstrammingstiltak overfor kommunene fra de sentrale myndigheter var en viktig årsak til at Bodø kommunes 1988-budsjett fikk dette akutte behovet for justeringer.²⁶⁵ Sentrale myndigheter hadde lagt til grunn at en økning i kommunenes skatteinngang ville finne sted, og innrettet innstrammingene overfor kommunene etter dette. Da en økning i skatteinngangen viste seg å neppe slå til for Bodøs vedkommende, var krisen et faktum.²⁶⁶ Men med tanke på driftsunderskuddet kommunen oppnådde i 1987, skal vi ikke se bort fra at budsjettet for 1988 var for ambisiøst allerede før sentrale myndigheter dukket opp med sine innstramminger. Dermed var den skrantende kommuneøkonomien for Bodøs vedkommende sannsynligvis et

²⁶⁰ NF 17.10.1986

²⁶¹ NF 17.10.1986

²⁶² NP 23.6.1987; NF 24.6.1987

²⁶³ NF 19.4.1988

²⁶⁴ NF 19.4.1988

²⁶⁵ NP 6.1.1988

²⁶⁶ NP 6.1.1988

resultat av både sentrale myndigheters innstramminger og mindre heldig økonomistyring lokalt.

Poenget er at den vanskelige kommuneøkonomien la alt til rette for krevende diskusjoner. Mellom hallforkjempere og hallmotstandere i bystyret kunne tonen til tider være relativt skarp. Som så ofte i politikk, handlet uenigheten om ulike prioriteringer, og de harde økonomiske tidene hadde satt prioriteringer på dagsorden. SVs Rolv Lyngstad hadde tidlig markert seg som en ledende skikkelse blant hallmotstanderne i bystyret, og i løpet av 1988 viste han et forsterket engasjement i kampen mot Nordlandshallen.²⁶⁷ Barnehage, skole og eldreomsorg var sektorer SV fryktet ville lide som en følge av satsingen på Nordlandshallen.²⁶⁸ Arbeiderpartiet var derimot av en annen oppfatning. Partiet mente at Nordlandshallen ikke ville gå utover verken barnehager eller eldreomsorg.²⁶⁹ Da spørsmålet om Nordlandshallen ble koblet til den vanskelige kommuneøkonomien, uttalte ordfører Per Pettersen (AP) følgende: *”Spesielt i nedgangstider er det viktig å holde visjonene oppe. Slike tider kan være politisk utfordrende, og det vil være trasig å legge slike viktige prosjekter på is”*.²⁷⁰ Arbeiderpartiet, ved Pettersen, brukte på denne måte de dystre økonomiske utsiktene som et argument for å gjennomføre hallprosjektet. Daværende leder i Bodø Arbeiderparti, Stig Holmstrøm, sto fram sammen med Pettersen som en forkjemper for et fortsatt kommunalt engasjement i hallen. Holmstrøm begrunnet dette standpunktet med at de 4,9 millioner kronene Forsvaret hadde bevilget til prosjektet ellers ville forsvinne, at det var et spørsmål om politikernes troverdighet og at Nordlandshallen ikke ville belaste det kommunale driftsbudsjettet i 1988.²⁷¹ Arbeiderpartiet framsto med andre ord som en sterk tilhenger av hallen. Når det gjaldt de kommunale driftsutgiftene i forbindelse med Nordlandshallen, var SV imidlertid av den oppfatning at de med stor sannsynlighet ville anta store dimensjoner på sikt.²⁷² For eksempel fryktet Lyngstad at den høye timeprisen (da beregnet til 800 kr timen for hele hallen) ville vise seg for dyrt for idretten, og at hallen derfor ville ende med driftsunderskudd og kommunale subsidier.²⁷³ Høyre stilte seg positiv til hallen på tross av

²⁶⁷ NF 3.3.1988; NP 3.3.1988; NP 25.3.1988

²⁶⁸ NP 25.3.1988

²⁶⁹ NP 5.3.1988

²⁷⁰ NF 30.1.1988

²⁷¹ NF 5.3.1988

²⁷² NP 8.3.1988

²⁷³ NF 25.3.1988

nedgangstidene.²⁷⁴ Etter mye debatt viste i alle fall sluttresultatet en knusende seier til hallforkjemperne. For da den kommunale bevilgningen på ny kom opp til behandling i bystyret 24. mars 1988 ble det vedtatt med 47 mot 8 stemmer at kommunen sto ved de 30 millioner kronene som tidligere var bevilget til hallen. Bare småpartiene SV, SP, RV og Venstre stemte mot.²⁷⁵ Da bevilgningen nok en gang kom opp til ny avstemning i bystyret sommeren 1989 stemte 32 for og 22 mot.²⁷⁶ Hallmotstanderne hadde økt i antall, men ikke nok til å få kansellert prosjektet. Da bystyret i desember 1989 for fjerde og siste gang holdt avstemning angående den kommunale støtten til hallen, var det mer enn 2/3-dels flertall for bevilgningen.²⁷⁷ Saken var avgjort en gang for alle.

Senere, i forbindelse med Mur & Betong A/S` konkurs, så bystyret seg nødt til å bevilge ytterligere 2,5 millioner kroner til Nordlandshallen.²⁷⁸ Sammen med kommunens bidrag til aksjekapitalen på 1,3 millioner kroner, resulterte dette i at Bodø kommune sammenlagt tilførte 33,8 millioner kroner til prosjektet. Den totale kostnaden var på noe over 77 millioner kroner.

Bystyrets bevilgninger og ordførerens rolle i prosessen er illustrerende for hvordan den kommunale prioriteringen av prosjektet hadde økt kraftig. I utgangspunktet hadde kommunen blitt forespurt av Bodøhallen A/S om å støtte hallen i relativt beskjeden målestokk: investeringsstøtte på 1,4 millioner kroner, ca. 900 000 kroner i årlig driftsstøtte og at kommunen stilte med en garanti for selve byggingen og driften.²⁷⁹ Under ett år senere bevilget bystyret så mye som 30 millioner kroner til hallen. Videre var det slik at ordfører Per Pettersen i september 1985 ikke hadde framstått som noen stor talsmann for hallprosjektet. Han fortalte da at kommunen arbeidet for at hallen skulle få tomt.²⁸⁰ Mindre enn to år senere uttalte Pettersen at Nordlandshallen hadde førsteprioritet innenfor kulturområdet.²⁸¹ I tillegg

²⁷⁴ NP 19.2.1988

²⁷⁵ NP 25.3.1988

²⁷⁶ NF 1.7.1989

²⁷⁷ NF 8.12.1989

²⁷⁸ Brev 1.10.1991 Nordlandshallen A/S til Bodø Kommune KKU-avd. i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 2

²⁷⁹ NF 15.1.1986

²⁸⁰ NF 7.9.1985

²⁸¹ NP 13.10.1987

var Pettersen i løpet av denne tiden blitt Nordlandshallen A/S' første styreleder, og rådmann Gisle Johnson var også styremedlem i dette styret.

Utviklingen gikk i retning av at kommunens delaktighet i prosessen økte betydelig. Fra et beskjedent engasjement i prosjektet gikk det over til å være nærmest altomfattende.

Situasjonen var snudd opp ned i løpet av bare et par år. Som nevnt i forrige kapittel, mente den første arbeidsgruppen at Bodø kommune måtte yte et betydelig bidrag hvis hallen skulle bli en realitet. Og kommunens bidrag var betydelig. På bakgrunn av dette slår jeg fast at hallen virkelig var ønsket av Bodø kommune. Det interessante er så å se på hvorfor Bodø kommune ønsket å realisere hallen.

Flere kommunetopper innehadde sentrale roller i forbindelse med realiseringen av Nordlandshallen. Ordfører Per Pettersen var styreleder i Nordlandshallen A/S fram til den ordinære generalforsamlingen i 1989, mens rådmann Gisle Johnson var styremedlem i det samme tidsrommet. At de to ikke satt i styret lenger enn knapt to år, kan ha sin bakgrunn i debatten som oppstod omkring deres inhabilitet. Det ble vanskelig for dem å kombinere sentrale roller i kommunen med styreverv i hallselskapet. Kommuneplansjef Steinar Skogstad overtok Johnsons plass i styret i 1989, og satt der fram til 1992. Inhabilitetsspørsmålet ble ikke like problematisk i Skogstads tilfelle. Kanskje fordi arbeidsområdet som kommuneplansjef ikke i like stor grad kom i konflikt med styrevervet som stillingene som ordfører og rådmann gjorde. Skogstad hadde foruten styrevervet flere andre roller i prosjektet. Han satt som formann i arbeidsgruppen av 1986 mellom Bodø kommune og Bodøhallen A/S.²⁸² I 1987 gikk han inn i en prosjektgruppe for næringsdelen som representant for Nordlandshallen A/S, og en periode i 1988 fungerte han som forretningsfører (daglig leder) for Nordlandshallen A/S. At disse ledende personene i det kommunale maktapparat sto i Nordlandshallens tjeneste, må ha virket til fordel for prosjektets realisering. Kanskje spesielt i de ulike krisene som oppstod underveis. At de fikk et eierforhold til prosjektet er sannsynlig. Som en konsekvens av dette er det ikke umulig at det hele utviklet seg til et prestisjeprosjekt. Blant annet lurte Rolv Lyngstad på om dette hadde skjedd.²⁸³ Rent kildekritisk må man ikke glemme at Lyngstad var motstander av hallen. Men hvis han hadde rett, er det en faktor som medvirker til å forklare Bodø kommunes vedvarende engasjement i saken, på tross av den

²⁸² NF 13.9.1986

²⁸³ NP 3.3.1988

etter hvert pressede kommuneøkonomien. Men det forklarer ikke hvorfor kommunen i utgangspunktet engasjerte seg i prosjektet (altså før den eventuelle prestisjen oppsto). Andre faktorer må til for å belyse dette.

Kapasiteten ved Bodøs eneste idrettshall, Stordalshallen, var sprengt på midten av 1980-tallet.²⁸⁴ Kulturkontorets kontorleder, Steinar Mariussen, beskrev behovet for ny idrettshall som akutt.²⁸⁵ Også Rådmann Gisle Johnson mente at det var et reelt behov for mer plass til innendørs trening i Bodø.²⁸⁶ Det ble altså fra Bodø kommunes side vedgått at det eksisterte et presserende behov for å øke idrettshallkapasiteten, og det var nok en medvirkende årsak til den kommunale satsingen på Nordlandshallen. Behovet var så stort at selv ikke Nordlandshallen ville ha tilstrekkelig kapasitet til å dekke etterspørselen.²⁸⁷

Ikke bare den lokale idrettsbevegelsens behov ble trukket fram av rådmann Gisle Johnson når han skulle begrunne betydningen av hallprosjektet. Han mente for eksempel at idretten i Nordland hadde behov for et samlingspunkt.²⁸⁸ Videre viste han til Bodøs mangel på store nok lokaler til arrangementer, som for eksempel kongresser. Her var han med andre ord på linje med næringslivet. Klimatiske forhold ble også nevnt som en begrunnelse for realisering av hallen. Som vi ser mente rådmannen at en rekke grunner skulle tilsi at hallen burde prioriteres bygget.

En annen grunn til den kommunale velviljen til prosjektet var økonomisk relatert. I en tid hvor stadig flere nordlendinger flyttet sørover i landet, var det ønskelig å demme opp for dette gjennom å skape attraktive buffere i nord. Ordfører Per Pettersen mente at Bodø kunne være en slik buffer.²⁸⁹ Pettersen mente for eksempel at Nordlandshallen ville bidra til å gjøre byen mer attraktiv og hindre fraflytting.²⁹⁰ Ordføreren var ikke den eneste som forfektet en slik tankegang. Rådmann Gisle Johnson mente at satsing på kultur og idrett, deriblant

²⁸⁴ NF 11.9.1985

²⁸⁵ NF 11.9.1985

²⁸⁶ Side 580 K.sak 95/86, Tillegg til F.sak 332/86 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

²⁸⁷ NF 20.4.1988

²⁸⁸ Side 580 K.sak 95/86, Tillegg til F.sak 332/86 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1. Kilden brukt til alle fakta i dette avsnittet.

²⁸⁹ NP 13.2.1988

²⁹⁰ NP 5.9.1986

idrettsanlegg, ville bidra til å få arbeidskraft til Bodø.²⁹¹ I 1988 ble Bodø kommunes deltakelse i PTD-programmet (Privat Tjenesteyting i Distriktene-programmet) annonsert. Kommunal- og arbeidsdepartementet sto bak dette distriktsutviklingsprogrammet, hvis formål først og fremst var å skape nye arbeidsplasser i distrikts-Norge.²⁹² I likhet med Pettersen og Johnson, ønsket Bodø kommunes PTD-gruppe å satse på kultur for å få økt tilflytting og i tillegg hindre fraflytting. Kommunens allerede pågående kultursatsing, med Nordlandshallen i spissen, ble dermed ytterligere legitimert ved hjelp av PTD-programmet. På bakgrunn av dette er det kanskje ikke overraskende at Nordlandshallen ikke var det eneste kulturprosjektet på tapetet i Bodø mot slutten av 1980-tallet. Nytt kulturhus var også i planleggingsfasen, og det var slik en generell satsing på kultur. Som gjort rede for, var bakgrunnen for kulturfokuset tanken om at et godt kulturtilbud skulle gjøre det attraktivt å bli værende for de som allerede var fastboende, og i tillegg attraktivt for innflyttere. Håpet var nok at dette ville føre til befolkningsvekst og dermed økt skatteinngang for kommunen. Gro Harlem Brundtlands andre regjering forsterket sannsynligvis den kommunale motivasjonen til å skaffe økt skatteinngang. Brundtlands andre regjering innførte nemlig en ny ordning i statsbudsjettet med overføringer fra kommunene til folketrygden. Bodø kommune ble som et resultat av dette belastet med mellom 6 og 7 millioner kroner mer i utgifter enn tidligere.²⁹³

På bakgrunn av momentene jeg har presentert her, vil jeg hevde at Bodø kommunes engasjement i prosjektet var av største betydning for prosessen med å realisere Nordlandshallen. Først og fremst var det økonomiske bidraget viktig. Ikke bare fordi det isolert sett dreide seg om en stor sum penger som i utgangspunktet var tenkt å dekke rundt halvparten av kostnadene ved prosjektet. Det signaliserte samtidig til andre aktører (Forsvaret, næringsliv osv.) at det ikke var snakk om noe ”luftslott”, i motsetning til tidligere tiders hallplaner. Dermed lå forholdene til rette for at disse aktørene fikk tro på realismen i prosjektet, og på bakgrunn av dette involverte seg. At sentrale politikere og toppbyråkrater framsto som sterke talsmenn for saken, må heller ikke undervurderes. Til tross for de mange kriser som rammet prosjektet holdt de motet oppe (i offentligheten iallfall) og bidro på denne måten til hallens realisering.

²⁹¹ NP 5.8.1987

²⁹² NP 3.9.1988

²⁹³ NF 28.10.1986; NP 28.10.1986

Forsvaret

Det var Bodø kommune som inviterte Forsvaret til å delta i prosjektet. Forsvaret var imidlertid i begynnelsen litt ”lunken” til tanken om å bidra finansielt til Nordlandshallens realisering.²⁹⁴ Etter hvert ble holdningen en annen, og det endte med at Forsvaret bidro med 4,9 millioner kroner til prosjektet.²⁹⁵ Dette var i og for seg vel og bra, men problemet var at Bodø kommune opprinnelig hadde beregnet at Forsvaret skulle yte et tilskudd på 10 millioner kroner til hallen. Da det viste seg at beløpet ble halvert, var ikke hallen lenger fullfinansiert. Dette var bakgrunnen for at alternative finansieringsløsninger ble forsøkt funnet av hallstyret.²⁹⁶ Den planlagte næringsdelen var blant disse.

Årsaken til den opprinnelige lunkenheten var sannsynligvis at Forsvaret på den tiden vurderte om de skulle bygge seg en egen hall.²⁹⁷ Hva var så bakgrunnen til den endrete holdningen? Sjef ved Bodø hovedflystasjon, oberst Eivind Aase, fokuserte på at Nordlandshallen ville gi bedre flerbruksmuligheter enn tilfellet ville vært om Forsvaret på egenhånd realiserte en idrettshall. Dette trakk han fram som hovedårsaken til Forsvarets engasjement i prosjektet.²⁹⁸ Et annet moment kan også ha hatt betydning. Norge var inne i trangere økonomiske tider, og det var rimeligere for Forsvaret å gi et bidrag til Nordlandshallen i stedet for å bygge og drifte en hall på egenhånd.

At Forsvaret var interessert i innendørs treningsfasiliteter, var det liten tvil om. Forsvarets engasjement i prosjektet var spesielt gunstig fordi Forsvaret hadde til hensikt å benytte hallen på dagtid, da andre brukergrupper hadde lite behov for å disponere hallen. Dermed fikk prosjektet flere millioner i støtte uten at det lå an til konflikt med andre brukergrupper. Ved hjelp av dette tilskuddet bidro Forsvaret til hallens realisering. Utover tilskuddet er det ikke noe som tilsier at Forsvaret var noen spesielt sentral aktør i prosessen.

Kultur- og vitenskapsdepartementet

²⁹⁴ NF 9.1.1986

²⁹⁵ NP 13.10.1987

²⁹⁶ NF 24.3.1988

²⁹⁷ NF 9.1.1986

²⁹⁸ NF 11.1.1991

Kultur- og vitenskapsdepartementets viktigste bidrag til prosessen var indirekte ved at departementet tildelte Nordland fylkeskommune en viss andel av de totale spillemidlene. Tildelingen ble gjort på grunnlag av alle spillemiddelsøknadene fylkeskommunen hadde godkjent. Departementets rolle i prosessen var slik relativt passiv; det er automatikk i at fylkeskommunene får tildelt spillemidler etter tallet på godkjente søknader. Likevel kan vi se på departementet som den ”opprinnelige” kilden til spillemidlene.

Andre viktige enkeltaktører

Stig Fossum

Arbeiderpartiets gruppeleder i bystyret, Stig Fossum, kunne vært behandlet som en del av ”Bodø kommune”. Jeg har likevel valgt å skille han ut fordi han hadde en såpass spesiell rolle i forbindelse med realiseringen av Nordlandshallen. Dette fordi Fossum tok initiativ til 22-gruppen.²⁹⁹ Denne handlingen skulle få utilsiktede konsekvenser med hensyn til hallprosjektet.

Fossum var en av de sentrale halltilhengerne.³⁰⁰ Han deltok også i PTD-gruppen.³⁰¹ For han og andre sentrale aktører innen Bodø kommune ble det sannsynligvis enda viktigere å satse på Nordlandshallen i lys av PTD-gruppens konklusjon. Konklusjonen der var jo at å satse på kultur var en måte å indirekte skape positive ringvirkninger; i realiteten økonomisk vekst.³⁰² Problemet var at byens befolkning viste lite begeistring for kultursatsingen. Nordlandshallen var i så måte et spesielt lite populært prosjekt.³⁰³ For Fossum var det et spørsmål om hvordan man skulle få befolkningen til å støtte satsingen på kulturområdet. Hans blick falt på Bodø/Glimt. Fossum laget en langsiktig strategi som gikk ut på å bruke fotballklubben som et verktøy til å skaffe oppslutning til anleggssatsingen.³⁰⁴ Fossums intensjon var nok at hvis fotballklubben fikk suksess, så ville dette forhåpentligvis få byens befolkning til å forstå kulturens betydning; i hvert fall idrettssiden av kulturen. Nå var Bodø/Glimts sportslige resultater heller sørgelige på denne tiden. Og laget måtte lykkes for å kunne vekke

²⁹⁹ Arntzen og Finne 1994:14

³⁰⁰ Fossum, intervju

³⁰¹ Arntzen og Finne 1994:10

³⁰² Arntzen og Finne 1994:11

³⁰³ Lyngstad 1997:265

³⁰⁴ Fossum, intervju

befolkningens begeistring. Dette var årsaken til at Fossum skapte 22-gruppen. Den skulle sørge for at Bodø/Glimt fikk suksess, og dermed at det ble større oppslutning rundt kultursatsingen.

Det mest interessante er at etableringen av 22-gruppen førte med seg utilsiktede konsekvenser med hensyn til Nordlandshallen. Deler av denne gruppen, næringslivsgruppen, fattet jo interesse for Nordlandshall-prosjektet. En medvirkende årsak til dette var at Fossum hadde vekket engasjementet for Bodø/Glimt hos byens næringsliv: 22-gruppens deltakere fikk et interessefellesskap i at fotballklubben skulle lykkes. Preben Koch bestilte utredningen av Nordlandshallen som fotballhall uten næringsdel kort tid etter at 22-gruppen var etablert. Det var neppe noen tilfeldighet. Ved å etablere 22-gruppen bidro Fossum dermed i realiteten indirekte til realiseringen av Nordlandshallen. Han sørget for at næringslivet fikk én grunn ekstra til å sørge for at prosjektet fikk nødvendige midler, i tillegg til deres allerede eksisterende frykt for konkurranse.

5.3 Del 2: Mine funn sammenlignet med tidligere undersøkelser

Mine funn

I kapitlets del 1 har jeg gjort rede for de ulike aktørenes betydning for selve realiseringen av Nordlandshallen med fokus på finansieringen. Her skal jeg trekke fram de mest sentrale funnene, for deretter å kommentere tidligere undersøkelser.

Hovedkonklusjonen er at hallen ikke ble til på grunn av bare én eller få aktørers arbeid, men at den derimot var resultatet av et felles løft. Det var altså flere aktører som *til sammen* fungerte som prosjektets drivkrefter. En etter en dukket hallens støttespillere opp, og i tur og orden hadde de hver sine perioder hvor de spilte den viktigste rollen for prosessen med å realisere hallen. De mest sentrale skal jeg nevne her. Bodø-idretten var først ute, og deres viktigste bidrag var å sette i gang prosessen med hall som mål. Både Nordland fylkeskommune og Bodø kommune ble involvert i prosessen etter initiativ fra idretten, og de endte begge opp med å gi solide bidrag til hallen. Da Bodø kommune overtok styringen av prosjektet, spilte idretten seg selv ut på sidelinjen på grunn av interne konflikter. Idrettens manglende betydning for prosessen fra da av illustreres best av at Bodø Næringsforum og SAS Royal Hotel til slutt så seg nødt til å bidra til idrettens del av aksjekapitalen. Bodø

kommune var den viktigste aktøren i prosessen helt fram til prosessen stagnerte pga. den uselgelige næringsdelen. 22-gruppen var Stig Fossums verk. Ut av dette interessefellesskapet kom næringslivsgruppen som fattet interesse for Nordlandshallen. Næringslivsgruppen sørget tilsynelatende for at hallen fikk nok midler til å realiseres med sin finansieringsløsning.

Regnestykket forutsatte imidlertid implisitt at Mur & Betong A/S ikke gikk konkurs, noe selskapet gjorde. På nytt hang finansieringen av hallen i en tynn tråd og hele prosjektet sto i fare. Men da alt så som mørkest ut, bidro Nordlandsbanken og Bodø kommune med de siste nødvendige millionene som måtte til for å ferdigstille hallen. Hva var vel mer naturlig enn at et offentlig-privat samarbeid skulle sørge for at hallen til slutt ble realisert, etter at private og offentlige aktører underveis i prosessen hadde vekslet mellom å bidra med midler til hallen?

I etterkant av hallens realisering ble det klart at Sparebanken Nordlands bidrag til prosjektet ble atskillig større enn planlagt. Da arrangementsselskapene gikk konkurs, var det jo denne banken som satt igjen med store deler av regningen for næringslivsgruppens finansieringsløsning.

Til sist må vi ikke glemme at hallstyrene, først det ene, så det andre, jobbet jevnt og trutt med prosjektet gjennom dets ulike faser. Ved å ta de mange små og store avgjørelsene for prosjektet bidro de til framdrift i prosessen. Det var viktig. Med tanke på de ulike utfordringene som dukket opp underveis for Nordlandshallen A/S, var det ingen lett oppgave styremedlemmene hadde tatt på seg. At det var intern strid i styret gjorde ikke saken bedre. Til tross for alt dette ble målet til slutt nådd: Nordlandshallen ble realisert.

Motivene for å støtte prosjektet var nesten like mange som det var aktører og interesser involvert. Likevel er det mulig å gruppere de fleste av disse inn i to hovedkategorier; idrettsrelaterte motiver og økonomisk relaterte motiver. Den førstnevnte kategorien handlet om å gi idretten bedre trenings- og konkurranseforhold. Av til dels helt ulike grunner ble dette målet delt av Bodø-idretten, næringslivet, Bodø kommune, Nordland fylkeskommune og Forsvaret. De økonomisk relaterte motivene handlet om å skape økonomisk vekst; å tjene penger. Bodø kommune og byens næringsliv delte disse sammen.

Mine funn sammenlignet med tidligere undersøkelser

Arntzen og Finne har ingen helhetlig vurdering av ulike aktørers betydning for realiseringen av Nordlandshallen; det er jo heller ikke målet med boken deres. Men de skriver at næringslivet ”... gjennom sine garantier og tilskudd var jokeren i hele spillet ...”.³⁰⁵ I boken kommer det klart fram at de mener at næringslivet var av avgjørende betydning for hallens realisering.³⁰⁶ Dette er jeg enig i. De gjør imidlertid ikke rede for *hvorfor* prosjektet var avhengig av næringslivets bidrag: At næringsdelen viste seg å være uselgelig blir ikke nevnt i boken deres. Nettopp det at næringsdelen ikke hadde nok interessenter var jo det som gjorde at næringslivsgruppen kunne fungere som den ”jokeren” Arntzen og Finne kaller dem. Det ville vært en fordel med tanke på å forstå årsakssammenhengen hvis dette hadde blitt opplyst om i boken.

Når det gjelder næringslivsgruppens motivasjon for å sørge for at hallen fikk tilført midler, blir omtrent de samme motivene trukket fram av meg og Arntzen og Finne. De mener at næringslivsgruppens hovedmotiv for å bidra til prosjektet var å unngå at et konkurrerende handelssentrum vokste fram.³⁰⁷ De fremhever videre gruppens ønske om at Nordlandshallen ble en fotballhall.³⁰⁸ I denne forbindelse nevner de fotballens store inntektspotensiale som en av årsakene til at næringslivet ville ha hallen tilpasset fotball.³⁰⁹ Alle de tre faktorene har jeg kommet inn på i løpet av kapitlet. Etter min mening må næringslivsgruppens inntog i prosjektet også sees i sammenheng med 22-gruppens støtte til Bodø/Glimt. Dette lå i stor grad til grunn for at næringslivsgruppen ønsket seg en fotballhall, og var en medvirkende årsak til at de så seg nødt til å bidra finansielt til hallens realisering.

Når Arntzen og Finne omtaler Stig Fossums rolle i forbindelse med Nordlandshallen, blir han beskrevet som ”... mer på sidelinjen”.³¹⁰ De mener i hvert fall at rollen hans ikke var verdt å kommentere ytterligere. Jeg mener derimot at man må ta i betraktning at Fossum etablerte 22-gruppen. Slik bidro han indirekte til realiseringen av Nordlandshallen. Selv om Fossums betydning i denne sammenheng ikke må overdrives, mener jeg likevel at det er verdt å ta med.

³⁰⁵ Arntzen og Finne 1994:62

³⁰⁶ Arntzen og Finne 1994:156

³⁰⁷ Arntzen og Finne 1994:156

³⁰⁸ Arntzen og Finne 1994:52-53

³⁰⁹ Arntzen og Finne 1994:52

³¹⁰ Arntzen og Finne 1994:52

I motsetning til meg vurderer ikke Lyngstad de involverte aktørenes betydning for realiseringen av Nordlandshallen. Han vurderer årsakene til at bystyret gikk inn for prosjektet. Vi har altså undersøkt to vidt forskjellige ting. På grunnlag av dette er det i all hovedsak ikke relevant å sammenligne hans funn med mine funn. Et unntak er det imidlertid. Lyngstad mener at næringsdelen opprinnelig ble sett på som en forutsetning for å få finansiert hallen.³¹¹ Videre mener Lyngstad at næringsdelen ikke lot seg selge.³¹² Lyngstad skriver også at hallen ble reddet ved at næringslivsgruppen bidro med midler.³¹³ Dette stemmer overens med resultatene fra min undersøkelse. Imidlertid mener Lyngstad at næringslivsgruppens bidrag var motivert ut fra å unngå konkurranse.³¹⁴ Selv om dette trolig var hovedmotivet, mener jeg at gruppens ønske om å få en fotballhall må tas med i vurderingen.

Vurderingen jeg her har foretatt viser både likheter og forskjeller mellom mine resultater og tidligere undersøkelser. Betydningen av næringslivets rolle er det enighet om. Imidlertid mener jeg at realiseringen av hallen må sees på som resultatet av en rekke ulike aktørers innsats. Selv om næringslivsgruppen sørget for at hallen fikk de siste nødvendige midlene, var det samtidig slik at en rekke ulike aktører i betydelig grad hadde bidratt til hallens realisering på et tidligere tidspunkt. De mer enn 30 millioner kronene fra Bodø kommune er et eksempel på dette.

5.4 Avslutning

Gjennom dette kapitlet har jeg vurdert ulike aktørers betydning for prosessen med å realisere Nordlandshallen. Konklusjonen er at en rekke ulike aktører utgjorde drivkreftene bak realiseringen av Nordlandshallen. I en mellomstor by av Bodøs størrelse var det helt nødvendig at så mange bidro for at et prosjekt av denne dimensjonen skulle bli virkelighet. At de finansieringsmessige sidene ved prosjektet ble løst gjennom et samarbeid mellom offentlige og private aktører, var i så måte av avgjørende betydning.

³¹¹ Lyngstad 1997:185

³¹² Lyngstad 1997:185

³¹³ Lyngstad 1997:180

³¹⁴ Lyngstad 1997:164

Når det gjelder sammenligningen med tidligere undersøkelser, vil jeg først trekke fram enigheten om næringslivets betydningsfulle rolle. Når det er sagt, er det også slik at verken Arntzen og Finne eller Lyngstad foretar noen helhetlig vurdering av ulike aktørers betydning for realiseringen av Nordlandshallen. Jeg står igjen som den eneste som fremhever at en rekke ulike aktører sammen sørget for at Nordlandshallen ble realisert. Forskjellige aktører var på ulike tidspunkt avgjørende for prosjektets videre fremdrift. Dette representerer ny viten om realiseringen av Nordlandshallen.

6. Kampen om den idrettslige tilpasningen i Nordlandshallen - fra flerbruk til spesialisering

6.1 Innledning

Hensikten med dette kapitlet er å finne ut hvilken betydning ulike aktører hadde for den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen. Dette skal jeg finne svar på først og fremst gjennom å se på kampen om valg av gulvdekke i hallen. Valg av gulvdekke var nemlig den saken som ble avgjørende for hvilke idretter hallen ble tilrettelagt mest for. Det sto til slutt mellom to alternativer: Permanent (sandfylt) kunstgress og mobilt sportsgulv, eller permanent sportsgulv og mobilt kunstgress. Uten å gå inn på de brukstekniske aspektene, var førstnevnte best for fotball, mens sistnevnte var gunstigst for innendørsidrettene.³¹⁵ Hovedpoenget er at forskjellen mellom de to alternativene var så stor at valg av gulvdekke avgjorde om Nordlandshallen ble en flerbrukshall med fotballmulighet eller en fotballhall med flerbruksmulighet. Det utviklet seg derfor en kraftig strid om denne saken. Saken var så betent at den utløste heftige diskusjoner helt inn i hallstyret. Til slutt gikk fotballens interesser seirende ut; Nordlandshallen ble en fotballhall (med flerbruksmulighet). Det er interessant å merke seg at Nordlandshallen opprinnelig var planlagt som en flerbrukshall.³¹⁶

Jeg skal ha spesielt fokus på tre momenter i min analyse. For det første de ulike aktørenes syn på valg av gulvdekke. Dernest motivene som lå til grunn for synet deres. For det tredje hva som eventuelt ga aktørene innflytelse i saken. Dette skal så danne grunnlag for til slutt i kapitlet å sammenligne mine funn med tidligere undersøkelser av Nordlandshall-prosjektet. Sammenligningen vil kunne forsterke eller svekke tidligere konklusjoner, og i tillegg vise om jeg har noen nye innspill i forhold til tidligere undersøkelser.

I likhet med i forrige kapittel, behandler jeg her aktørene som hovedregel på et overordnet, institusjonelt nivå. Det er to unntak fra denne inndelingen. To aktører blir behandlet separat fra sine institusjonelle rammer. Det er behov for å ta dette grepet fordi de hadde så spesielle roller i forbindelse med den idrettslige tilpasningen av hallen.

³¹⁵ Med begrepet innendørsidrettene mener jeg idretter som primært utøves innendørs. Først og fremst tenker jeg på innendørs ballidretter, som for eksempel håndball. Fotball og friidrett inngår ikke i dette begrepet, da de tradisjonelt er betraktet som utendørsidretter.

³¹⁶ Da som en ren flerbrukshall uten noen form for mobilt kunstgress.

Med hensyn til kapitlets struktur har jeg valgt en tematisk inndeling. I kapitlets del 1 skal jeg først gjøre rede for milepæler i utviklingen når det gjelder den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen. Deretter skal jeg behandle ulike aktørers rolle i denne saken. Den idrettslige tilpasningen av hallen var et saksområde styret i Nordlandshallen A/S hadde ansvar for. Derfor vil jeg begynne med å presentere selskapets styre. Fordi Bodø kommune hadde majoriteten i selskapets generalforsamling, og derfor i praksis kunne avgjøre valg av gulvdekke, vil jeg så se på de offentlige aktørene. Deretter følger de private aktørene. Til sist kommer andre viktige enkeltaktører. Innad er rekkefølgen basert på hvor stor betydning aktørene hadde for den idrettslige tilpasningen av hallen, med de viktigste først.

I kapitlets del 2 tar jeg statsvitenskapelig hjelpeteori i bruk. Først skal jeg forsøke å underbygge min konklusjon med hensyn til hva som var den viktigste kilden til innflytelse når det gjaldt den idrettslige tilpasningen av hallen. Deretter vil jeg ved hjelp av governance-perspektivet med et kritisk blikk kort vurdere prosessen som lå til grunn for den idrettslige tilpasningen av hallen. Del 3 er viet en sammenligning av mine funn med tidligere undersøkelser når det gjelder hvor stor innflytelse ulike aktører og interesser hadde på den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen. Det er klart for kampen om hallutformingen.

6.2 Del 1: Ulike aktørers roller i kampen om den idrettslige tilpasningen

Nordlandshallen: Flerbrukshall eller fotballhall?

Her følger en oversikt over milepæler i utviklingen når det gjelder den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen. I februar 1988 uttalte daværende forretningsfører for Nordlandshallen A/S, Steinar Skogstad, at hallen skulle romme i hvert fall 17 idretter.³¹⁷ Videre vedtok hallstyret i mars 1988 at innendørsidrettens behov skulle prioriteres foran fotball og friidrett i hallen.³¹⁸ Så ble planen endret. I oktober 1989 aksepterte hallstyret næringslivsgruppens tilbud som forutsatte at hallen ble spesielt tilpasset fotball. I juli 1990 vedtok hallstyret permanent kunstgress (sandfylt) med mobilt sportsgulv som gulvløsning i hallen.³¹⁹ I løpet av desember 1990 igangsatte innendørsidrettene en kraftig strid fordi hallen skulle tilpasses

³¹⁷ NF 4.2.1988

³¹⁸ Side 2, styremøte 15 i AS-10/111, serie A-L0002

³¹⁹ Side 1, styremøte 64 i AS-10/111, serie A-L0002

fotball.³²⁰ I mars 1991 gikk flertallet i generalforsamlingen indirekte inn for at hallen skulle tilpasses fotball ved å overlate denne beslutningen til hallstyret (som jo hadde bestemt seg for fotballtilpasningen). En rekke idrettslag fikk protokollført at de følte seg ført bak lyset av hallstyret i denne saken. Med det var kampen om hallutformingen i realiteten over.

Da Nordlandshallen sto ferdig høsten 1991, var det altså med en gulvløsning som innebar permanent kunstgress (sandfylt) og mobilt sportsgulv. Dvs. at i bunnen lå det kunstgress og på toppen av dette kunne man ta av og på et parkettgulv etter behov. At kunstgresset lå i bunn var en konsekvens av fotballtilpasningen som hadde skjedd. Det mobile sportsgulvet var tiltenkt innendørsidrettene. Kulturdepartementets krav til flerbrukshaller er som følger: ”... *en hall som kan brukes vekselvis til ulike idrettsaktiviteter uten klargjøring med tap av brukstid*”.³²¹ På grunn av den tidkrevende prosessen med å legge/fjerne det mobile sportsgulvet tilfredsstiller ikke løsningen i Nordlandshallen Kulturdepartementets krav til flerbrukshaller. Dette, i tillegg til at kunstgresset ligger permanent i hallen, er årsakene til at Nordlandshallen i stedet kan defineres som fotballhall med flerbruksmulighet.

Nordlandshallen A/S

Hallstyret

Hallstyret gjennomgikk enkelte utskiftninger underveis i prosessen med å realisere Nordlandshallen. I det følgende skal jeg gi en oversikt over styremedlemmene som omtales i denne delen. Gudrun Melå, Dagfinn Røsberg og Steinar Skogstad var Bodø kommunes representanter i styret. Arne Slåtsve og Trygve Tessem var idrettens representanter i styret. Innledningsvis er det viktig å merke seg at Røsberg og Slåtsve hadde tilknytning til friidretten, mens Tessem på sin side hadde spesiell tilknytning til fotballen.

I offentligheten kunne det se ut som at styret i Nordlandshallen A/S i fellesskap jobbet for at Nordlandshallen skulle bli en flerbrukshall. Hallstyret gjorde det for eksempel klart i media at det ikke var en spesialhall, men en flerbrukshall de skulle realisere.³²² I mars 1988 vedtok også hallstyret at innendørsidrettens behov skulle prioriteres foran fotball og friidrett i

³²⁰ NP 6.12.1990

³²¹ Rafoss 2006:41

³²² NF 16.12.1987

hallen.³²³ I virkeligheten var det imidlertid slett ikke enighet innad i hallstyret om hvilke idretter hallen skulle tilpasses for. I mai 1988 stemte styremedlemmene Trygve Tessem, Dagfinn Røsberg og Arne Slåtsve først mot at anskaffelse av kunstgress og hevbare svinger på løpebanen skulle utgå fra prosjektet.³²⁴ De ga seg imidlertid, som en følge av at dette ville fordyre utleieprisen vesentlig pga. merkostnadene tiltakene ville påført prosjektet.³²⁵ Styret ville i høyeste grad unngå at hallen ble for dyr å leie for Bodø-idretten. Etter dette ser det ut til at roen senket seg, og at styret i fellesskap jobbet for å få en flerbrukshall.

Situasjonen endret seg imidlertid da næringslivsgruppens forslag dukket opp i 1989. Rett nok gikk styret enstemmig inn for forslaget. Men det tok likevel ikke lang tid før forslagets sterke prioritering av fotballinteressene utløste en ny strid i styret angående hvilke idretter hallen skulle tilpasses for. Om det tidligere hadde vært snakk om en uenighet, ble det denne gangen nærmest full krangel om saken. Daværende styremedlem Steinar Skogstads omtale av samarbeidsklimaet i styret illustrerer situasjonen godt: *”Det var jo ikke noe hjertelig stemning ...”*.³²⁶ Styret delte seg i to i dette spørsmålet, noe som bidro til alvorlige samarbeidsproblemer mellom styremedlemmene. På den ene siden var Dagfinn Røsberg og Arne Slåtsve. De gikk mot fotballtilpasningen i hallen. Røsberg framstår som den markante og aktive lederskikkelsen av de to i denne kampen. På den andre siden sto Steinar Skogstad, Gudrun Melå og Trygve Tessem. Disse arbeidet for at Nordlandshallen skulle tilpasses spesielt for fotball, i henhold til næringslivsgruppens krav. Resultatet ble da også at flertallet i hallstyret i juli 1990 vedtok permanent kunstgress (sandfylt) med mobile sportsgulv som gulvløsning i hallen.³²⁷ Og slik ble hallen da den til slutt sto ferdig høsten 1991. Men før man kom så langt skulle det bli en vanskelig tid i hallstyret. Årsaken var at da Røsberg ikke fikk flertall i styret mot fotballtilpasningen, gav han seg ikke, men begynte tvert i mot aktivt å motarbeide denne.

For eksempel skrev han i juli 1990 et brev til bl.a. formannskapetets medlemmer, hvor han presenterte sin uenighet vedrørende hallstyrets vedtak om gulvløsningen. I brevet hevdet han at målet hans ikke var å sabotere, men derimot å sørge for at hallen ble slik Bodø kommune

³²³ Side 2, styremøte 15 i AS-10/111, serie A-L0002

³²⁴ Side 1-2, styremøte 19 i AS-10/111, serie A-L0002

³²⁵ Side 2, styremøte 19 i AS-10/111, serie A-L0002

³²⁶ Skogstad, intervju

³²⁷ Side 1, styremøte 64 i AS-10/111, serie A-L0002

hadde forutsatt (flerbrukshall) i sitt vedtak om bevilgning til prosjektet.³²⁸ Han gav altså uttrykk for at det var Bodø kommunes interesser han forsvarte. I virkeligheten var nok dette mer et vikarierende motiv enn noe annet. Det var neppe uten grunn at han skrev at han ikke ønsket å sabotere. Han visste at brevet ville bli oppfattet som et forsøk på nettopp det.

Røsberg gikk så langt i denne saken at flertallet i styret var samstemte i sin ”dom”: Trygve Tessem, Gudrun Melå og Steinar Skogstad mente at Røsberg aktivt hadde motarbeidet styreflertallets beslutninger.³²⁹ Det er illustrerende for nivået på konflikten at de tre nevnte styrerepresentantene sterkt vurderte å trekke seg fra styret som en følge av Røsbergs arbeidsmåter.³³⁰

På tross av iherdig innsats gikk ikke saken Røsbergs vei. Etter styremøtet 11. februar 1991 sluttet han å møte opp på styremøtene. Dette var neppe tilfeldig. Den utløsende årsaken var med stor sannsynlighet at det i det nevnte møtet ble orientert om et brev ”... *fra Fotball Arrangement vedr. forutsetninger for økonomisk deltagelse i hallprosjektet* ”.³³¹ Disse forutsetningene var med overveiende sannsynlighet relatert til fotballtilpasningen av hallen på et eller annet vis; en slags påminnelse om at fotballens ønsker skulle prioriteres. Røsberg innså med dette at kampen mot fotballtilpasningen var tapt en gang for alle. Hallen kom til å bli en fotballhall enten han likte det eller ikke. Hans kamp var dermed over. I et brev datert 16. mai 1991 meddelte Røsberg styret om at han ikke ønsket å stille til gjenvalg.³³²

Flertallet i styret aksepterte altså fotballtilpasningen. Hvorfor gjorde de dette når de tidligere hadde vedtatt at innendørsidrettene skulle ha førsteprioritet i hallen? Flere årsaker peker seg ut i denne sammenheng.

Med en fortid som formann i Bodø/Glimt og styremedlem i NFF var Trygve Tessem i utgangspunktet positivt innstilt til fotballens behov i hallen. Dette var bakgrunnen for at han i mars 1988 først hadde vært motstander av at kunstgress skulle utgå fra prosjektet. Den gang

³²⁸ Side 1, brev 11.7.1990 Dagfinn Røsberg til bl.a. formannskapetets medlemmer i Stuinr. 23241

Nordlandshallen, mappe 1

³²⁹ Første versjon av referat fra sak 491-1991 i AS-10/111, serie E-L0003-0002

³³⁰ Første versjon av referat fra sak 491-1991 i AS-10/111, serie E-L0003-0002

³³¹ Side 2, styremøte 76 i AS-10/111, serie A-L0002

³³² Side 2, styremøte 88 i AS-10/111, serie A-L0002

gav han seg av to årsaker. For det første pga. merkostnadene dette ville påført prosjektet, og for det andre trolig fordi heller ikke friidretten fikk spesialtilpasset hallen til sitt bruk. Med næringslivsgruppens forslag ble ting snudd til hans fordel. Hallen kunne da tilpasses fotball, og dette var sånn sett et lykketreff for ham.

Det var jo også slik at til tross for fotballtilpasningen skulle det gjøres en best mulig tilrettelegging for innendørsidrettene. Det mobile sportsgulvet var et forsøk på dette. Hallen ble i tillegg fortsatt omtalt som en flerbrukshall. Derfor føltes kanskje ikke endringen fra den tidligere planen om en mer tradisjonell flerbrukshall så radikal for styreflertallet som det den i realiteten var.

Et annet og viktigere poeng var tidsaspektet. Året var 1989 og planleggingen av en storhall i Bodø hadde pågått mer eller mindre siden 1974; altså i 15 år. Prosjektets sendrektighet var et ubehagelig faktum. Trygve Tessem så at næringslivsgruppens forslag ville muliggjøre en rask realisering av hallen.³³³ Dette momentet hadde sannsynligvis betydning for at styreflertallet stilte seg positiv til næringslivsgruppens forslag. Det var rett og slett på tide å få hallen realisert. Som vi skal se i neste avsnitt, ville et nei til forslaget med overveiende sannsynlighet ha forsinket realiseringen av hallen.

Prosjektets økonomi spilte trolig den viktigste rollen for styrets avgjørelse om å akseptere næringslivsgruppens forslag. Hallstyret var i en vrien situasjon; hallen manglet fullfinansiering. Bystyret hadde ikke noe ønske om å bevilge mer midler til prosjektet enn de allerede hadde gjort (30 millioner på dette tidspunkt). I tillegg var ikke idretten pengesterk nok til å oppdrive de nødvendige midlene. Styreflertallet innså at de hadde to muligheter for å få hallen realisert innen overskuelig framtid. Enten måtte de ta i mot finansieringsløsningen til næringslivsgruppen eller så måtte hallen finansieres gjennom næringsdelen. Og næringsdelen var som tidligere nevnt en fiasko med hensyn til interesse fra næringslivet. Dermed hadde styret i realiteten bare én mulighet: De var mer eller mindre nødt til å akseptere næringslivsgruppens finansieringsløsning med tilhørende betingelser.

³³³ Jørgensen, intervju

Det var med andre ord ikke slik at styreflertallet i utgangspunktet ønsket at hallen skulle tilpasses spesielt for fotball (bortsett fra Tessem). Det var rett og slett en nødvendighet for å få hallen realisert innen rimelig tid, og i tillegg for å få hallen realisert i det store og hele.

Hvilke årsaker lå så bak at styremedlem Røsberg motarbeidet fotballtilpasningen så kraftig?

Dagfinn Røsberg og Arne Slåtsve hadde tidligere ønsket at det ble hevbare svinger på løpebanen, men gitt seg pga. merkostnadene dette innebar, i tillegg til at også Tessem måtte gi seg med sitt fotballkrav. I utgangspunktet var det med andre ord slik at både Dagfinn Røsberg og Arne Slåtsve jobbet for friidrettens interesser i hallen. Forklaringen på dette er at de begge var engasjerte personer innen friidretten. Røsberg ble for eksempel nominert til Årets Ildsjel i 2010 for sitt store arbeid innen blant annet friidretten.³³⁴ Da det ble klart for han at næringslivsgruppens forslag sikret fotballens interesser i hallen, ble han provosert. Røsbergs engasjement for friidrettens interesser i hallen våknet igjen. Han mente sannsynligvis at friidretten kom for dårlig ut i prosjektet i forhold til fotball, og at dette var urettferdig med tanke på tidligere vedtak om at ingen av de to idrettene skulle prioriteres i hallen. Røsbergs motarbeiding av fotballtilpasningen må sees i lys av dette.

Et annet poeng er at Røsberg lenge hadde jobbet for å få realisert en idrettshall i Bodø. Han var en av de mest engasjerte personene fra idretten når det gjaldt hallprosjektet.³³⁵ Røsberg hadde for eksempel sittet i Bodøhallen A/S sitt styre. Også der jobbet han for friidrettens interesser. Dette underbygges av at Erling Skindlo, den første formannen i Bodøhallen A/S, så tidlig som i oktober 1986 uttrykte frykt for at hallen skulle bli en hall for utendørsidrettene fotball og friidrett.³³⁶ I følge han var det krefter i hallstyret som sto i særidretters tjeneste, og dette var bakgrunnen for at han hadde blitt presset til å gå av som formann i selskapet.³³⁷ Skindlos frykt bidrar til å forklare hvorfor han sendte et brev til styret i Nordlandshallen A/S og advarte dem mot Røsberg.³³⁸ Og frykten var ikke helt ubegrunnet. Steinar Skogstad nevner

³³⁴ <http://www.nrk.no/sport/idrettsgalla/1.7426928> Hentet 11.4.2011.

³³⁵ Skogstad, intervju

³³⁶ NF 15.10.1986

³³⁷ NF 15.10.1986

³³⁸ Brev 13.12.1987 Erling Skindlo, tidligere formann i Bodøhallen A/S, til styret i Nordlandshallen A/S v/formann Per Pettersen i AS-10/111, serie E-L0004-0001

at det fantes sterke talsmenn for friidrettsbane i hallen.³³⁹ Ut fra kildematerialet for øvrig sikter han sannsynligvis til blant annet Røsberg. Røsberg hadde med andre ord gjennom to hallstyrer forsøkt å skaffe friidretten et innendørs trenings- og konkurranse tilbud. Etter alt arbeidet han hadde nedlagt for saken følte det bittert da tingene ikke gikk hans vei; i ren frustrasjon begynte han å motarbeide fotballtilpasningen.

Til sist skal det sies at Røsberg ikke lanserte noen alternative måter å hente inn de 15 millioner kronene som næringslivsgruppens bidrag tilførte prosjektet. I lys av dette framstår hans aksjon som lite konstruktiv.

Opprettelsen av en egen gulvkomité illustrerer hvor vanskelig gulvspørsmålet var for styret. I mars 1990 opprettet hallstyret en komité som skulle ”... *fungere som byggherrens kontrollorgan for de tekniske og funksjonelle forhold ...*” i forbindelse med valg av gulvløsning i hallen.³⁴⁰ Dette var den såkalte 3-mannskomiteen. Det som lå til grunn for opprettelsen, var sannsynligvis den kraftige diskusjonen som hadde oppstått angående mulige problemer et valg av permanent (sandfylt) kunstgress og mobilt sportsgulv ville medføre. 3-mannskomiteen konkluderte med å fraråde valg av permanent (sandfylt) kunstgress og mobilt sportsgulv på bakgrunn av faren for driftsforstyrrelser og brukskollisjoner. Komiteen mente at man i stedet burde arbeide for ”... *den optimale løsning med hensyn til flerbruk og sett i forhold til fornuftig driftsøkonomi*”.³⁴¹ Slik gikk det ikke.

Offentlige aktører

Bodø kommune

Nordlandshallen var fra Bodø kommunes side opprinnelig tenkt å være en flerbrukshall. Steinar Mariussen, kontorsjef ved Kulturkontoret og formann for brukergruppa for romprogrammet i hallen, gav for eksempel uttrykk for at fotball hadde gode anleggsforhold i Bodø, og at meningen med Nordlandshallen blant annet var at andre, mindre idretter enn

³³⁹ Skogstad, intervju

³⁴⁰ Side 2, styremøte 56 i AS-10/111, serie A-L0002

³⁴¹ Side 1, brev 11.7.1990 Dagfinn Røsberg til bl.a. Formannskapetets medlemmer i Stuinr. 23241

Nordlandshallen, mappe 1; side 5, Rapport fra Byggteam Bodø A/S vedrørende valg av dekke/gulv i

Nordlandshallen, 2.7.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

fotball, skulle kunne få bedre forhold og dermed rekruttere flere utøvere.³⁴² Imidlertid endret situasjonen seg radikalt da næringslivsgruppens tilbud dukket opp.

Næringslivsgruppens forslag fikk gjennomslag generelt blant politikerne.³⁴³ Ordfører Per Pettersen stilte seg for eksempel positiv til løsningen med permanent kunstgress og mobilt sportsgulv.³⁴⁴ Nordlands Framtid tolket dette som at Bodø kommune var positiv til løsningen.³⁴⁵ Og det hadde avisen helt rett i. I februar 1991 vedtok avdelingsstyret for kirke, kultur og undervisning at var det opp til hallstyret å bestemme valg av dekke i hallen.³⁴⁶ Og hallstyret hadde tidligere, i juli 1990, vedtatt permanent kunstgress (sandfylt) med mobile sportsgulv som gulvløsning i hallen. Avdelingsstyrets vedtak var dermed et uttrykk for aksept av hallstyrets vedtak. I realiteten hadde Bodø kommune som majoritetseier i Nordlandshallen A/S dermed avgjort hvilket dekke hallen skulle få.

Det er både interessant, og ikke minst relevant for å belyse oppgavens problemstilling, å spørre seg om hvorfor Bodø kommune aksepterte næringslivsgruppens forslag og dermed lot hallen bli en fotballhall? En rekke mulige årsaker kan ha spilt inn i denne sammenheng.

Tidsdimensjonen spilte nok inn. Prosjektet hadde pågått så lenge at det var lite ønskelig med flere forsinkelser. Og forsinkelser ville det blitt hvis man hadde vært nødt til å gå tilbake til de tidligere planene for Bodøhallen. Ny anbudsprosess ville for eksempel ha vært en tidkrevende affære.

For ordfører Pettersen og andre sentrale hallforkjempere var det kanskje, bevisst eller ubevisst, ønskelig å få et monument over deres politikerkarriere. Prestisje blir da et sentralt stikkord. Det lå sannsynligvis stor prestisje i at hallen ble Norges første fotballhall med internasjonale mål. Det ville ikke vært like prestisjefylt å bygge en vanlig flerbrukshall som ”alle andre” har; næringslivsgruppens finansieringsløsning sikret med andre ord at Nordlandshallen ble en unik hall i Norgessammenheng.

³⁴² NF 16.12.1987

³⁴³ Jørgensen, intervju

³⁴⁴ NF 16.11.1990

³⁴⁵ NF 16.11.1990

³⁴⁶ NF 7.2.1991

Bodø ville heller ikke blitt ”satt på kartet” i like stor grad om hallen ble en flerbrukshall av mer ordinær størrelse, og hallen ville da sannsynligvis vært mindre virkningsfull i promotering av byen for å tiltrekke både turister og flere fastboende. Nettopp promoteringsvirkningen hadde jo vært et sentralt argument for hallens realisering i det hele og store. Næringslivsgruppens forslag sørget rett og slett for at Bodø fikk en hall som det var verdt å bruke i markedsføringssammenheng.³⁴⁷

Selv om hallen skulle tilpasses spesielt for fotball, var det meningen at innendørsidrettene også skulle ivaretas i det nye konseptet. Denne forståelsen ble formidlet av ordføreren: ”Pettersen opplyste bystyret om at han hadde fått forsikringer fra hallstyret om at styret i den nåværende behandlingen av gulvløsningen ivaretar disse interessene ...” og videre ”... han refererte UIs vedtak om at en slik gulvløsning kan godkjennes i flerbrukshaller”.³⁴⁸ Konseptet virket derfor ikke så fjernt fra den opprinnelige planen; inntrykket var at flerbrukshall, om enn noe spesialtilpasset til fotball, skulle det bli uansett. Dette beroliget sannsynligvis bystyret og bidro til at de gikk med på det hele.

Den sannsynligvis viktigste årsaken til at Bodø kommune gikk med på næringslivsgruppens forslag, var at det sikret hallens fullfinansiering. Det ville blitt en hall av mindre størrelse uten disse pengene. Pettersen fokuserte på at det var tilpasningen til fotball som sørget for at hallen ble fullfinansiert.³⁴⁹ Bodø kommune var sånn sett i en vanskelig posisjon. Kommunen kunne enten ta i mot næringslivsgruppens tilbud og slik sikre at hallen ble fullfinansiert, eller den kunne takket nei og dermed beholdt usikkerheten som var knyttet til prosjektets økonomi.³⁵⁰ Den valgte det første. At hallen gikk fra flerbrukshall til fotballhall ble i denne sammenheng av underordnet betydning.

Ikke bare sikret næringslivsgruppens forslag fullfinansieringen av hallen. Det sikret fullfinansiering uten merrisiko eller merutgifter for Bodø kommune. For politikerne var det viktig at Nordlandshallen A/S, selskapet som eide hallen, i næringslivsgruppens finansieringsløsning ble skjermet for risiko gjennom opprettelsen av

³⁴⁷ Jamfør kapittel 5, under overskriften ”Bodø kommune”.

³⁴⁸ NF 16.11.1990. UI er en forkortelse for Ungdoms- og idrettsavdelingen (tidligere STUI).

³⁴⁹ NF 16.11.1990

³⁵⁰ Pga. den uselgelige næringsdelen, jamfør kapittel 5, under overskriften ”Næringslivet”.

arrangementsselskapene.³⁵¹ Det var arrangementsselskapene som tok opp de nødvendige lån og slik tok den finansielle risikoen. Dermed var sannsynligvis dette en sentral årsak til at Bodø kommune gikk med på konseptet. På et vis ville det faktisk være fordelaktig for Nordlandshallen A/S om arrangementsselskapene gikk konkurs etter at hallen var ferdig realisert. Dette fordi Nordlandshallen A/S da selv ville sitte med rettighetene til arrangement i hallen og inntektene dette førte med seg. Næringslivsgruppens forslag var derfor finansielt sett en vinn-vinn-situasjon for Bodø kommunes vedkommende.

Nordland fylkeskommune

Nordland fylkeskommune (NFK) hadde bidratt med tomt til hallen som fylkeskommunens bidrag til anlegget som fylkesanlegg. Hvilken, eller hvilke, idretter Nordlandshallen skulle være fylkesanlegg for, var imidlertid ikke presisert fra fylkestingets side.³⁵²

NFK viste litt ambivalente takter i forhold til om de skulle involvere seg i gulvspørsmålet eller ikke. Først gav den uttrykk for følgende, aktive, holdning til saken: *”Fylkeskommunen vil sikre best mulig betingelser for flest mulig idretter i dette store løftet som Nordlandshallen er”*.³⁵³ Drøye to måneder senere var tonen atskillig mer passiv. Da konkluderte fylkesordfører Sigbjørn Eriksen med følgende når det gjaldt fylkeskommunens engasjement i gulvspørsmålet: *”Fylkestinget har gitt tomta til idrettsformål – til et fylkesanlegg. Nærmere om hvilken løsning som velges er en sak som fylkestinget ikke har engasjert seg i”*.³⁵⁴

De to vidt forskjellige holdningene til saken som brevene er uttrykk for, kan tyde på flere ting. For det første kan det bety at det internt i NFK var uenighet i synet på hvilke idretter hallen skulle tilrettelegges for. For det andre kan det siste brevet være et resultat av at fylkeskommunen ved nærmere ettertanke ikke ønsket å involvere seg i den heftige debatten som saken lå an til å bli gjenstand for. For det tredje kan det bety at NFK hadde endret holdning til spørsmålet; fra flerbrukstilhenger til fotballtilhenger. Ved å ikke involvere seg kan det nemlig hevdes at NFK i realiteten hadde tatt et standpunkt. Hvis den var veldig uenig

³⁵¹ Jørgensen, intervju

³⁵² Brev 19.11.1990 Nordland Idrettskrets til NFK i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 2

³⁵³ Brev 12.9.1990 NFK til Kirke- og kulturdep. ungdoms- og idrettsavdelinga i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 2

³⁵⁴ Side 2, brev 22.11.1990 NFK til Nordland Idrettskrets i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 2

i løsningen med permanent kunstgress i bunnen, ville den sannsynligvis ha gitt uttrykk for det: ”Den som tier, samtykker”.³⁵⁵ Til sist skal det nevnes at det var fylkestingets manglende presisering av hvilke idretter Nordlandshallen var ment å være fylkesanlegg for, som skapte et handlingsrom stort nok for brevenes to vidt forskjellige holdninger til saken. Den manglende presiseringen kan ha vært et resultat av uenighet om spørsmålet internt på fylkestinget. Uklare eller tvetydige vedtak kan jo være resultat av nettopp slike hensyn.

Forsvaret

Sjef ved Bodø hovedflystasjon, oberst Eivind Aase, mente at gulvløsningen med permanent sandfylt kunstgress ikke tilfredsstilte Forsvarets krav til flerbruk.³⁵⁶ Hovedflystasjonen ville leie hallen i mindre grad enn tidligere planlagt hvis denne gulvløsningen ble valgt.³⁵⁷

Med andre ord var det slik at også Forsvaret involverte seg i problemstillingen. Uttalelsen fra oberst Aase kan sees på som et forsøk fra Forsvarets side på å påvirke til at Nordlandshallen skulle bli en flerbrukshall. Dette fordi det rett og slett var i deres interesse som brukergruppe i hallen; det var flerbruksmuligheter Forsvaret ønsket. Men kildene tilsier at Forsvarets engasjement i debatten om den idrettslige tilpasningen av hallen totalt sett var temmelig fraværende.

Private aktører

Næringslivet

I byens næringsliv var det spesielt næringslivsgruppen som engasjerte seg i spørsmålet om valg av gulvdekke. For detaljene rundt næringslivsgruppens motiver for å få hallen tilpasset fotball, henvises det til forrige kapittel. Kort oppsummert kom næringslivsgruppen med et tilbud hvor den foreslo å kausjonere for lån slik at hallen fikk tilført til sammen 15 millioner kroner. Disse midlene skulle prosjektet få, på betingelse av at hallens næringsdel ble kansellert og at hallen ble spesielt tilpasset fotball.

³⁵⁵ <http://www.caplex.no/web/ArticleView.aspx?id=9307370> Hentet 7.4.2011.

³⁵⁶ NF 11.1.1991

³⁵⁷ NF 11.1.1991

Som nevnt i forrige kapittel bidro Nordlandsbanken med 2,8 millioner kroner til hallen som var øremerket kunstgresset. At banken ønsket å se Nordlandshallen bli en fotballhall er derfor meget sannsynlig. Motivene kan ha vært flere, men jeg vil trekke fram at som medlem av 22-gruppen så nok banken gjerne at Bodø/Glimt fikk forbedrede trenings- og kampforhold.³⁵⁸

Norges Fotballforbund

Så tidlig som i oktober 1987 kom det fram i en av Bodøs aviser at NFF hadde presset sterkt for å få internasjonale mål i Nordlandshallen.³⁵⁹ Og forbundet ga seg ikke med dette. I januar 1988 sendte NFF et brev til Nordlandshallen A/S hvor forbundet mente at hallen ble planlagt med ”... *optimale forhold og spesialtilpasninger for en rekke idretter, men man har ikke funnet å kunne tilrettelegge for landets desidert største idrett*”.³⁶⁰

Valg av gulvdekke ble også viet oppmerksomhet. Forbundet anbefalte at (sandfylt) kunstgress ble valgt som dekke i hallen.³⁶¹ Forbundets engasjement i den idrettslige utformingen av hallen begrenset seg ikke bare til brevskriving. I juni 1990 deltok NFF i et av hallstyrets møter hvor en rapport om mulige gulvløsninger i hallen ble lagt fram.³⁶² Alle de nevnte momentene viser tydelig at forbundets engasjement i saken var stort. Men på tross av dette, ønsket ikke NFF å bidra til finansieringen av internasjonale mål for fotball i hallen.³⁶³ Både Bodø kommune og hallstyret hadde anmodet forbundet om å bidra finansielt til en slik løsning.

Som fotballens særforbund jobber NFF for fotballens interesser. Det er dets oppgave. Dette bidrar til å forklare forbundets engasjement for å få Nordlandshallen mest mulig tilpasset fotball, men er likevel ikke hele forklaringen. Forbundet hadde ikke behovd å engasjere seg såpass mye som det gjorde i denne saken. Et annet poeng bidrar til å forklare deres sterke engasjement. Nemlig det at NFF på slutten av 1980-tallet hadde en målsetting om å gjøre

³⁵⁸ Nordlandsbanken var bare medlem av 22-gruppen, og *ikke* en del av næringslivsgruppen.

³⁵⁹ NF 9.10.1987

³⁶⁰ Brev 21.1.1988 NFF v/Rune Hauger, anleggskonsulent, til Nordlandshallen A/S i AS-10/111, serie E-L0001-0003

³⁶¹ Side 15, Foreløpig notat vedrørende valg av idrettsdekker fra Nord-Con A/S, 13.6.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

³⁶² Side 1, styremøte 62 i AS-10/111, serie A-L0002

³⁶³ Brev 6.10.1987 Nordlandshallen A/S til NFF i AS-10/111, serie E-L0003-0001

fotball til en helårsidrett.³⁶⁴ Fotballhaller var en viktig brikke i nettopp denne satsningen. For at NFF i framtiden skulle tillate fotballkamper på høyeste nivå å bli spilt i en hall, måtte den tilfredsstillende visse krav.³⁶⁵ Det var slike krav forbundet promoterte i forbindelse med Nordlandshall-prosjektet. Det var rett og slett slik at realiseringen av Nordlandshallen falt sammen i tid med forbundets hallsatsning, og derfor engasjerte det seg så sterkt i den idrettslige utformingen av hallen.

At NFF i etterkant av hallens realisering var restriktiv med å tillate fotballkamper på høyeste nivå å bli avholdt i hallen, kan sees på som et paradoks med tanke på alt arbeidet forbundet la ned nettopp for å ha denne muligheten. Dette påpekes jo også av to av informantene.³⁶⁶ Den mest sannsynlige forklaringen på dette ligger i det at NFF gikk vekk fra konseptet med fotballhaller med publikumsfasiliteter.³⁶⁷ NFF ønsket heller at fotballkamper skulle spilles utendørs, men gjerne på kunstgress.³⁶⁸

Bodø-idretten

Ut fra kildene var det først i stor grad enighet innad i Bodø-idretten om hallens idrettslige utforming: Det var en flerbrukshall som skulle realiseres. Etter hvert ble det imidlertid snakk om mulighetene for å utvide spilleflaten til internasjonale mål for fotball. Da dette så ut til å ikke bli gjennomført, uttrykte fotballidrettslag misnøye.³⁶⁹ Flere klubber som hadde kjøpt aksjer i selskapet (Nordlandshallen A/S) følte "... *seg delvis snytt*".³⁷⁰ Dette var kanskje bakgrunnen for at Idrettens Kontaktutvalg (IKU) ville arbeide for å få næringslivet til å bidra med de midler som var nødvendige for å få internasjonale mål for fotball på gulvdekket.³⁷¹ I tillegg jobbet Bodø/Glimt for å få hallen best mulig for fotball.³⁷² Det kom imidlertid ikke noe

³⁶⁴ Jamfør kapittel. 2, under overskriften "Fotballanleggenes utvikling".

³⁶⁵ Fossum, intervju

³⁶⁶ Jørgensen, intervju; Skogstad, intervju

³⁶⁷ Fossum, intervju

³⁶⁸ Fossum, intervju

³⁶⁹ Med begrepet fotballidrettslag mener jeg rene fotballklubber som Bodø/Glimt, men også fleridrettslag hvor fotball har en sterk posisjon slik som IK Grand og flere bedriftsidrettslag. Denne forenklingen er gjort av stilistiske hensyn.

³⁷⁰ NF 9.10.1987

³⁷¹ NF 29.10.1987

³⁷² NF 13.1.1988

konkret ut av dette arbeidet for å få hallen mer tilpasset fotball, og i april 1988 samlet idretten seg om et vedtak hvor de krevde at hallen ble tilrettelagt for kunstgress og tilrettelagt for ”... *doserte svinger på løpebanen*”.³⁷³ Også IKU var med på dette vedtaket. Idretten var villig til å senke kravene hvis disse innebar at timeleien for hallen ville overstige 800 kroner.³⁷⁴

Da næringslivsgruppens forslag ble kjent i august 1989, ble det gjennomført høringsrunder om dette blant de ulike idrettene. Det viste seg at ikke bare fotball, men også innendørsidrettene stilte seg positive til forslaget.³⁷⁵ Bortsett fra internasjonale mål for fotball gikk planen ut på å legge permanent kunstgress i hele hallen og mobilt sportsgulv over halve denne flaten.³⁷⁶ På denne måten skulle de fleste idrettene få tilfredsstilt sine behov.

Mot slutten av 1990 ble imidlertid idyllen brutt. En rekke representanter for innendørsidretter, med blant annet Bodø håndballklubbs Kjell T. Jacobsen i spissen, arrangerte et informasjonsmøte hvor de gjorde rede for ulempene som valget av kunstgress ville medføre.³⁷⁷ Motstanderne av det permanente kunstgresset gav seg ikke med dette møtet: Et par måneder senere krevde de at en ekstraordinær generalforsamling skulle avholdes for å behandle gulvsaken.³⁷⁸ Her krevde de mobilt kunstgress på sportsgulv; altså en motsatt løsning i forhold til det som var planlagt. Bodø kommune, majoritetseier i hallen, hadde imidlertid tidligere vedtatt at det var opp til hallstyret å avgjøre saken. Dette synspunktet bekreftet kommunens representanter i mars 1991 på den ekstraordinære generalforsamlingen i hallselskapet. I tillegg stilte de fleste fotballidrettslagene seg bak dette standpunktet.³⁷⁹ Dermed var det et overveldende flertall for permanent kunstgress og mobilt sportsgulv. Med dette resultatet var kampen om gulvdekket i realiteten over. Motstanderne av det permanente kunstgresset valgte likevel å få protokollført sin uenighet i resultatet.³⁸⁰

³⁷³ NF 28.4.1988

³⁷⁴ NF 28.4.1988

³⁷⁵ NF 23.9.1989

³⁷⁶ NF 23.9.1989

³⁷⁷ NP 6.12.1990

³⁷⁸ NF 14.2.1991

³⁷⁹ Side 2 og deltagerliste, Ekstraordinær generalforsamling 1991 i AS-10/111, serie A-L0001

³⁸⁰ Side 3, Ekstraordinær generalforsamling 1991 i AS-10/111, serie A-L0001

Ut fra beskrivelsen av kampen innad i Bodø-idretten om den idrettslige tilpasningen av hallen, ser vi at idretten var delt i to ”leirer”. Den ene var opptatt av at flerbruksaspektet skulle være det styrende prinsipp i hallen, mens den andre ønsket å få hallen tilpasset mest for fotball. Førstnevnte besto i stor grad av de mindre idrettene (innendørsidrettene og friidrett).³⁸¹ Ikke overraskende utgjorde fotballidrettslagene i all vesentlighet den grupperingen som ønsket at Nordlandshallen skulle tilpasses fotball.

Hva var bakgrunnen for at innendørsidrettene og friidrett, en tradisjonell utendørsidrett, fant sammen? Hallstyret hadde tidligere vedtatt at innendørsidrettens behov skulle prioriteres foran både fotball og friidrett. Med næringslivsgruppens forslag hadde situasjonen endret seg. Nå var det fotball som skulle prioriteres på topp. Sannsynligvis var situasjonen den at friidrett allierte seg med innendørsidrettene pga. at fotball for dem representerte en felles ”fiende”. Det var dermed naturlig for de mindre idrettene å gå sammen mot den største, og høyest prioriterte, idretten; fotball. I en allianse ville de ha større mulighet til å få gehør for sine behov.

Lenge var det slik at de to ”leirene” i Bodø-idretten ikke var i nevneverdig konflikt med hverandre angående den idrettslige tilpasningen av hallen. Det som forandret situasjonen var næringslivsgruppens inntog i prosjektet. Med det hadde plutselig den delen av idretten som ønsket seg en hall tilpasset fotball penger ”i ryggen”. Næringslivsgruppens bidrag forrykket på denne måten maktbalansen mellom de to grupperingene, og resultatet ble en kraftig konflikt om valg av gulvdekke. I kildene kommer det også klart frem at det innen idretten var grupperingen som ønsket flerbrukstilpasningen som engasjerte seg sterkest i kampen om gulvdekket. Denne grupperingen var langt mer aktiv enn den delen av idretten som ville tjene på en hall tilpasset fotball. Det var flere årsaker til dette.

Det var blant annet flere usikkerhetsmomenter knyttet til løsningen med mobile sportsgulv på permanent kunstgress. Dette hadde sin naturlige årsak i at løsningen var lite utprøvd. I Bodø håndballklubb (BHK) var det for eksempel frykt for at de mobile sportsgulvene ville medføre en slags trampolineeffekt.³⁸² I tillegg var BHK bekymret for at det sandfylte kunstgresset ville

³⁸¹ Side 1-2, Ekstraordinær generalforsamling 1991 i AS-10/111, serie A-L0001

³⁸² Side 2, Ekstraordinær generalforsamling 1991 i AS-10/111, serie A-L0001

føre til støvplager i hallen.³⁸³ Det siste fikk de for øvrig rett i. BHKs bekymring var ikke uten rot i virkeligheten. I en konsulentrapport fra Byggteam Bodø A/S angående valg av dekke i Nordlandshallen ble det uttrykt stor skepsis til løsningen med permanent sandfylt kunstgress og mobile sportsgulv.³⁸⁴ Den blir blant annet beskrevet som ”... en uprøvd løsning ...” og ”En løper derfor stor risiko for at driftsforstyrrelser oppstår og at vesentlige brukskollisjoner kan inntre”.³⁸⁵ På bakgrunn av dette ble løsningen frarådet av Byggteam Bodø A/S.³⁸⁶ De mindre idrettene fryktet altså at gulvløsningen ikke ville være god nok for deres behov. I tillegg var det usikkerhet knyttet til om konseptet ville fungere på en uproblematisk måte.

Deres sterke engasjement i valget av dekke kan også forklares med at de var på defensiven i saken. Det var de som måtte endre et allerede fattet vedtak (i for eksempel hallstyret). De utgjorde i tillegg et mindretall på generalforsamlingen. Alt i alt stod de ikke sterkt. Jo, mer desperat man er, jo høyere roper man. Dette var tilfellet blant de mindre idrettene.

Hallstyret hadde opprinnelig vedtatt å realisere Nordlandshallen som en flerbrukshall først og fremst for innendørsidrettene. Den sterke fotballtilpasningen som fulgte med næringslivsgruppens bidrag endret prosjektet til en fotballhall. Konsekvensen ble en felles bitterhet blant innendørsidrettene fordi de var blitt forespeilet noe annet og bedre (for deres del) enn det de til slutt fikk. At dette ble en kime til engasjement, er vel ikke spesielt overraskende.

Fotballidrettslagene på sin side viste lite engasjement når det gjaldt valg av dekke i hallen. Det var flere årsaker til at de kunne tillate seg en avslappet holdning til spørsmålet. Viktigst var det nok at næringslivsgruppen med sine krav om fotballtilpasning fungerte som sterke talsmenn for fotballens sak i hallen. Fotballidrettslagene var i denne sammenheng fullt klar over at fotballtilpasningen av hallen var en forutsetning for næringslivsgruppens støtte til

³⁸³ Side 2, Ekstraordinær generalforsamling 1991 i AS-10/111, serie A-L0001

³⁸⁴ Byggteam Bodø A/S var engasjert av Bodø kommunes Bygge- og eiendomskontor. Kilde: Side 1, brev 11.7.1990 Dagfinn Røsberg til bl.a. formannskapetets medlemmer i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

³⁸⁵ Side 5, Rapport fra Byggteam Bodø A/S vedrørende valg av dekke/gulv i Nordlandshallen, 2.7.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

³⁸⁶ Side 5, Rapport fra Byggteam Bodø A/S vedrørende valg av dekke/gulv i Nordlandshallen, 2.7.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

prosjektet: ”*Per Pettersen viste til at gulvløsningen var knyttet til finansieringsopplegget*”.³⁸⁷ Og uten finansiering ble det ingen hall. Bodø kommune med ordfører Per Pettersen i spissen var også positiv til fotballtilpasningen.³⁸⁸ Med andre ord var det så sterke krefter som jobbet i fotballens tjeneste (dog av noe ulike årsaker) at fotballidrettslagene ikke hadde behov for å bruke nevneverdig energi på gulvsaken. Dette er en sentral årsak til Bodø/Glimts relativt anonyme rolle i debatten. En annen, og mer grunnleggende årsak til at Bodø/Glimt lenge viste lite engasjement for å få hallen tilpasset fotball, var klubbledelsens manglende ambisjoner.³⁸⁹ Ambisjonene dukket først opp da 22-gruppen involverte seg i klubben i 1989, og styret i stor grad ble skiftet ut.³⁹⁰

Uenighetene innen idretten om valg av gulvdekke var nok i essensen et spørsmål om hvilke idretter som tjente på hvilket dekke. Alle ønsket en hall som var tilpasset akkurat deres idrett. Til slutt ble det avgjørende hvilke interesser som ikke bare kom med krav, men som også hadde det finansieringsmessige på sin side. I så måte viste fotball seg overlegen de andre idrettene.

Nordland Idrettskrets

Nordland Idrettskrets er Norges Idrettsforbunds fylkesledd. Hans P. Ludvigsen fra Nordland Idrettskrets satt som bisitter i den såkalte 3-mannskomiteen.³⁹¹ Gulvkomiteen var, som tidligere nevnt, opprettet av hallstyret for å vurdere tekniske og funksjonelle sider ved valg av dekke i hallen.³⁹² Ludvigsen var enig i den enstemmige konklusjonen fra 3-mannskomiteen som gikk ut på at (sandfylt) kunstgress ikke skulle velges til hallen pga. fare for både driftsforstyrrelser og brukskollisjoner, og at man i stedet burde arbeide for ”... *den optimale løsning med hensyn til flerbruk og sett i forhold til fornuftig driftsøkonomi*”.³⁹³

³⁸⁷ Side 2, Ekstraordinær generalforsamling 1991 i AS-10/111, serie A-L0001

³⁸⁸ Se under overskriften ”Bodø kommune” i dette kapittel for detaljer.

³⁸⁹ Arntzen og Finne 1994:38

³⁹⁰ Arntzen og Finne 1994:28-29

³⁹¹ Side 1, brev 11.7.1990 Dagfinn Røsberg til bl.a. Formannskapetets medlemmer i Stuinr. 23241

Nordlandshallen, mappe 1

³⁹² Side 2, styremøte 56 i AS-10/111, serie A-L0002

³⁹³ Side 1, brev 11.7.1990 Dagfinn Røsberg til bl.a. Formannskapetets medlemmer i Stuinr. 23241

Nordlandshallen, mappe 1; side 5, Rapport fra Byggteam Bodø A/S vedrørende valg av dekke/gulv i

Nordlandshallen, 2.7.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

Tidligere, ikke så mange måneder etter at næringslivsgruppens forslag ble kjent, uttrykte Nordland Idrettskrets motstand mot tilpasningen av hallen til fotball. I et brev fra Nordland Idrettskrets til Nordlandshallen A/S fra desember 1989 sto følgende å lese: *”Pr idag mener Idrettskretsstyret at hensynet til fotballens behov og ønsker i for stor grad går på bekostning av innendørsidrettene til at hallen uten videre kan gis status som fylkesanlegg for innendørsidrettene”*.³⁹⁴

Nordland Idrettskrets var altså en forkjemper for at Nordlandshallen skulle bli en flerbrukshall. Forklaringen på dette er neppe spesielt komplisert. Det er idrettskretsenes oppgave å arbeide i alle idrettenes interesse, og ikke bare for enkeltidretter. For at flest mulig idretter skulle få et best mulig tilbud ønsket derfor Nordland Idrettskrets at Nordlandshallen skulle bli en flerbrukshall.

Andre viktige enkeltaktører

I denne gruppen behandler jeg to enkeltaktører, hvis rolle for den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen var av så spesiell karakter at jeg mener de burde behandles separat fra sine institusjonelle rammer. De to er arbeiderpartipolitiker Stig Fossum og næringslivstoppen Ole Petter Jørgensen.

Stig Fossum

I forrige kapittel kom det fram at arbeiderpartipolitiker Stig Fossum bidro til realiseringen av Nordlandshallen ved å etablere 22-gruppen. At *deler* av 22-gruppen skulle fatte interesse for at Nordlandshallen ble en fotballhall var mer eller mindre en naturlig forlengelse av deres engasjement for fotballklubben; et engasjement Fossum sto bak. Han la med andre ord grunnlaget for at næringslivet skulle engasjere seg i valg av gulvdekke. Slik bidro Fossum i stor grad til at hallen ble tilpasset fotball. Om det var tilsiktet av Fossum eller ei, er uvisst: Den ytterste konsekvensen av 22-gruppens etablering var uansett at Nordlandshallen endte opp som en fotballhall.

³⁹⁴ Side 3, brev 11.12.1989 Nordland Idrettskrets til Nordlandshallen A/S i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

Ole Petter Jørgensen

Ole Petter Jørgensen er en kjent næringslivstopp i Bodø. Hans mange roller og interesser i forbindelse med realiseringen av Nordlandshallen fortjener å bli belyst. De ulike rollene selskapet hans Nord-Con A/S inntok i forbindelse med Nordlandshall-prosjektet ser jeg på som et uttrykk for Jørgensens vilje og intensjoner.³⁹⁵

Nord-Con A/S hadde ansvar for å utrede den idrettslige utformingen av hallen. Selskapet var samtidig en del av 22-gruppen.³⁹⁶ Videre fikk Nord-Con A/S sommeren 1989 i oppdrag av Preben Koch å utrede Nordlandshallen som fotballhall.³⁹⁷ Det var denne utredningen som lå til grunn for næringslivsgruppens forslag. I tillegg ble Nord-Con A/S en del av næringslivsgruppen.

Koch betalte 50 000 kroner for den nevnte utredningen.³⁹⁸ Ifølge *Suksess som bestilt* ble utgiftene til utredningene rundt 500 000 kroner, et beløp som det også hevdes ble finansiert gjennom Nordlandshallens byggregnskap til slutt.³⁹⁹ Umiddelbart kan beløpet virke underlig høyt med tanke på at næringslivsgruppens forslag ble gjort kjent i august-september 1989, ikke mange måneder etter at Nord-Con A/S hadde fått oppdraget. Imidlertid jobbet selskapet videre med gulvsaken i lengre tid enn som så. Det forklarer i så fall saken.

Sent på høsten 1989 ble Jørgensen valgt som ny formann i Bodø/Glimt.⁴⁰⁰ Klubben var majoritetseier i Fotball Arrangement A/S, og Jørgensen ble arrangementsselskapets styreformann.⁴⁰¹ Dette sistnevnte selskapet skulle leve av å arrangere fotballarrangementer i Nordlandshallen. På vegne av Fotball Arrangement A/S møtte han som bisitter i 3-mannskomiteen sommeren 1990, og gikk der inn for valget av sandfylt kunstgress som permanent dekke i hallen.⁴⁰²

³⁹⁵ Arntzen og Finne 1994:65

³⁹⁶ Arntzen og Finne 1994:17

³⁹⁷ Jørgensen, intervju

³⁹⁸ Arntzen og Finne 1994:53

³⁹⁹ Arntzen og Finne 1994:53

⁴⁰⁰ Jørgensen, intervju

⁴⁰¹ Arntzen og Finne 1994:84, 110

⁴⁰² Møte i 3-mannskomiteen, 2.7.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

Det er overveiende sannsynlig at Jørgensen arbeidet for å få Nordlandshallen til å bli en fotballhall. I det nevnte møtet i 3-mannskomiteen ga for eksempel Jørgensen uttrykk for at sandfylt kunstgress var et absolutt krav fra fotballens side.⁴⁰³ Han var for øvrig den eneste som arbeidet for denne løsningen i møtet, de øvrige møtedeltakerne var motstandere av permanent kunstgress i hallen.

Også et annet moment tyder på at Jørgensen arbeidet i fotballens tjeneste. I et notat fra Nord-Con A/S, som omhandler valg av gulvdekke i Nordlandshallen, står det skrevet at NFF anbefaler valg av sandfylt kunstgress som dekke i hallen hvis man ønsker en tilpasning til fotball, og at dette sannsynligvis er en forutsetning for at anlegget skal få tildelt større fotballarrangementer fra forbundet.⁴⁰⁴ Denne påminnelsen om NFFs holdning til gulvsaken kan tolkes på minst to måter. På den ene siden kan den sees på som en rent velmenende påminnelse om sakens fakta. På den andre siden kan denne påminnelsen tolkes som en form for subtilt press rettet mot hallstyret: Hvis ikke hallen ble tilpasset fotballens behov risikerte de at den kunne bli et underskuddsforetak. Og hvem ønsker seg vel et underskuddsforetak? I hvert fall ikke et hallstyre som er ansvarlig for å utarbeide et bærekraftig driftsopplegg for hallen.

Det viktigste beviset på at Jørgensen jobbet for å få hallen tilrettelagt for fotball, er at han lot Nord-Con A/S bli en del av næringslivsgruppen; en gruppe som arbeidet for å få Nordlandshallen tilpasset fotball. Nord-Con A/S deltok altså som kausjonist for de lånene som var nødvendige for å få fullfinansiert hallen, og hvor en av betingelsene var at hallen ble spesialtilpasset fotball. Hadde ikke Jørgensen ønsket at hallen skulle bli en fotballhall ville han sannsynligvis holdt selskapet sitt langt unna gruppen.

Det var langt fra tilfeldig at Jørgensen jobbet for å få Nordlandshallen til å bli en fotballhall. En rekke årsaker lå til grunn for Jørgensens interesse av å få hallen tilpasset fotball. For det første skulle Fotball Arrangement A/S' inntektskilde være fotballarrangementer i hallen. Mellom 1. oktober og 30. april skulle for eksempel selskapet ha enerett til å arrangere fotballturneringer i Nordlandshallen.⁴⁰⁵ I og med at Fotball Arrangement A/S sin eksistens var

⁴⁰³ Møte i 3-mannskomiteen, 2.7.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

⁴⁰⁴ Side 15, Nordlandshallen foreløpig notat fra Nord-Con A/S vedrørende valg av idrettsdekker, 13.6.1990 i Stuinr. 23241 Nordlandshallen, mappe 1

⁴⁰⁵ Side 2, styremøte 52 i AS-10/111, serie A-L0002

basert på inntekter fra fotballarrangementer i hallen, var det i Jørgensens interesse som styreleder i selskapet å få hallen til å bli en fotballhall.

For det andre er det klart at Jørgensen, som styreleder i Bodø/Glimt, ønsket best mulige trenings- og kampforhold for klubben sin. En Nordlandshall for fotball ville være ideell i så måte.

For det tredje deltok Nord-Con A/S i 22-gruppen. Derigjennom hadde selskapet bidratt med midler i et forsøk på å skape suksess for Bodø/Glimt. Jørgensen ønsket med andre ord at fotballklubben skulle lykkes, og hallen ville kunne bidra til nettopp dette om den ble en fotballhall.

For det fjerde hadde Jørgensens selskap Nord-Con A/S satset penger på å utrede hallen som fotballhall, og denne utgiften ble som sagt ført inn i byggeregnskapet. Hvis hallen ikke hadde blitt tilpasset fotball ville disse pengene sannsynligvis vært tapt. Dette fordi utredningen ikke var bestilt av hallstyret, og de ville derfor ikke vært forpliktet til å betale denne.

Gjennomgangen min her viser at Jørgensen jobbet for at Nordlandshallen skulle bli en fotballhall: På en rekke måter, og gjennom sine ulike roller, bidro han til at hallen ble tilpasset fotballens behov. Den viser videre at det var en rekke årsaker som gjorde at Jørgensen hadde interesse av et slikt resultat. Fellesnevneren var ulike fordeler for Bodø/Glimt eller selskaper Jørgensen hadde interesser i.

Det som gjør det hele noe problematisk, er at Nord-Con A/S skulle utrede valg av gulvløsning for hallstyret samtidig som det samme selskapet og Jørgensen hadde en rekke interesser knyttet til at Nordlandshallen ble en fotballhall. Dette var uheldig med tanke på habilitet. Likevel er det slik at bortsett fra det nevnte notatet fra Nord-Con A/S, har jeg ikke kommet over kilder som tilsier at selskapet misbrukte posisjonen det hadde som rådgiver overfor hallstyret til sin fordel. Og notatet alene er et for svakt indisium til å felle noen dom.

6.3 Del 2: Den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen belyst gjennom statsvitenskapelig teori

Den avgjørende faktor bak valg av gulvdekke i Nordlandshallen

Etter å ha sett på de forskjellige aktørene og interessene som var involvert i striden om valg av gulvdekke i Nordlandshallen vil jeg trekke fram to hovedfunn. For det første var næringslivsgruppen den avgjørende aktøren for at hallen ble spesielt tilpasset fotball. For det andre var hovedårsaken til at de kunne spille en slik rolle kontroll over midler som prosjektet hadde behov for. Jeg mener altså at økonomiske ressurser til slutt ble den avgjørende faktor bak valg av gulvdekke i Nordlandshallen. Jeg skal i det følgende vise hvorfor de økonomiske ressursene ga næringslivsgruppen så stor makt. Dette skal jeg gjøre ved hjelp av begreper og definisjoner lånt fra statsvitenskap. Hensikten er å bruke statsvitenskap som hjelpeverktøy til å underbygge argumentasjonen min.

Det er slik at *”Makt er noe som brukes i relasjoner mellom forskjellige aktører”*.⁴⁰⁶ Jeg må derfor gjøre det klart hvilken eller hvilke aktører næringslivsgruppen hadde makt over i dette spørsmålet. Hallstyret og Bodø kommune peker seg ut her. Både hallstyrets flertall og Bodø kommune aksepterte næringslivsgruppens forslag, og næringslivsgruppens forslag var avhengig av deres aksept for å bli realisert.

Før jeg kan vurdere hvor stor makt en aktør hadde i en gitt situasjon, må jeg se nærmere på hva det egentlig vil si å ha makt. Et presist begrepsapparat er avgjørende for resultatet. For det første fins det innen statsvitenskapen ulike definisjoner på makt. Én ting har de likevel felles: *”... ”A” påvirker ”B” på en eller annen måte”*.⁴⁰⁷ For det andre er det slik at maktbruk fins i ulike former. Jeg må altså vurdere hvilken form for makt de økonomiske ressursene ga næringslivsgruppen mulighet til å utøve. Sakens kjerne var at næringslivsgruppen sørget for at prosjektet fikk tilført midler på visse vilkår. Byttemakt blir derfor den formen for maktbruk som er relevant her. Dette fordi *”Byttemakt er basert i at en aktør kontrollerer noen ressurser som andre aktører ønsker seg”*.⁴⁰⁸ Videre er det slik at *”... grunnlaget for makt ligger i andres*

⁴⁰⁶ Jacobsen og Thorsvik 2007:154

⁴⁰⁷ Jacobsen og Thorsvik 2007:153

⁴⁰⁸ Jacobsen og Thorsvik 2007:155

avhengighet av en aktør".⁴⁰⁹ Det hele er et spørsmål om hvor avhengig hallstyret og Bodø kommune var av næringslivsgruppen. Ut fra tre forhold skal jeg i det følgende vise hvor stor makt det ga næringslivsgruppen å ha kontroll over ressurser som var attraktive for hallstyret og Bodø kommune.

"En aktør A har makt over en annen aktør B i den grad A har et gode som B ønsker".⁴¹⁰ Det var behov for mer midler for å få hallen fullfinansiert. Både hallstyret og Bodø kommune var klar over dette. Næringslivsgruppen gjorde det klart at de kunne kausjonere for lån, og på den måten sørge for at prosjektet fikk tilført de nødvendige midlene.

"Jo mer en aktør B ønsker seg det godet en annen aktør A har, desto mer makt får A over B".⁴¹¹ Hallstyret og Bodø kommune var begge svært interessert i å få hallen realisert, og til dette trengte de mer midler. Styrets formål var jo å realisere hallen. Bodø kommune hadde satset store penger, og prestisje, på prosjektet og ville nødig se det bli amputert eller stoppe opp pga. den siste manglende finansiering. Næringslivsgruppens forslag var i lys av dette meget attraktivt.

"Desto vanskeligere det er for en aktør B å tilegne seg fra andre kilder det godet en aktør A kontrollerer, desto mer makt får A over B".⁴¹² Hallstyret var i en vanskelig situasjon med tanke på finansieringen av hallen. For det første ønsket ikke bystyret å bevilge mer penger til hallen. For det andre hadde den planlagte næringsdelen vist seg å være uselgelig. Bodø kommune hadde heller ingen alternative finansieringsløsninger i sikte. Den eneste måten å få fullfinansiert prosjektet på innen rimelig tid var å godta næringslivsgruppens forslag.

Ut i fra de tre ovenfor nevnte forhold mener jeg å ha fått bekreftet næringslivsgruppens store makt i spørsmålet om valg av gulvdekke. Kjernen i det hele var at næringslivsgruppen kontrollerte økonomiske ressurser som prosjektet hadde behov for. Hallstyret og Bodø kommune var altså i stor grad avhengig av næringslivsgruppen for å få oppfylt prosjektets finansielle behov. Det var derfor næringslivsgruppen hadde stor makt over både hallstyret og

⁴⁰⁹ Jacobsen og Thorsvik 2007:155

⁴¹⁰ Jacobsen og Thorsvik 2007:155

⁴¹¹ Jacobsen og Thorsvik 2007:155

⁴¹² Jacobsen og Thorsvik 2007:155

Bodø kommune i spørsmålet om hvilke idretter hallen skulle tilpasses for. Penger ble på denne måten den avgjørende faktor bak valg av gulvdekke i Nordlandshallen.

Kampen om den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen i lys av governance-perspektivet

Som jeg har vist ovenfor fikk næringslivsgruppen avgjørende innflytelse over hallstyret og Bodø kommune fordi den kontrollerte ressurser som Nordlandshall-prosjektet var avhengig av. Resultatet ble at Nordlandshallen, som opprinnelig var planlagt å være en flerbrukshall, endte opp som en fotballhall. Dette er ikke helt uproblematisk. Jeg vil i denne forbindelse peke på at governance-perspektivet kan være en fruktbar teoretisk tilnærming for å problematisere den politiske prosessen som lå til grunn for den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen. Når det er sagt vil jeg presisere at jeg her ikke skal foreta noen uttømmende statsvitenskapelig analyse basert på governance-perspektivet. Det vil falle utenfor oppgavens rammer. Jeg synes imidlertid det er viktig å få fram det problematiske ved måten den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen ble avgjort på, og governance-perspektivet kan bidra til å belyse dette.

Samstyring er en passende oversettelse av governance til norsk.⁴¹³ Oversettelsen viser til at begrepet betoner hvordan politiske prosesser preges av et samspill mellom offentlige og private aktører. Ulike former for offentlig-privat samarbeid har foregått i lang tid, og det er dermed ikke snakk om noe nytt fenomen.⁴¹⁴ På flere måter kan slike ordninger være positive. For eksempel kan det føre til en kostnadsdeling mellom det offentlige og det private. Slik kan kostnadskrevende prosjekter, som Nordlandshallen, realiseres. Samtidig ligger det en reell fare i et slikt system for at de folkevalgte organene får mindre makt i utformingen av politikken: De private aktørene kan også ha en betydelig grad av innflytelse. Dette har jeg vist var tilfellet i forbindelse med valg av gulvdekke i Nordlandshallen. For det representative demokratiet, som vårt samfunn er bygget opp rundt, blir en slik utvikling problematisk. De folkevalgte får mindre makt, mens de ressurssterke får tilsvarende mer makt. Ressurssvake grupper vil naturlig nok komme dårlig ut i et slikt system preget av ”den sterkestes rett”. I verste fall risikerer man også at offentlige ressurser går til private aktører uten at det blir tatt

⁴¹³ Fimreite og Grindheim 2007:132

⁴¹⁴ Fimreite og Grindheim 2007:132

hensyn til fellesskapets interesser.⁴¹⁵ Derfor er det viktig at offentlige myndigheter har styringen i samarbeidet med de private. Bare slik kan man forsikre seg om at ordningen er tjenlig for fellesskapet.⁴¹⁶

I min case med Nordlandshallen er det ganske klart at fellesskapet fikk nyte godt av det endelige resultatet med tanke på idrettslig tilpasning; fotball er en stor idrett med mange utøvere. På dette grunnlag vil jeg si at konsekvensene av næringslivsgruppens inntog i prosjektet var langt fra de verste. Likevel var det slik at private aktører, næringslivsgruppen, fikk indirekte kontroll over prosjektet og endret fellesskapets vilje (hallstyret og Bodø kommune). Dermed gikk hallen fra flerbrukshall til fotballhall. De som stod igjen som den tapende part var de ressurssvake innendørsidrettene.

6.4 Del 3: Mine funn sammenlignet med tidligere undersøkelser

Mine funn

I kapitlets del 1 og 2 har jeg gjort rede for de ulike aktørenes handlinger og motiver i striden om valg av gulvdekke. I kapittel 5 ble næringslivsgruppens rolle i denne saken gjennomgått på tilsvarende måte. Her skal jeg først gjøre rede for mine viktigste funn for deretter å sammenligne de med Arntzen og Finne og Lyngstads funn. Det jeg måtte finne av likheter eller avvik vil henholdsvis forsterke eller svekke tidligere konklusjoner.

En rekke aktører var involvert i striden om valg av gulvdekke. Ut fra gjennomgangen min mener jeg at det var aktørene næringslivsgruppen – hallstyret – Bodø kommune – Stig Fossum som i en kombinasjon bidro mest til at hallen ble en fotballhall. De fire aktørene innehadde roller som på forskjellig vis lå til grunn for at Nordlandshallen skulle tilpasses fotball.

Hadde ikke næringslivsgruppen dukket opp med forslaget sitt, ville Nordlandshallen etter all sannsynlighet ha blitt en hall av mindre størrelse og samtidig en flerbrukshall. De gamle planene for Bodøhallen kunne vært et alternativ i så måte (noe jo hallstyret hadde vurdert å gå tilbake til på et tidspunkt pga. pengemangel). Hallen ville iallfall ikke blitt en fotballhall.

⁴¹⁵ Fimreite og Grindheim 2007:133

⁴¹⁶ Fimreite og Grindheim 2007:133

Dette underbygges av det faktum at hallstyret hadde bestemt seg for at Nordlandshallen skulle tilpasses innendørsidretter; som flerbrukshaller normalt er. Bodø kommune var enig i dette. Det permanente dekket ville i så fall blitt sportsgulv, og ikke kunstgress. Hele hallkonseptet endret seg som en følge av næringslivsgruppens forslag. Et av mine sentrale funn er dermed at det var næringslivsgruppen som fikk avgjørende innflytelse på spørsmålet om hvilket gulvdekke Nordlandshallen skulle ha. Den viktigste årsaken til at gruppen kunne utøve så stor makt i denne saken, var at de kontrollerte de siste midlene som var nødvendig for å få fullfinansiert hallen. Et nei til disse midlene ville i beste fall ha forsinket prosessen og brakt med seg stor usikkerhet knyttet til realitetene rundt hallens realisering.

Otto Koch A/S var en del av 22-gruppen, og ble i tillegg en del av næringslivsgruppen. Det var selskapets Preben Koch som for alvor satte i gang fotballtilpasningen av hallen ved å ta initiativ til utredningen som dannet grunnlaget for næringslivsgruppens forslag. Motivene var flere, og de fleste var økonomisk relatert.

At Koch engasjerte Ole P. Jørgensens firma Nord-Con A/S til å foreta utredningen falt vel naturlig, i og med at også dette selskapet var en del av 22-gruppen. Nord-Con A/S ble i likhet med Otto Koch A/S en del av næringslivsgruppen. Det var flere årsaker til at Jørgensen ble en ”spydspiss” i arbeidet for at hallen skulle bli en fotballhall. Som hos Koch var de fleste av motivene hans relatert til penger.

Næringslivsgruppens forslag var avhengig av minst to andre aktørers aksept; hallstyret og Bodø kommune. I hallstyret utviklet det seg særdeles dårlig stemning som en følge av at mindretallet mislikte sterkt de medfølgende betingelsene om at Nordlandshallen måtte spesialtilpasses fotball. Flertallet var imidlertid med på notene. I Bodø kommune ble det ingen tilsvarende debatt. Både flertallet i hallstyret og Bodø kommune aksepterte næringslivsgruppens forslag fordi de forstod at det var den eneste måten å få realisert en Nordlandshall av en viss størrelsesorden innen overskuelig framtid. Da fikk det heller være at hallen ble en fotballhall.

Næringslivsgruppen hadde sitt utspring fra 22-gruppen. Da Stig Fossum etablerte 22-gruppen ble det skapt et forum hvor en rekke sentrale aktører i byens næringsliv kunne samles i et interessefellesskap. Bodø/Glimt var samlingspunktet. Business og fotball var nøkkelordene som førte dem sammen. Det var derfor egentlig ikke spesielt overraskende at deler av 22-

gruppen, næringslivsgruppen, involverte seg i Nordlandshall-prosjektet på fotballens vegne. De hadde fremmet fotballens interesser tidligere, og gjorde det gjerne igjen. Om Fossum hadde noen tanker eller strategi om at hans etablering av 22-gruppen skulle få så vidtrekkende konsekvenser, er uvisst.

Min viktigste konklusjon er at Stig Fossum la et viktig grunnlag for at Nordlandshallen endte opp som fotballhall. Uten hans etablering av 22-gruppen ville neppe satsingen på Bodø/Glimt vært i gang. I så tilfelle ville kanskje næringslivet ha betalt for å slippe næringsdelen, men da uten å komme med så steile betingelser om fotballtilpasning. I en by med et halvdårlig fotballag uten ambisjoner ville det nemlig vært liten grunn til å realisere en fotballhall med internasjonale mål.

Mine funn sammenlignet med tidligere undersøkelser

Etter å ha gjort rede for mine funn angående fotballtilpasningen av Nordlandshallen er det interessant å se hvordan disse forholder seg til tidligere konklusjoner. Som i forrige kapittel er det Børre Arntzen og Arne Finne sin bok *Suksess som bestilt* og Rolv Lyngstads doktoravhandling som danner et relevant sammenligningsgrunnlag.

Arntzen og Finne mener i *Suksess som bestilt* at næringslivet spilte en avgjørende rolle for at Nordlandshallen ble tilpasset fotball.⁴¹⁷ Forfatterne mener videre at bakgrunnen for at næringslivet fikk innflytelse i saken var tilskuddene og garantiene de ytte til hallen.⁴¹⁸ Som tidligere nevnt omtaler de jo næringslivet som ”jokeren” i forbindelse med realiseringen av hallen. For å oppsummere mener de altså at prosjektets realisering var avhengig av næringslivets bidrag, og på dette grunnlag kunne de påvirke prosjektet slik at hallen ble tilpasset fotball. Dette stemmer overens med mine funn. Det de ikke nevner, er at den uselgelige næringsdelen var det som til slutt gjorde at prosjektet var avhengig av næringslivsgruppens bidrag. Hadde ikke næringsdelen vist seg så problematisk, ville jo heller ikke næringslivsgruppen hatt den samme grad av makt til å få hallen tilpasset fotball.

Det er også en mer vesentlig forskjell mellom deres bok og denne oppgaven når det gjelder fotballtilpasningen av hallen. Den forskjellen handler om Stig Fossums rolle. Den eneste

⁴¹⁷ Arntzen og Finne 1994:62

⁴¹⁸ Arntzen og Finne 1994:62

vurderingen av Fossums betydning for at Nordlandshallen ble en fotballhall i *Suksess som bestilt*, er at han blir omtalt som ”... mer på sidelinjen”.⁴¹⁹ Det er alt. Noen ytterligere vurdering av Fossums betydning for den fotballtilpasningen som skjedde i hallen er fraværende i boken. Som jeg har gjort rede for i løpet av kapitlet, mener jeg at Fossum la et viktig grunnlag for at hallen ble en fotballhall da han skapte 22-gruppen.

Rolv Lyngstad skriver at det var næringslivsgruppens forslag som sørget for at Nordlandshallen ble tilpasset fotball.⁴²⁰ Lyngstad gjør det i tillegg klart at det var fordi næringsdelen ikke lot seg selge at prosjektet hadde behov for midlene næringslivsgruppen kunne bidra med. Her er det samsvar mellom mine og Lyngstads funn. Det er også forskjeller å finne. For det første skriver han ikke at det var pga. den uselgelige næringsdelen at næringslivsgruppens kausjonering for lån kunne fungere som et maktmiddel til å få hallen tilpasset fotball. Han setter med andre ord ikke de to fenomenene i sammenheng slik jeg gjør. Han forklarer heller ikke på noen annen måte hvorfor næringslivsgruppens forslag fikk gjennomslag. For det andre nevner ikke Lyngstad Stig Fossums betydning for fotballtilpasningen av hallen.

Ut fra sammenligningen jeg her har foretatt mellom mine funn og undersøkelsene til Arntzen og Finne og Lyngstad, synes en ting å være klart: Det er både likheter og forskjeller i våre oppfatninger av ulike aktørers betydning for fotballtilpasningen. Den mest sentrale likheten er at vi alle er enige om at næringslivet var hovedårsaken til at Nordlandshallen ble en fotballhall. Næringslivets avgjørende betydning for fotballtilpasningen kan med andre ord opprettholdes som en følge av mine funn. Den største forskjellen mellom våre funn er at det bare er jeg som vurderer Stig Fossums rolle som grunnleggende for fotballtilpasningen av hallen.

6.5 Avslutning

I løpet av dette kapitlet har jeg vist at en rekke ulike aktører og interesser var involvert i kampen om den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen. Hvilket gulvdekke som ble valgt avgjorde om hallen i praksis ble en flerbrukshall eller en fotballhall.

⁴¹⁹ Arntzen og Finne 1994:52

⁴²⁰ Lyngstad 1997:185

Det var næringslivsgruppens forslag som satte i gang storkonflikten om gulvdekket. Saken var egentlig avgjort til innendørsidrettenes fordel før næringslivsgruppen involverte seg.

Hallstyret og Bodø kommune, de to aktørene med makt til å avgjøre spørsmålet, ønsket nemlig å realisere en flerbrukshall. Men til slutt ble det hele et spørsmål om finansiering, og det ble dermed pengene som avgjorde. Og nøkkelen til pengene, den var det næringslivsgruppen som satt med. Dette var hovedårsaken til at Nordlandshallen endte opp som en fotballhall. Governance-perspektivet har bidratt til å belyse det problematiske rent demokratisk ved prosessen som ledet fram til denne løsningen.

Det var alt i alt næringslivsgruppen – hallstyret – Bodø kommune – Stig Fossum som var av størst betydning for at Nordlandshallen ble en fotballhall, og dermed for den idrettslige tilpasningen av hallen. De fire aktørene innehadde roller som på forskjellig vis var sentrale for det endelige resultatet.

Det mest oppsiktsvekkende funnet er likevel at Arbeiderpartipolitiker Stig Fossum la et viktig grunnlag for at næringslivsgruppen i det hele tatt skulle engasjere seg i denne saken. Dermed var Fossum en høyst sentral aktør for at hallen til slutt endte opp som en fotballhall; enten det var en bevisst strategi fra hans side eller et tilfældighetenes sammentreff. Sammenligningen med tidligere undersøkelser viser også at Fossums rolle for den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen tidligere ikke har blitt vektlagt på noen som helst måte.

Del 4. Avslutning

7. Konklusjon

7.1 Innledning

Problemstillingen jeg har søkt svar på gjennom denne oppgaven har vært følgende: Hvilke aktører var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen? For å finne svar på dette spørsmålet har jeg vurdert ulike aktørers betydning på to områder i prosessen. Først aktørenes betydning for selve realiseringen av hallen med fokus på finansieringen. Deretter hvilken betydning de hadde for den idrettslige tilpasningen av hallen.

Jeg har også gjort rede for den historiske utviklingen på idrettsanleggfeltet nasjonalt og i Bodø. Dette for å kunne vurdere i hvilken grad idrettsanleggshistorien som struktur kan bidra til å forklare prosessen med å realisere Nordlandshallen; både med hensyn til involverte aktører og den idrettslige tilpasningen av hallen. I dette kapitlet skal jeg først si noe om idrettsanleggshistoriens betydning for prosessen. Deretter skal jeg konkludere med hvilke aktører som var mest sentrale i prosessen med å realisere Nordlandshallen. Avslutningsvis vil jeg relatere Nordlandshallen og idrettsanleggshistorien til den generelle samfunnsutviklingen.

7.2 Strukturenes betydning for prosessen med å realisere Nordlandshallen

I det følgende skal jeg komme med noen vurderinger i forhold til hvordan idrettsanleggshistorien som struktur kan bidra til å forklare prosessen med å realisere Nordlandshallen; både med hensyn til involverte aktører og den idrettslige tilpasningen av hallen. Først vil jeg peke på flere utviklingstrekk i idrettsanleggshistorien som la føringer for både hvilke aktører som skulle involvere seg i realiseringen av Nordlandshallen, og forholdet dem i mellom.

I Bodø var det idretten som tradisjonelt tok initiativ til nye anlegg. Også nasjonalt har idrettsbevegelsen fungert som katalysator til idrettsanleggsbygging. I lys av denne tradisjonen var det ikke langt unna å være idrettens ”ansvar” å gi uttrykk for eventuelle behov for nye idrettsanlegg. Jeg vil derfor hevde at det falt mer eller mindre naturlig at idretten også skulle ta initiativ til prosessen med å realisere Nordlandshallen. Noe den også gjorde.

Spillemiddelordningen har som hovedregel fungert slik at finansieringen av idrettsanlegg skal være et spleiselag mellom ulike aktører. At de finansieringsmessige sidene ved realiseringen av hallen ble løst gjennom et samarbeid mellom private og offentlige aktører, var i så henseende nærmest forutbestemt.

Den nasjonale idrettsanleggshistorien vitner om at prosesser med å realisere idrettsanlegg har blitt mer konfliktfylte enn de var tidligere. Et stadig voksende antall idretter og en utvikling i retning av spesialiserte idrettsanlegg er hovedårsakene til dette. Ulike idretters behov kommer dermed i konflikt med hverandre. På denne bakgrunn var det lite overraskende at så også skjedde i forbindelse med etableringen av Nordlandshallen.

I forlengelsen av forrige punkt vil jeg vise til de tradisjonelle interessemotsetningene innad i Norges Idrettsforbund, spesielt mellom særforbund og idrettskretsene, i forbindelse med hvilke idretter som skal prioriteres når nye anlegg realiseres. Interessemotsetningene lå latent innenfor NIFs organisasjon, og ble utløst i forbindelse med Nordlandshall-prosjektet. De to vidt forskjellige prioriteringene av ulike idretter i Nordlandshallen som Norges Fotballforbund og Nordland Idrettskrets gav uttrykk for, dokumenterer dette.

Idrettsanleggshistorien kan også bidra til å forstå prosessen rundt den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen. Ett av oppgavens funn er at det både nasjonalt og lokalt i Bodø har foregått en gradvis utvikling i retning av spesialiserte idrettsanlegg. Det synes for meg ganske klart at denne trenden gjorde det lettere å prioritere fotball høyest i forbindelse med den idrettslige utformingen av Nordlandshallen. Det ville sannsynligvis medført større motstand fra flere av de aktørene som var involvert i prosjektet hvis hallen var det første idrettsanlegget i landet som i så stor grad tilgodeså én idrett. Når den derimot bare var et nummer i rekken, var det hele mindre problematisk.

Bodø/Glimts historisk sett sterke posisjon i Bodø er et annet moment som kan bidra til å forklare fotballtilpasningen av Nordlandshallen.⁴²¹ 22-gruppens engasjement hadde bidratt til nye ambisjoner i Bodø/Glimt. Det kan ha utløst en generell sympati i Bodø for klubbens ønsker om å gjenreise gammel storhet.

⁴²¹ Jmfør kapittel 3, under overskriften "Sentrale trekk ved idrettsanleggene".

Det er tydelig at klimafaktoren har hatt innvirkning på de rent anleggsmessige prioriteringene i Bodø gjennom mesteparten av byens idrettsanleggshistorie. Jeg tenker da på at byen fikk sin første fotballbane med gressdekke i 1964. Det var hele 47 år etter landets første. Og det var ikke lokale krav som lå til grunn for valget av gressdekke. Norges Fotballforbund sto bak. Byen var derimot tidlig ute med kunstgress. I stor grad fordi det var gunstig med tanke på nettopp klimaet. Å realisere en fullverdig innendørs fotballbane var det siste steget på veien til å gjøre seg uavhengig av vær og vind for en tradisjonell utendørsidrett som fotball.

Denne gjennomgangen av idrettsanleggshistoriens innvirkning på prosessen med å realisere Nordlandshallen viser hvordan strukturer kan legge føringer for aktørers valg. Både trekk ved den nasjonale utviklingen på idrettsanleggsfeltet, og den som har foregått lokalt i Bodø, la et grunnlag for prosessen med å realisere Nordlandshallen. Jeg mener fortsatt at aktørene var avgjørende for prosessen med å realisere Nordlandshallen. Både når det gjelder selve realiseringen og den idrettslige tilpasningen av hallen. Strukturene gjorde det imidlertid mer sannsynlig at noe ble resultatet framfor noe annet. For eksempel det at Bodø-idretten i stedet for Bodø kommune tok initiativ til Nordlandshallen.

Det er min oppfatning at å overdrive strukturenes betydning er noe man skal vokte seg vel for. Ved å frata aktørene ansvar for sine handlinger kan det lede an til et deterministisk historiesyn. Dette leder over til aktørene.

7.3 De mest sentrale aktørene i prosessen med å realisere Nordlandshallen

Ut fra resultatene i de tre kapitlene om Nordlandshallen vil jeg her presentere de aktørene jeg mener var mest sentrale i prosessen med å realisere hallen.

De mest sentrale aktørene for selve realiseringen av hallen

Selv om jeg har hatt fokus på de finansieringsmessige sidene ved prosjektet, ligger ikke hele svaret der. Skulle jeg rangert aktørenes betydning etter bare deres økonomiske bidrag, ville jeg ikke trengt mer enn en knapp side for å finne svaret. Det hele er noe mer komplekst enn som så.

Saken er den at ingen enkeltaktør kan få all æren for selve realiseringen av Nordlandshallen. Tidligere undersøkelser fremhever næringslivets bidrag. Jeg er enig i at næringslivet, og da spesielt næringslivsgruppen, var av stor betydning for at prosjektet ble virkelighet. De kontrollerte de siste midlene som var nødvendige for å realisere hallen. Likevel mener jeg at betydningen av de andre aktørenes bidrag ikke må underslåes. På *ulike tidspunkt* i prosessen var det nemlig forskjellige aktører som spilte den viktigste rollen for å drive prosjektet framover.⁴²² Enten det gjaldt Bodø-idretten som tok initiativ til prosjektet, eller at næringslivsgruppen sørget for at hallen mottok 15 millioner kroner.

De mest sentrale aktørene bak den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen

Om selve realiseringen av hallen i stor grad kan beskrives som et felles løft, var ikke det samme tilfellet når det gjaldt den idrettslige tilpasningen. Her er det enkelte aktører som helt klart peker seg ut. Nærmere bestemt mener jeg at Stig Fossum – næringslivsgruppen – hallstyret – Bodø kommune var av størst betydning for det endelige resultatet. De fire aktørene var på forskjellig vis høyst sentrale for at Nordlandshallen ble en fotballhall.

Arbeiderpartipolitiker Stig Fossum skapte 22-gruppen, et forum hvor næringslivsgruppen hadde sitt utspring.⁴²³ Uten 22-gruppen er det tvilsomt om næringslivsgruppen hadde dukket opp med sine klare krav om fotballtilpasning av Nordlandshallen. På denne måten la Fossum et viktig grunnlag for at hallen endte opp som en fotballhall. Dette er for øvrig oppgavens mest oppsiktsvekkende funn. Fossums rolle i forbindelse med den idrettslige tilpasningen av hallen har ikke blitt vektlagt på noen måte i tidligere undersøkelser.

Næringslivsgruppen var avgjørende for at Nordlandshallen gikk fra flerbrukshall til fotballhall. Uten deres forslag, som kjøpmann Preben Koch sto bak, ville ikke hallen blitt tilpasset fotball. Hallstyret hadde tross alt tidligere avgjort at hallen skulle være en flerbrukshall.

Hallstyret og Bodø kommune aksepterte næringslivsgruppens forslag, og dermed var den idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen avgjort. Det som skulle bli en flerbrukshall endte opp som en fotballhall (med flerbruksmulighet). Den avgjørende faktoren for at de godtok

⁴²² Se kapittel 5, under overskriften ”Mine funn” for detaljert beskrivelse.

⁴²³ Jamfør kapittel 5, under overskriften ”Stig Fossum”

denne endringen var finansieringss spørsmålet. Uten midlene næringslivsgruppen kunne tilføre prosjektet ved å kausjonere for lån, ville hallens skjebne vært høyst usikker. Avgjørelsen om å endre hallen fra flerbrukshall til fotballhall var kontroversiell. Flere aktører, deriblant innen idretten, mislikte løsningen. Også i hallstyret ble det kraftige diskusjoner om saken. Ved hjelp av governance-perspektivet har jeg problematisert de rent demokratiske sidene ved prosessen som ledet fram til denne avgjørelsen om fotballtilpasning. I ettertid viste dessverre flerbruksmuligheten seg å være lite praktisk. Innendørsidrettene fikk bittert erfare dette.

Konklusjon: De mest sentrale aktørene i prosessen med å realisere Nordlandshallen

Gjennom oppgaven, og oppsummert ovenfor, har jeg vurdert aktørenes betydning på to ulike områder i prosessen. Selve realiseringen av Nordlandshallen bar preg av å være et samarbeid hvor en rekke aktører *sammen* sørget for at prosjektet ble realisert. Dermed blir aktørenes betydning for den idrettslige tilpasningen av hallen i stor grad avgjørende for konklusjonen på oppgavens problemstilling.

Stig Fossum la et viktig grunnlag for fotballtilpasningen. For selve realiseringen av hallen var han derimot ikke så sentral. Derfor utelukker jeg Fossum som en av de mest sentrale aktørene i prosessen med å realisere Nordlandshallen.

Derimot er det tre aktører som var meget viktige både for selve realiseringen av hallen og dens idrettslige tilpasning: Bodø kommune, hallstyret og næringslivsgruppen. De tre var sterkt involvert på begge de områdene av prosessen jeg har undersøkt i denne oppgaven. På bakgrunn av dette mener jeg at disse tre var de mest sentrale aktørene i prosessen med å realisere Nordlandshallen.

Det er interessant å merke seg at de tre representerer ulike interesser i samfunnet; interesser som fant sammen i forbindelse med realiseringen av Nordlandshallen. Næringslivsgruppen kan sees på som en representant for kommersielle interesser hvis viktigste mål er profitt. Bodø kommune representerer det offentlige interesser som skal tenke helhetlig om samfunnets beste. Hallstyret var en hybrid ved at det besto av representanter fra både Bodø kommune og idretten. Sistnevnte representerer ideelle interesser som jobber for best mulige forhold for eget

nisjefelt. Sammenlagt representerer de tre aktørene med andre ord tre forskjellige interesser som alle så fordeler ved å få realisert Nordlandshallen.

Innvirkningen de kommersielle interessene fikk på resultatet av hallen fortjener noen siste ord. I et samfunnsperspektiv vil jeg si at konsekvensene av de kommersielle interessenes inntreden i prosjektet var av både positiv og negativ karakter. Den største fordel var at et prosjekt av Nordlandshallens dimensjoner kunne bli realitet i en by av Bodøs størrelse. At Norges første fotballhall med internasjonale mål havnet i Bodø var ingen selvfølgelighet. Det negative har nettopp å gjøre med det at hallen ble spesialtilpasset fotballens ønsker.

Opprinnelig lå det behovsmessige vurderinger til grunn for at hallen skulle bli en flerbrukshall.⁴²⁴ Ved å være avhengig av privat (næringslivsgruppen) ”veldigighet” ble den endelige idrettslige tilpasningen av Nordlandshallen derimot preget av en mindre helhetlig tankegang. Det hele gir assosiasjoner til begynnelsen av 1900-tallet da private aktører finansierte idrettsanleggene. For Nordlandshallens del ble i hvert fall konsekvensen den at idrettens reelle behov kom i bakgrunnen, mens finansinteressenes ønsker kom i forgrunnen. Når ikke behovet, men i stedet ressursene ble avgjørende, var det de mindre økonomisk sterke innendørsidrettene som ble taperne.

7.4 Nordlandshallen og idrettsanleggshistorien: Historien om velferdsstatens fremvekst

Idrettsanleggshistorien, og herunder realiseringen av Nordlandshallen, er en del av historien om velferdsstatens fremvekst. Gjennom å se på idrettsanleggshistorien får man dermed samtidig et innblikk i den generelle samfunnsutviklingen. Den illustrerer hvordan offentlige myndigheter gradvis har tatt større ansvar for befolkningens ve og vel. Herunder gjenspeiler for eksempel det distriktpolitiske fokuset på idrettsanleggsfeltet den generelle distriktpolitiske ånden som har preget etterkrigstidens Norge.⁴²⁵

⁴²⁴ Jamfør Kulturkontorets kontorsjef, Steinar Mariussen, som mente at fotball hadde gode anleggsforhold i Bodø og at meningen med Nordlandshallen var å tilgodese de mindre idrettene hvis anleggsforhold ikke var like gode. Kilde: Kapittel 6, under overskriften ”Bodø kommune”.

⁴²⁵ Jamfør kapittel 2, under overskriften ”Skiftende motiver gjennom tidene for statens finansiering av idretten og idrettsanlegg”.

Hvor stor betydning offentlige myndigheter har for idrettsanleggfeltet kommer raskt til syne hvis man ser på finansieringen. For Nordlandshallens del sto det offentlige for hele 47 millioner kroner av en total kostnad på ca. 77 millioner kroner.⁴²⁶ I et slikt perspektiv blir Nordlandshallen mer enn en idrettshall: Den blir et symbol på selve velferdsstaten.

⁴²⁶ Jeg har kommet fram til tallet ved å legge sammen de forskjellige offentlige aktørenes finansielle bidrag til prosjektet som kom fram i kapittel 5. I tillegg kom tomten fra Nordland fylkeskommune, vurdert til en verdi av 15,5 millioner kroner. Medregnet denne tilførte det offentlige ca. 62,5 millioner kroner til realiseringen av Nordlandshallen.

Kilder og litteratur

Bøker og artikler

Arntzen, Børre og Arne Finne (1994): *Suksess som bestilt*, Forlaget FINARR.

Benum, Edgeir (1996): *Bind 12 Aschehougs Norges Historie. Overflod og fremtidsfrykt 1970-1997*, H. Aschehoug & Co. 2005-utgave.

Bergsgard Nils Asle, Nødland Svein Ingve og Ørnulf Seippel (2009): ””For den som har, skal få?”. Makt og avmakt i lokal anleggspolitikk”, i Kolbjørn Rafoss og Jan Ove Tangen: *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, Fagbokforlaget.

Bjørklund Ivar, Drivenes Einar-Arne og Siri Gerrard (1994): ”På vei til det moderne. Om jordbruk, fiske, reindrift og industri 1890-1990”, i Einar-Arne Drivenes, Marit Anne Hauan og Helge A. Wold: *Nordnorsk kulturhistorie. Det gjenstridige landet*, Gyldendal Norsk Forlag A/S.

Breivik, Gunnar og Kolbjørn Rafoss (2009): ”Anleggsbruk i befolkningen – en studie av anleggstyper, aktivitetsprofiler og endring”, i Kolbjørn Rafoss og Jan Ove Tangen: *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, Fagbokforlaget.

Dahl Bratrein, Håvard og Einar Niemi (1994): ”Inn i riket. Politisk og økonomisk integrasjon gjennom tusen år”, i Einar-Arne Drivenes, Marit Anne Hauan og Helge A. Wold: *Nordnorsk kulturhistorie. Det gjenstridige landet*, Gyldendal Norsk Forlag A/S.

Evjenth, Håkon (red.) (1944): *Bodø & Omegns Idrætsforening. Femtiårsskrift 1894-1944*, Bodø & Omegns Idrætsforening.

Fimreite, Anne Lise og Jan Erik Grindheim (2007): *Offentlig Forvaltning*, Universitetsforlaget AS. 2. utgave.

Furre, Berge (2000): *Norsk Historie 1914-2000. Industrisamfunnet – frå vokstervisse til framtidstvil*, Det Norske Samlaget.

Grand I. K. (1967): *Grand I.K. Fotball – friidrett – ski – skøyter – orientering. 1917 – 50 år – 1967*, Grand I.K. Bodø.

Hjelbak Anton, Mathisen Sigurd og Hjalmar Petterson (1946): *Glimt av Glimt gjennom 30 år*, Ski- og fotballklubben Glimt.

Jacobsen, Dag Ingvar og Jan Thorsvik (2007): *Hvordan organisasjoner fungerer*, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. 3. utgave.

Jaklin, Asbjørn (2004): *Historien om Nord-Norge*, Gyldendal Norsk Forlag A/S.

Kjelstadli, Knut (1999): *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*, Universitetsforlaget AS.

Matti Goksøyr (red.), Espen Andersen og Kristin Asdal (1996): *Kropp, kultur og tippekamp. Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946-1996*, Universitetsforlaget.

Nenseth, Vibeke (2009): "En maktens arena?", i Kolbjørn Rafoss og Jan Ove Tangen: *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, Fagbokforlaget.

Pettersen, Bjørn (1992): *Grand Bodø 75 år: 1917-1992: En beretning om fortid og nåtid*, Grand.

Rafoss, Kolbjørn (2009a): "Finansiering og forvaltning av anleggsmidler – konflikter, kompromiss og konsensus", i Kolbjørn Rafoss og Jan Ove Tangen: *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, Fagbokforlaget.

Rafoss, Kolbjørn (2009b): "Fotball-landskaper – utvikling, spredning og bruk av fotballanlegg 1886-2008", i Kolbjørn Rafoss og Jan Ove Tangen: *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, Fagbokforlaget.

Rafoss, Kolbjørn og Jan Ove Tangen (2009a): "Innledning", i Kolbjørn Rafoss og Jan Ove Tangen: *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, Fagbokforlaget.

Rafoss, Kolbjørn og Jan Ove Tangen (2009b): "Idrettsanlegg som politisk virkemiddel", i Kolbjørn Rafoss og Jan Ove Tangen: *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, Fagbokforlaget.

Rafoss, Kolbjørn og Jan Ove Tangen (2009c): "Forord", i Kolbjørn Rafoss og Jan Ove Tangen: *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*, Fagbokforlaget.

Rommetvedt, Hilmar (2002): "Idrett og politikk – perspektiver og utviklingstrekk", i Per Mangset og Hilmar Rommetvedt: *Idrett og politikk – kampsport eller lagspill?*, Fagbokforlaget.

Sejersted, Francis (2005): *Sosialdemokratiets tidsalder. Norge og Sverige i det 20. århundre*, Pax Forlag A/S.

Østerud, Øyvind (red.) (2007): *Statsvitenskapelig leksikon*, Universitetsforlaget AS.

Tidsskrifter

Holter, Jon Petter (2000): "Historisk Rentestatistikk 1820-1999", i *Penger og Kreditt* 4/00. Lastet ned 19.11.2010 fra: <http://www.norges-bank.no/no/prisstabilitet/rentestatistikk/#alle>

Doktorgradsavhandlinger og hovedoppgaver

Karlsen, Wilhelm (2008): *Da planleggingen ble politisert. Langsiktig planlegging i nordnorske byer 1965-1990*, Avhandling levert for graden Doctor Artium, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for historie, Universitetet i Tromsø.

Lyngstad, Rolv (1997): *Den kommunale tenkemåte. Ein case- studie av makt og innverknad i ein norsk kommune – belyst gjennom ein prioriteringskonflikt mellom tre kommunale utbyggingsprosjekt*, Dr. philos avhandling ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Tromsø.

Skartveit, Kjell (1996): ”OL-94 og kostnadsutviklingen. En spillteoretisk analyse av kostnadsutviklingen til OL-94 på Lillehammer”, Hovedoppgave i Statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Rapporter og stortingsmeldinger

Nenseth Vibeke, Schmidt Lene og Ragnhild Skogheim (2006): *Kunstgress i vekst – svømmehall i forfall. Planlegging og prioritering av idrettsanlegg*, NIBR-rapport 2006:3, Norsk institutt for by- og regionforskning.

Rafoss, Kolbjørn (2006): *Spill om spillemidler. En studie av idrettspolitiske beslutningsprosesser knyttet til finansiering, prioritering og lokalisering av store innendørsanlegg i Nord-Norge*. HIF-Rapport 2006:8, Høgskolen i Finnmark.

Rapport fra et regjeringsoppnevnt utvalg (Sundberg rapporten) (2003): *Finansieringen av statlig idrettspolitikk. Kartlegging, vurdering og forslag til tiltak for bedre måloppnåelse*, Kultur- og kirke departementet.

Stortingsmelding 14 (1999): *Idrettslivet i endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet*, Kulturdepartementet.

Stortingsmelding 41 (1991-92): *Idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse*, Kulturdepartementet.

Aviser

Nordlands Framtid

Nordlandsposten

Arkivmateriale

AS-10/111 (Arkivet etter Nordlandshallen A/S), befinner seg hos Arkiv i Nordland.

Stuinr. 23241 Nordlandshallen (Nordland fylkeskommunes arkiv etter Nordlandshallens spillemiddelsøknad), befinner seg på fylkeshuset i Bodø.

Upublisert materiale

Hunstad, Kristin. Idrettskonsulent Nordland fylkeskommune. E-postkorrespondanse mellom henne og undertegnede, februar 2011.

Lundestad, Svein: Bodø/Glimts historie, kapittel 1 (foreløpig manus).

Skindlo, Erling (ukjent år): Notat om idrettsanleggene i Bodø av Erling Skindlo, Mappe Erling Skindlo, Bodø/Glimts arkiv, befinner seg hos Arkiv i Nordland.

Internettsider

<http://www.bodo.no/>

<http://www.caplex.no/>

<http://www.glimt.no/>

<http://www.harstad-idrettslag.no/>

<http://www.idrett.no/Sider/nif.aspx>

<http://www.nrk.no/>

<http://www.snl.no/>

<http://www.spillemidlene.no/>

<http://www.ssb.no/>

www.idrettsanlegg.no

Intervjuobjekter

Fossum, Stig. Sentral Arbeiderpartipolitiker i Bodø i tidsrommet da Nordlandshallen ble realisert. Intervjuet 28.10.2010.

Jørgensen, Ole Petter. Sentral næringslivstopp i Bodø i tidsrommet da Nordlandshallen ble realisert. Intervjuet 21.2.2011.

Skogstad, Steinar. Sentral toppbyråkrat i Bodø kommune i tidsrommet da Nordlandshallen ble realisert. Intervjuet 15.11.2010.

Andre muntlige kilder

Lundestad, Svein. Førsteamanuensis ved Universitetet i Nordland, Fakultet for samfunnsvitenskap, Seksjon for historie.